

EGYÜTT

IRODALOM - MŰVÉSZET - KULTÚRA

2008

2

EGYÜTT

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG KÁRPÁTALJAI ÍRÓCSOPORTJÁNAK FOLYÓIRATA
AZ 1965–67 KÖZÖTT UNGVÁRON MEGJELENT SZAMIZDAT KIADVÁNY JOGUTÓDJA

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök: Vári Fábián László

Főszerkesztő: Nagy Zoltán Mihály

Tagok: Bakos Kiss Károly, Barzsó Tibor (olvasószerkesztő), S. Benedek András (főmunkatárs, alapító főszerkesztő 1965–67), Botlik József, Dupka György (lapi-gazgató), Fodor Géza, Füzesi Magda, Horváth Sándor, Ivaskovics József (művészeti szerkesztő), Penckófer János, Pomogáts Béla

Megjelenik negyedévente az Intermix Kiadó, a Szülőföld Alap és a Credo Alapítvány támogatásával

Levélcím: Nagy Zoltán Mihály, 90221 Csonkapapi, Mező u. 168., Beregszászi járás,

tel.: 06 70 231 72 20; +38 096 465 5624

e-mail: egyutt@e-ctn.net; n.zoltanmihaly@freemail.hu

Versrovat: Vári Fábián László, 90255 Mezővári, Városderék u. 28., Beregszászi járás,

vez. tel.: 8 241 73 2 01, mobil: 06 20 334 34 69; e-mail: varifabian@freemail.hu

A szerkesztőbizottság ungvári címe: 88000 Ungvár, Babuskin tér 5/a,

tel.: 00 380 31 22 64 37 37, fax: 00 380 31 26 1 70 27

e-mail: titkarsag@mekk.uz.ua, <http://www.hhrf.org/mekk/egyutt>,

<http://epa.oszk.hu/00500/00595>

Felelős kiadó: Dupka György

Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége, 88000 Ungvár, Babuskin tér 5/a

E-mail: gyorgy@d.uzhgorod.ua

Tördelés, képfeldolgozás, nyomdai előkészítés: CA Stúdió.

Készült a Borneo Kft.-ben.

Terjesztő: Ugocsa Könyvesbolt-hálózat, dr. Kovács Elemér és Kovács Katalin.

Tel./fax: 8 243 214 54, Nagyszőlős, Gagarin út 47.

Magyarországon terjeszti a Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza,
1052 Budapest, Semmelweis u. 1/3.

Lapengedély száma: 3 T No 188

A folyóiraton nyereség nem képződik.

TARTALOM

- 3** FODOR GÉZA: A hó árnyéka (vers)
- 4** PENCKÓFER JÁNOS: Fényfolyam (regényrészlet)
- 16** CSÉKA GYÖRGY: Szén; Valaki hív; Por (versek)
- 17** LENGYEL JÁNOS – CSÉKA GYÖRGY: „Eltűnve lenni”
(interjú)
- 20** CZÉBELY LAJOS: éji dallam (vers)
- 20** BECSKE JÓZSEF LAJOS: A tél biológiája; Vallomás (versek)
- 22** BARTHA GUSZTÁV: Sajgás (regényrészlet)
- 38** SZILÁGYI SÁNDOR: Aminek nincs értelme, mélyebbre nem
süllyedhet (vers)
- 39** NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: Mi történik velünk? (jegyzet)
- 40** BAKOS KISS KÁROLY: Vagyunk; Kijelentő mondatok; Csak
szűr (versek)
- 41** Sz. MOLNÁR FERENC: Két gondolat; ha-don (versek)
- 42** NAGY EMESE: Kiszökött emlék; Mézes álom – szürke por
(kisprózák)
- 46** OLÁH ANDRÁS: a címzett ismeretlen; az utolsó szerep
(versek)
- 47** ZSELICKI JÓZSEF: nyár; megdörrent (versek)
- 48** NYILAS ATILLA: A jóslat (vers)
- 49** PAP ILDIKÓ: Kurszán halála (regényrészlet)
- 54** A madárrá változott leány; Az asszony és fiai (ruszin
népballadák VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ fordításában)
- 56** DUPKA GYÖRGY: A József Attila-i örökség kincsei
Kárpátalján (jegyzet)
- 58** KOVÁCS GÁBOR: A Sátán metamorfózisa (tanulmány)
- 69** CSERNICKÓ ISTVÁN: „Nekünk ez a szép, mert ezt

beszéljük” (tanulmány)

80 LENGYEL JÁNOS: Párizs, 1946–1947: egy békediktátum

ügymenete (tanulmány)

89 FERENCZI IMRE: Amatőrök és profik (tanulmány)

99 MOLNÁR GEORGINA: Olvasói levél

100 D. GY.: Művelődési életünk krónikája

104 Új könyvek

104 Szerzőink

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ – IVASKOVICS JÓZSEF: Vészmadár száll

ágról ágra (megzenésített vers)

BERZSENYI DÁNIEL: A magyarokhoz (vers)

FODOR GÉZA

A HÓ ÁRNYÉKA

*Mínusz hetvennyolc Fabrenbeítban
cikkán a virradat íve
fájdul odakint a hó
zizzén
betedízíglén a hideg*

*Itt még fennen zászlózik a tél
boreális szaggatása
csörög üveges sikoly
jégcsap
vadul szilánkzó napsütés*

*Opálos, dérvért napkorong kél
kékesebb vaníliafény
visszahűződő erdő
mélyén
ércszínű, néma hallgatás*

*És áll az idő az udvaron
madarak szárnya se rebben
a hó árnyéka mintha
mindent
bevonma láthatatlanul*

*Az ég ónszürke sejtelem csak
mintha nem lenne levegő
nem látszik benne a dél
körben
tejfehér köd a horizont*

*Mint hangtalan, elvont jelentés
mint kiüresített béke
felfagy a fákra a szél
a csend
áttetsző nemezisekben*

*Jégtűz, fordított napviharban
negatív xilofon-zene*

*mezők táblázott síkja
roppán
égerligetes partszegély*

*Elvakult fényként, mint jelenés
tűldimenzionált térben
romlik a nagytoronyra
újfent
zordabb, kietlen hatalom*

*Világ egy csöpp üveggolyóban
kaleidoszkópszerű kép –
sűrített fényű bigany
szinte
fémlik a reménytelenség*

*Mintha rangrejtve, mindegy-
módra
résztétlen arcú angyalok
kőből faragott szobra
lenne
az örök mozdulatlanlanság*

*Miazmás ködben fuldokolva
halogén zúzmaracsipke
bódult, fehérebb sötét
egyre
halványabb szintelensége*

*Abol már semmi se önmaga –
leplezze bármely kupola
nincs tartás, nincsen tartalom
csak a forma a minden
a mindenre elszánt
mindig álszent
időzítettlen az ragyog
ittén –
bearanyozott keresztén*

PENCKÓFER JÁNOS

FÉNYFOLYAM

(Folytatás)

A kibeszélhetetlen

1.

Csak a kibeszélhetetlen, édes Istenem, a kibeszélhetetlen – Somogyi Eleonóra szavaival –, az, Amibe nekünk ekkor bele, igen, Szabályosan bele kellett nyomorodnunk, olyan egyedül maradtunk, annyira elhagyatottak lettek. Így érezték, így gondolták, mert csupán a besötétedés, a naplemente, csak Az est polipja, ez a mindenkit magába fojtó, mindent átító valami –: Igazi átok ült tán ránk, merthogy Mi csak ezt láttuk, igen, ők mindenben ezt érezték, s nem, ők ebből nem és nem találtak kiutat. Hiába volt Ez a figyelem-elterelés, a frissen átadott játékszer: gombnyomogatás és színesfény-káprázat, zsalufal, ilyesmi, no, meg persze képernyővarázs a kivetített szép fotókkal, alig akadtak egymáron, akik úgy érezték magukat ebben az újabb veszteglésben, akik úgy érezték, nekik feladatuk, Nekünk teendők van besötétedéssel, naplementével: ezzel a szokatlansággal, ezzel az ukrán esttel, hogyha szabadna ezt így mondaniuk. Az ismeretlenségben és a homályban Magukba roskadt turistákká lettünk, ezek lettek, akik mindenükkel azon vannak, történjen már valami, s csak ennek a Magunkba roskadásnak kivételeképpen éledeztek páran, valóban csak Pár bolond – a Somogyiék s Lengyelék szavával –, Alig páran szenvedtünk a szókeresésünkben, merthogy annyira szerettük volna kimondani, mi történik itt, hogy mi ez, ami önmagához sötétíti azt is, aki nem akarja. Takáts-Kis Zsolt pedig, ahogy meghallott valamit ebből, Neki már csak ez hiányzott, ő ugyanis ekkor, ettől, mint aki álmából felriadva elkezd hangoskodni, úgy ragadta magához a kezdeményezést, mondván, hogy Itt, még itt, a határátzelés utáni veszteglésben tisztáznunk kell valamit, hogy ő most arra hívná fel a kedves utastársak figyelmét: A felelős, az én vagyok, és mulasztásomért, az elmulasztott magyarázatáért ő most nyilvánosan elmarasztalja magát. Mert állítólag nem teljesítette kellőképpen a tanári, Mindenkori kettős tanítói küldetésemet: Jelesül – így mondta: jelesül –, amit ő tud, az csak abban az esetben válhat gazdagságává, ha tovább adja azt, ha más is beavat a gondolataiba. Úgyhogy – Engedjék meg! – hadd pótolja be azt,

amit elmulasztott! Hadd legyen hát olyanformán önző, hogy elmondja, Valóságos felfedezés volt számára, amint meghallotta ezt a szót, amint a buszvezetőjük szájából előugrott szót, a Sürvedést ő Jónéhány perccel ezelőtt meghallotta. Ez még akkor történt, Mikor begurultunk Ide, mögénk, az ukránok vámterületére, és a Kobály Miklós kimondta, hogy Sürvedés, hogy siessenek: Lassan itt a sürvedés, de senki, Még a füle botját se mozdította meg, ami azért mégis érthető, az ő számára legalábbis: elfogadható, hisz az a fotó, az a döbbenetes Kupolajáró Madár nyoma – ha nem jól mondja, javítsa ki Szilvia nyugodtan –, az a fotó, amely még az ukrán vámosoknál is komolyabb meglepetést okozott, ez elterelte Mindnyájunk figyelmét, és hát ezért nem figyeltek fel a sürvedésre, nem készültek föl erre az estre. Bizonyára szégyen, de bevallja, hogy ő belenémult, azaz: belebénult, egész egyszerűen mindenestül belebénult abba a látványba, ráadásul megtévedt még abban is, hogy mindazt, amit érzett-gondolt, ő a fotónak tudta be egyedül, pedig e kettő, márminthogy a fotó s ez az ukrán este – Így mondom most én is –, egyáltalán nem választható külön. Csupán egy szó a sürvedés, de mégis milyen megnyugtató, hogy legalább ennyi van, amivel el lehet indulni ebben a Most mindnyájunkra rátelepedő sötétben, persze ezt csak úgy, csak jelképesen érti, nem azt mondja, hogy mindenki menjen bátran, barátkozzon azokkal az emberekkel, akik ott várakoznak ebben a sürvedésben, nem, ő úgy gondolja, hiszi, Ahol élnek a szavak – és itt mondhatna akár Igét is –, ahol igenis van mit maguk elé tenniük az embereknek, kimondaniuk a szót s ezáltal Önmagukhoz méltó teret nyitniuk, hát Akkor ott az utat nem tévesztjük el, ám azt is tudja, ez még nem magyarázza meg mindazt, ami most a Magyar Nova Futurával történik, mert Nem tudhatjuk mivel állunk szemben, minek lettünk mi a játékszerei, hogy miért mutatkozik azon a fotón a Kupolajáró Madár – ahogyan Szilvia azt elnevezte.

Szent Isten, hát ilyen nincsen, hát ez rémisztget, ez riogat, ez Tényleg megguggant, hogy ez a Takáts-Kis már megint mit nem zagyvál össze, mit mivel nem kapcsol egybe, még a végén Sunyónak, a kopasznak lesz igaza: Ez szómenést kapott, ez Be van nyomva rendesen, hát jobb, ha elsepernek innen, Inkább menjünk innen, jobb, ha megkeresik azt a nyilvánosat, azt a kinti vécét, mert Miki már ott, a senki földjén akkorákat mordult, hogy sokuknak végleg odalett a kedve az ő bentijét használni, ezt a futurásos agyonillatosítottat. Aztán meg ha visszajönnek, Hogyha visszajövünk és Icuka megint előveszi azt a tüzes papramorgót – Hadd örüljön Kálmán is! –, akkor majd ő, a Somogyiné, ő is hozzátenne valamit ehhez a sürvedéshez, hisz Icuka tudja jól, hogy ők a Kálmánnal – ezt

gondolhatja! – valamivel közelebből ismerik A tárgyat, minthogy innen, erről a vidékről származtak el, akár ez a sűrűedés, mit előszeretettel ukrán estnek mondott valaki, ez a kaptos Takáts-Kis meg tódította. Csak hát lépjenek ki már ebből a szóáradatból, ennek a tanár-félének a különködéséből: Hablatyolásából, mert ha nem, hát mindjárt Megmondom a magamét ennek az Okostóbiásnak, megmondja még akkor is, ha tanár avagy nem tanár, Ha felhergelnek, Icukám, én akkor rúgok-vágok, mert ő akkor nem lát, nem hall, nem érdekli semmi.

Igenám, de hogyha visszagondolnak, hát inkább azt a morgást, azt, hogy Összepsziszták a futurásos agyonillatosítottat, mégis csak azt kellett volna választaniuk, hiszen az, ami odakinn fogadta őket, hát az sokkal nyomasztóbb volt, mint a benti Miki-féle morgás, valamint a benti kacifántoskodó tanár-magyarázat, magyarázkodás: a hablaty – együttvéve. Mert amint kiértek, ahogy ott, a busztól elléptek, hát olyasmivel találkoztak, amit azóta sem tudnak elfelejteni. Elég ha ők is egy poliphoz, egész pontosan: egy polipkarhoz hasonlítják, ami körbefogta őket, hiszen olyan volt valóban: egyetlenegy besürvedt, egy mozgó sötétség meg idegenség, mint egy valódi polipkar, amely egészen magához szorította, és méghozzá hirtelen tette ezt, úgyhogy szinte mellbevágta őket. Olyasmivel találkoztak, amire Mi nem tehetünk semmiféle kacifántot, nem csűrjük-csavarjuk, amiként azt Takáts-Kis teszi az állítólagos tanári elmélkedésében, bizonyítgatásában, de mégis legalább annyira élethez kötött, vagy amint Fiataljaink mondanák legalább olyan ütős, azazhogy megrendítő, igen, az volt: megrendítő s megindító, amit láttak ott, a busz körül, vagy hivatalosdabban: ott, a nemzetközi határátkelőnél. Tudniillik egészen beléjük, Belénk hasított, amint – Na, jó, legyen –, amint a sűrűedésből kimozdultak, valósággal mellbe vágta őket, ahogy körbefogták kettejüket, ahogy néhány lépés után körbeállták őket a gyerekek, azok a bizonyos kéregető pulyák – Amint errefelé nevezik a gyerkőcöket –, hogy aztán már soha többé ne legyen felejthető a döbbentes kórus hangja. Hogy hát Tessenek mán adni pár forintot, nénikék, Egy pár forintot tessenek mán adni, kenyérre kén', Nem ettünk máma, Semmit se ettünk máma még, Hát tessenek mán kiségetni, egy kicsit segétni, Nénikék, hát tessenek mán egy kicsit, A Jó Isten megáldja magokat, Egy száz forintot tessenek mán adni nekünk, nénikék, Nem ettünk máma semmit, Ó, hát tessenek mán adni, nincs minékünk enniavalónk, Tessenek mán kiségetni, a Jó Isten megsegéti magokat. De hogy ez mennyire közélről szól, hogy hát a gyerektettek valósága milyen volt abban az estben, Arra viszagondolni is rossz –: csak nehogy rájuk süssék már a bélyeget, hogy ők a gyerekektől undorodtak,

mert az egész egyszerűen nem lenne igaz. Ők nem undorodtak a koszos, összemaszatolt kezektől, arcoktól, a koszos tenyérkéktől, és az egész koszos erőszakosságtól, nem állítják, hogy cigányok lettek volna, de még most is, azóta is itt Visszhangzik bennünk a kántálók hangja, Az a belénk sürvedt lelkifurdalás, vagy micsoda.

Na de a Molnár Márk s a Korsunovszki Valentin élménye, kintléte, a két fiú sötét-élménye sem kevésbé döbbenetes – ütős? –, magyarázták –, mint a Nénikéké, Bocs, Ezer bocsánat: Arankáé és az Icukáé, vagy a nyomukban kirajzottak közül a Bernadetté, Ivetté meg Krisztináé, akiket a pénzváltók álltak körül a vécebejáratnál, hogy hát Tessék, itt a dolcsi, jevro, hrivnya, forint, Mit váltasz csajocskák, Mink a mindenféle pénzzel dovhozunk, és fú, De mennyire nagyon is nőnek érezhették volna magukat a lányok ezektől a szemektől és mosolyoktól, hogyha mondjuk valahol: egy bár bejáratánál esik meg velük ez, ámde így aztán, amint azt később nevetgélve mondták: Pisi, pasi oda vagy ide, azonnal, Máris kiabálni kezdünk, hogy Indul a busz, Már elindult a busz – és futás a színektől pompázatos ablakok felé. No, ehhez, bizony ehhez hasonlít a Molnár Márk s a Korsunovszki Valentin élménye, hiszen ehhez foghatóan álltak körül őket is egy pillanat alatt, hogy alig győzték kapkodni a fejüket. Csak ők egyszerre féltek is, mint Bernadették, és egyszerre nyomaszotta is őket valami, ahogy Arankát és Icukát, egyszóval: Nagy élmény volt az a néhány csencselő, vagy kicsoda, akik egyszerre lerohanták őket. Egész pontosan: a háttér volt ijesztő, vagyis az az egész, minden, az, amint egy egész férfisor bámulta őket, az a Kábé húsz férfiből összeverődött csoport, a férfiak, akik ugyancsak ott vesztegeltek, álltak a kocsisorban, várakoztak egymás mellett, egymás kocsijának dőlve, s Vigyorogva figyelték, hogy mit kezdenek azokkal, hogy ők most ketten mit kezdenek azokkal, akik Barátkozásból körbefogtak minket, s azon nyomban rákérdeztek, Mi van, hoztatok? Hogy Úgy legyen, mint máskor, Leadjátok, vagy valami gáz volt? Azt beszélük, lekapsoltak valakit azok a szemetek, vagy Ti a Viktorékhoz tartoztok – és itt hirtelen megijedtek, elbizonytalanodtak, majd intettek valakinek, miközben egyik társuk Kobály Miklósrá mutatott – Megvakultál, nem látod, hogy ez a Viktoréké –, s ezzel összezavarodott minden. Egyesek a buszból azt figyelték – Szinte megijedtünk, mikor észrevettük –, azt figyelték, amint Őrült sebességgel merész előzésbe fog Valami fehér Mercedes-féle, Mint aki Rally-versenyen érzi magát, egy tócsába bele, A veszett úgy behajtott az egyik tócsába, hogy teljesen, az teljesen felcsapta Kobály Miklóst: elől az egész nadrágja elázott, el az ellenzője, ott, a slicce körül minden tocsogott. A legtöbbben Mind azt

figyeltük, miért engedik tovább az útrendészetiek, miért elég ennek a kocsinak csak egy kicsit lelassítania, s máris a vám területén van, míg a többieket, a kocsisort nem engedik előre haladni. Vagyis éppen elindulni készült az is: mert a sofőrök pattantak, szaladvást ki-ki a maga járgányához sietett, amitől szétfoszlott a várakozás, ez az egész feszültség, a minden. Felszívódtak ezek is, azok is, amazok is, de valami mégis megmaradt: valami Súly és félelem ott legbelül – Hát mi a Viktoré vagyunk? –, valami árny a gondolatokon, az ember lelkén, ezen A különös sötét ukrán tájon, félhomályos útkezdeten, amely minden ígéret szerint hamarost őket Európa középehez, igen, Európa földrajzi közepe felé fogja elvezetni, Csak már megmozdulnánk, elindulnánk végre-valahára.

2.

A világosság a sötétségben fénylik – kezdte Korsunovszki Valentin lazán –, De a sötétség nem fogadta be azt, tette hozzá Molnár Márk, és aki nézte őket egy narancsban fürdő ablakból, ki látta szájmozgásukat, az bármit, szinte bármit elképzelt volna, csak azt nem, hogy ezek itt János szavait idézik, hogy ezek Egy pár perc múlva János evangéliumával fognak majd neki előhozakodni. Krisztina – mert Én ültem ott, a narancsban – ebben akkor is kételkedett, még akkor sem hitt a fülének, Mikor Korsunovszki Valentin és Molnár Márk odajött mellé, ám Egy szóval sem hozták fel azt a megbotlósos idéetlenkedést, a hazugságot, hogy a Somogyi-papa, az figyelni őt – Fogalmam sincs, honnan szedek elő időnként ilyesmit! – szóval: mikor rákérdezett erre, mármint hogy a szájmozgásra, és a fiúk elmondták neki, hogy mindazt, amit ő a narancsáradatból kifelé tekintve épp az imént látott, azt a néma szájmozgást, hát Azt mi senkinek se szántuk, hogy ők nem a Krisztinához szóltak, az csupán egy idézet volt, és most ugye, azt hiszi a Krisztina, hogy Begolyóztunk. Mit mondhatna, tényleg gyanakvással nézte őket, Tényleg azt hittem, hogy begolyóztak, amikor a fiúk egymást ki-kiegészítve próbálták meg elmagyarázni neki, hogy tisztában vannak ők azzal, mit jelentenek e sorok, kire s mire vonatkoznak elsősorban, de valahogy úgy érezték, Megvilágíthatják ezt a különös sötétet, ezt a mindent magához szorító sürvedést is – Legyünk tanulékonyak. Azonban ez se, Ez a képtelenség se, hogy Ezek ketten meg a János evangéliuma, nem, még ez se ébresztette rá – Vagy éppen ezért nem fogtam fel mindjárt! –, hogy esetleg nem barátkozásból álltak meg mellette, hogy a fiúk nem Csak úgy jöttek oda, egyszóval: meg se fordult a fejében, hogy hát valójában kényszerűségből beszélnek Mindenfélét, pedig egész egyszerűen csak a saját helyükre kívánnak visszaülni, Azért időznek mellettem, s ez a magyarázkodás bizony a zavarukat leplezi. Akkor

meg, amikor mégis szóltak, hogy a helyük, ez az ő helyük, Már boc, de Visszaülnénk a helyünkre, s ő is észrevette magát, akkor mindannyian Mikről kezdtek el hirtelen beszélni. Azaz: nem is beszélni, de ordítozni: Kiabáltak, nevetgéltek, hangoskodtak, hogy hát Ez aztán egy ember: ott áll a busz jobb oldalán, ott, az árokszélen, onnan utasítgat mindenkit, hogy Befelé a buszba, mindenki siessen vissza a helyére, miközben Csak fogta, s lerántotta magáról a nadrágját – ahogyan azt a pufók Dodi, azaz Stéfán Györgyi mondta –: Lerántotta magáról a tökre elázott nadrágját, és a szél meg csak úgy fújja a gatyáját. Úgyhogy Krisztina még mormogott Valamit narancsáradatról, tévedésről, olyasmit, hogy így találta, ő is csak most került vissza, Most a percen huppantam ide, azt hittem, hogy a kabin mögötti szabad ülés ez, Valamit elnéztem, Elbambultam, hát Ezek az ukrán srácok nagyon rámenősek odakint: Hát boc, valahogy eltévedtem – de akkor már megint másra: mindenki a Kovácslivi nyomulására, a tülekedésre figyelt.

Őket is majdnem elsodorta. Láta, érezte, hogy ezt teszi ezzel a két furcsa alakkal s Krisztinával, ám Egy picit, csak egy Ici-picit szégyelltem magam. Akkor már megvolt benne az a valami, abban az igyekvésében már ott volt a leküzdhetetlen vágy, hogy közelebb kerüljön A sumákoláshoz, ahhoz, amit nem is olyan sok idő múlva már nagybetűs titokként emlegetett önmagában. És meglehet, hogy Korsunovszki Valentin, a Molnár Márk és Krisztina éppen a lökdösődő csörtetése miatt állt A heccelők közé, a Kovácslivit fikázók közé – ahogyan Cseri mondta. Nem sokáig tartott ez, de mégis Benne voltak, hogy hát ugyan mondja már meg Kovácslivi, miféle izgalom hajtotta és kergette őt kifelé a buszból, hogy akkora lendülettel röpült ő erre a Miki-féle Vetkőzéses nagy bemutatóra. Aki pedig azt is látta, mikor ért oda, akinek arra is volt szeme, hogy meglássa, Kovácslivi éppen jókor került ennek közelébe – Naná, hogy a Nagyáki járt elől ebben! – elindított egy kis – Hogy is mondta Szedlákovics? – Undorító szóbeszédet az ő érdeklődéséről. Mert hát egyáltalán nem volt nehéz összefüggést találni az igyekvése: Korsunovszkit, Molnárt, Krisztinát elsodró lendülete, valamint a kinti kikerekedett szeme, a bámulása között, egyáltalán nem volt nehéz összekötni, ami úgyis összetartozik. Sőt később ő maga is, Kovács Livia is hasonlóképp látta magát, Most is érzem, amint megtorpanok, amint megáll, és a szemét sehogyan sem tudja félrevonni arról az izgalmas helyről, ahol pompázatos színhomályban – Már ha lehet ezt így mondani, hogy színhomályban – ott áll Kobály Miklós: a fenekét kissé hátrafelé dűdöríti: kezében elázott gatyája – igen, a Miklós, A mi buszsofőrünk azzal mutogat, hogy Tűnjenek innen a franchba, vállán meg fityeg a tiszta, ott fityeg a száraz alsó.

Aztán a buszablakokból a különféle színű fény, hogy miként vetett avagy nem vetett árnyékot, mi tűnt fel, és minek tűnt fel ágyéka körül, ő nem tudta azt megfigyelni, habár nézte. Hallgatott is, lapított is, cserfelt is, amikor újra s újra nekimentek: mondja már meg, Valóban olyan nagy bottal jár ez a kis tömzsi ember, hogy Valóban olyan szerszáma van a Mikinek, Tényleg olyan nagy a gyíkja, ahogy az a suttogásban terjed, meg Ahogy a buszablakból kivehető volt, Különben pedig: futótűzként szaladt végig ez a hír. Na, mondja már meg, meséljen, hiszen ő közel volt, ő nem az ablaküvegen keresztül, hanem Élesben láthatta, meg hát ezért volt a sietése is, Hát nem, na, mondja már, na, ne tegye magát! Hallgatott is, lapított is, néha megpróbálta elütni, maga se tudta, mi történt és hogy történt, hogy mit milyennek érzékelt, hogy látta-e ő egyáltalán azt, amiért annyira sietett kifelé a buszból. Igen, maga se tudta már, látta-e ő egyáltalán Miki levetett nadrágját, hogy hát az a Sötétlő kupac, A rongycsomó az utazótáskák közé szorulva, valóban az övé volt-e, vagy csak valamilyen árnyék sejtette magát a mélyben. Hallgatott, csak lapított, és maga se tudta, hogy örülne-e vajon annak, ha most rögtön, ha már néhány perc után senki se cikizné a pirulását. Arra gondolt, Vajon igazi lehetett az a tűz, mely rálobbant arcára, hiszen különös érzelmek kavarohtak benne, hogyha Dodi s Szilvi elhiszi neki. Mert akkor neki mindenről a Miki nadrágjában lapuló papír jutott eszébe, még abban a színhomályos izgalomban is a buszsofőrjük nadrágjának hátsó zsebét látta, vagyis hát az abban lévő lista jelent meg előtte, s persze, Nem tagadom, Az is, igen, Az is, nem tagadja, Az is érdekelte. De azért csak higgyék el, a mozdulat az, ami most se hagyja nyugton – nem tudja, hogy megfigyelték-e, miképpen történt, hogyan történt abban a leálló sávban még a határ előtt, amikor a Miki bűvészkedett, hogy így mondja: Bűvészkedett a listával. Igen-igen: arra a lezserül – lezsernyésen? – előjött, és máris, nyomban szertefoszlott mozdulatra gondol, ahogy Kobály Miklós kihúzza a csoportvezetőjük, Szabadi Zsuzsa kezéből azt az utaslistát, és egy másikat, egy újat ad oda neki, hogy Ez a jó, ez nem jó; és az újabb fürge kézmozgásra gondol, amint összehajtja azt a magához vett régít: kétrét, négyrét, és a farzsebébe tolja: ami nem látható, nem valóság – gondolhatta –, arról kell beszélni, ami látszik.

Nincs, Szilviának nincs kétsége. Ezek összetartoznak, naná, hogy össze. Őt ugyan – mint mondta volt – a Miki nem veri át, neki hiába játsza a Sármos fiúkát avval a homlokába hulló hajjal, ó, azzal a nagyon Magazinós félmosollyal, nem, ő úgy gondolja: Ez a Miki ezt a Szilviát aligha tudná megvezetni. Kisfiú, higgyék csak el neki, hogy kicsi fiú, és ezt

akkor is meg későbbben is így gondolta, meg hát Csigalélek, csigagerinc. S Kovács Líviában ekkor éppen ez a két szó tolokodott elő, úgyhogy ezekben a percekben, a pirulása-pörölése utáni lecsengő hangulatban látta is a korábbi Szilvia fejtartását, amint megfellebbezhetetlennek gondolja a megállapítását, ezt a két szót, s nézte, nézte a mostani arcát, nézte, hátha észébe villanhat, mi az, amit eltakar. Mert azt nem akarta elhinni, hogy ez az Ezek Szilviánál csupán két emberre értendő, hogy ez a szó, az Ezek csupán Mikire és Szabadi Zsuzsára áll, azt nem akarta elhinni, hogy eseményekre, dolgokra nem vonatkozik, de aztán mégis kénytelen volt ennyiben maradni. Arra még, utolsó képként arra emlékszik, hogy felidézi azt az odabökést, felidézi Szilviának azt a fejmozdulatát, ahogyan orrát-állát kissé megemelve csak odabök a sofőrülés meg a csoportvezető helye felé, amikor kimondja az Ezeket, s aztán már nem volt semmire se ideje, úgy érti, semmi ilyenféle gondolatboncolgatásra, felidézgetésre. Mert ekkor már a társaság valahogy túltette magát az első elcsendesedésén, megszeppenésén, elárulásán, túl a Kupolajáró Madáron és az első ukrán benyomásain, és nem tűrte tovább, hogy állnak, hogy mióta már csak vesztegelnek, nem haladnak, semmi olyasféle dolog nem történik, amit vártak, amire ők befizettek, Hiszen ez egy turistaút, Ennek a kirándulásnak ez az első napja, nem?

Ezért aztán Tunyogi Alberthez, legtöbben a Tunyogihoz csatlakoztak, mondván, hogy a balesetnél Az a hirtelen jött megállás-kirajzás elfogadható és érthető, meg hát a második is, abban a leálló sávban az az eligazító kis röpgyűlés meg Koponyaszámlálás szintén hagyján, de hogy előbb itt a senki földjén miért kellett, most meg Itt, ebben az ukrán estben miért kell nekik órákig várakozniuk, Hát ez most már tényleg sok, Ez már valóban felháborító. A végén még ennek a furcsa tanár embernek lesz igaza, hogy be fog itt mindenki sűrvedni a maga félelmébe, felfalja őket az ukrán este, besűrvednek, s ez lesz az ő utolsó kirándulásuk, hogyha nem tesznek már végre valamit – és így hangoskodott a Tunyogi úr mellett egy egész kis csapatocska, és ahogy azt később bevallották: maguk sem tudták már, mit beszélnek, ugyanis ők azt vették észre magukon, hogy ezt a bizonyos tanár embert, ezt a Takáts-Kis Zsolt urat utánozzák, olyan hévvel sűrgették a haladást. De jellemző, hogy csak a hevület, a rámenősség volt az, Ami átragadt miránk, az abban megjelenő gondolat a gyengeségről, korántsem fogant meg bennük, nem, ők egyáltalán nem a béketűrést, belenyugvást hirdették meg ekkor, hanem ennek épp az ellenkezőjét, hogy Vívjuk ki az igazunkat, Adjunk hangot elégedetlenségünknek, hiszen miféle eljárás az, hogy Kobály Miklós, Szabadi Zsuzsa meg az a nagyon

Puccos, nagyon Kikent-kifent nő már lassan félórája Magyaráztatnak egymásnak, Dumálnak, ők pedig – ahogy Cseri mondta – szívják ezt a sűrvedést, e Hülye szerdai napot. Hát miféle dolog ez, mondogatták, és a düh valóban vakká tesz mindenkit, süketté, mert hogyha nem így lenne, akkor bizonyára felfigyeltek volna arra, hogy a körülöttük, hogy a Miki, Zsuzsa és a Puccos nő körött tipegő, odasomfordáló Szedlákovics Tamás szerint Na, ha tízszer nem, hát akkor egyszer sem emlegettek valami Viktort, meg valami Nándort és Attilát, és Ha százszor nem, hát akkor egyszer sem hangzott el köztük az, hogy Hál' Istennek minden rendben, mindent kivédtek, Viktor szerint is minden helyrezökkenhető, úgy haladjon minden, ahogy eltervezték, semmi pánik, semmi kapkodás, senki sem sérült meg, a kocsik megjavíthatók, Még idejében értesültünk mindenről, mindenki tegye azt, amire vállalkozott – szóval: hogyha nem lettek volna ők ekkor süketek és vakok, akkor erre, Szedlákovics híreire, megszerzett kis információira ők mindenképpen felfigyelnek. De hát lázadók voltak ők ekkor, nem figyelhettek e híradásra, meg hát amúgy sem értették volna, hiszen kizárólag azt fújták, na, Szép kis kirándulás, azt fújták még akkor is, amikor Szedlákovics Tamás Ezekről a kihallgatott dolgokról megpróbált beszámolni, tudniillik azt hitték: a hangoskodásuk, e láthatóvá tett nyugtalanságuk fog itt rendet teremteni, ezért aztán, mikor megnyugodva, mikor Kobály Miklós és Szabadi Zsuzsa bocsánatkéréssel jöttek vissza, ők leginkább azzal kezdtek foglalkozni, amit láttak, amivel a Zsuzsa és a Miki megnyugtatta őket. S nem azért, de volt is mit nézniük, hallgatniuk, hiszen már amikor bemutatták ezt a figyelemre méltó hölgyet, hogy hát akkor Engedjék meg, hogyha megengedik, akkor bemutatnák dr. Pekárscsik Erikát, ő a Tsikeri és Tsa nevű turistairoda vezetője, ő A mi igazi főnökünk és vendéglátunk, mikor mindenféle szépet s jót elmondtak róla, Úgy éreztük, most ezennel akkor vége Minden szivatásnak, hogy most akkor Tényleg megkezdődik a kirándulás, Beindul végre, amire ők befizettek ennek a bizonyos cégnek. Ja, és Majd' elfelejtettük – húzták elő Balogh Bélát, aki negyedikként hozzájuk csapódott, vagyis: amikor már túl voltak a nagy tanácskozáson, maguk közé vették –, hadd mutassák be a Balogh Bélát, aki helyi, idevaló, itt született turistavezető, tehát mindenben tud segíteni, s akkor hadd jelentsék be, hogy Most, e perctől kezdve Benne vagyunk a valódi kirándulásunkban –: Indulás, igenis Itt az idő, Indulás, előre!

3.

Itt a kezdet! Innen indítsa, ha elindítja egyszer valaki e kirándulás eseményosrát, A mi történetünket – mondták többen –, mert ami idáig

megegett velük, amit idáig megtapasztalhattak, az csak Olyan előjáték-féleségnek tekinthető –: itt az ő igazi kezdetük, ebben Az elcsendesedésben keresendő. Nagyon sokan gondolják így, például a Kozma Tivadar ezt Legalább egy féltucatszor hangsúlyozta, az a Kozma Tivadar, akiről Sunyó sokáig azt hitte Ez is hibás, mint a Takáts-Kis Zsolt, avagy Ez is totál be van nyomva, Azért hegyel sötét szemüvegben ott, a jobb oldali hátsó részben, akár a haverja, párja, az a Pflumm Gábor nevű úr, ámde ekkor –, amint valamennyien – a Kozma Tivadar is hallgatott, mert ekkor Valahogyan tényleg minden elcsendesett, mindenki befelé kezdett figyelni. Így volt: Mindannyiunk szavát mintha visszaparancsolta volna valami, és aztán kinek-kinek ezt Az elkülöníthető saját csendjét mintha egybefogta volna ez a valami – ami a sötétségben lakozik? – egészen Úgy szállt vissza a fejünkre. Vagy más szavakkal mondva, ahogy Molnár Márk és Korsunovszki Valentin szólt erről a Kis eseményről: megéreztek, Nem vagyunk igazi urai a szavainknak, beszédünknek, úgy Pislogtunk azokban a pillanatokban, igenis úgy figyeltek ők ebben a különös kis csendben, amint Takáts-Kis Zsolt megjegyezte: Úgy figyeltünk, hogy tán meg is értettük: az ember fia sose higgye, hogy a szavaival bármikor és bármit megtehet, és sose higgye, hogy azokat csupán ő, az ember fia élteti, formálja, alakítja.

Jól van, Itt a kezdet, így indult a tényleges, A kárpátaljai kirándulásunk, Úgy könyveltük el, hogy Itt a kezdet, ugyanis a Magyar Nova Futura, az MNF – ☉ díszítésű, ez az MNF betűjelű és 482-es számozású, forgalmi rendszámú busz most végre valóban megmozdult, most már végre valóban elindult, méghozzá a megfelelő, a kitervelt úton. Ekkor, itt, a kétezerharmadik évben, egész pontosan október huszonkilencedikén, egy Ilyen szélfúvásos, esős szerdai napon, ezen a szerda korastén, itt, a magyar-ukrán határátkelővel a háta mögött megette első métereit, full extrástól, mindenestől, még ha aprócskákat döccenve is, de most végre valóban elindult ez a busz, és lassan – hiába a döccenések – szép csendesen beleduruzsolta őket, valamennyiüket bevezette ebbe a sötétbe, tájba, földbe, levegőbe, országba, vidékbe – de hát mit is mondhatnának, amikor ők befelé figyeltek, Ekkor mi már nem tudtunk, és nem is kívántunk hangosan szólni, Olyan jó volt így ellenni, hiszen Úgyis mindig minden kiderül, hisz előbb-utóbb úgyis minden a helyére zökken.

Kezdet is meg haladás is tehát, igen, ez a kettő, de a legeslegfontosabb az, hogy Boldog csend lett egy rövidke pillanatig, Boldog csend lett bennünk s körülöttünk. Kétségkívül Jó lett volna megmaradni ebben, elidőzni kicsit Így a semmiben, de hát – ahogy az lenni szokott! – Mindjárt

ott, a felismerés pillanataiban hirtelen valami olyasféle érzésük lett, Mint mikor az embert figyelik, és ettől Összezavarodtunk, ettől ők már el is veszítették az örömeiket, Ezt a boldog csendet. Forgolódni kezdtek, Hátha nem igaz, meg Hátha képzelődünk, ám hiába nem találtak egyetlenegy leskelődő szempárt sem, hiába nem fedezték fel, hogy Bekamerázták a Magyar Nova Futuránkat, a nyugalomuk, Hát az bizony nem hogy nem tért vissza, hanem ez a Megfigyeltek vagyunk, ez az idegesítő, zavaró érzés mintha fokozódott volna Amint egymást is figyelni kezdtük. Viszont Szedlákovics szavaival: Kész szerencse, hogy a Tunyogi úr, Ez a kikentkifent úriember nem nagyon tudta leplezni érzéseit, így aztán akinek megakadt a szeme rajta, aki észrevette mekkora nagy Odafigyeléssel, érdeklődéssel és izgalommal les valakit, az az ember előbb-utóbb rájött, hogy itt nem a Megfigyeltek vagyunk érzése áradt szét, szerte a buszunkban, hanem sokkal inkább az, hogy Zavarban vagyunk, hogy őket: elcsendesedésüket és nyugalomukat megzavarta valami –: Tunyogi olyan izgalommal nézett előre, a sofőrülés környékére, mint ahogyan például Az iskolás fiúk lesnek be nagy titokban egy-egy hálószoablakon, ha onnan halk és finom nyögdécseléseket lehet hallani – motyogta Szedlákovics –, igen, olyan érdeklődés kerítette hatalmába ezt az úriembert. Röpködtek hát ide-oda a tekintetek, és egyáltalán nem volt nehéz megállapítani, hogy a figyelem, az korántsem a Balogh Bélának szól, aki ott állt Kovácsliviék és Lengyelék ülése mellett – ahogy Icuka azt megjegyezte: Férfiember aligha kaphat egy Tunyogitól ekkora figyelmet! –, nem, nem, Korántsem a Balogh Béla kapott ekkora figyelmet, mindhiába látszott: A mi idegenvezetőnk szólni készülődik, nem, az érdeklődést Itt, most az váltotta ki, amit Tunyogi Albert Balogh Béla mögött nézett, amit Ott, a sofőrülés mellett Matarászó igazgatóasszony, ez a dr. Pekárcsik Erika tett. Vagy ha már egész pontosan kellene megállapítani, Mit nézett olyan nagy áhítattal ez a Tunyogi, hát akkor Azt mondanánk legelőbb: A Pekárcsikot nézte: Gömbölyded fenekén a feszülő miniszoknyát, Erős combját, De még hozzá úgy, hogy Nem is nézte, hanem bámulta, egészen Elhomályosult szemekkel Simogatta, Vagy az Isten tudja, mit csinált – de Mi már ekkor nem őt néztük, nem, ekkor már nagyon sokan Erikát figyelték. Amint Fekete kosztümén mindenütt a fehér szegélyek mozogtak, és – Aranka szavával – ahogy a Fehér garbószerűségén zsinogtek a fekete szegélyek – merthogy közben levette kosztümkabátját –, hát az tényleg látványos volt –: Ekkor vettük észre, milyen nagyon megtervezett, Kitalált ruhában van az igazgatóasszony, milyen érdekes kis kosztümben, mely egyszerre volt meleg – puha, vastag

anyaga mutatta –, s egyszerre volt lenge is, mert miniszoknyája Sehogyse tőle, őszre emlékeztetett, de sokkal inkább Valamilyen vérpezsdítőbb évszakra – ahogyan Tunyogi azt mondta. Amikor meg még nagyobb teret foglalt el magának az igazgatóasszony – Elnézést is kért a Szilviától, Kovács Líviától: Bocs, de hátat fordítok kicsit, ezt nem lehet másképpen előkészíteni –, amikor még hajladozott is, hát Tunyogi Ahogyan nézte ezt az asszonyt, Szilvia szerint Egészen undorító volt a vénember, de valahogyan mégse csatlakoztak hozzá: Szilviához mások, nem, mert sokkal inkább mindenki azt nézte, hogy a sötétszürke féligvastag – így mondta Ivett, Skirecki Margit lánya –, féligvastag harisnyanadrágján, Ott, a bokájánál mi is az a Kicsike kis fehér színű jelzés, az az ismerős jel – Hoppá, megvan, hát a Magyar Nova Futurán is megtalálható –, a **Q**, no akkor már valóban Valamiféle kerekesség-érzés, vagy micsoda suhant keresztül Jó buszunkon, s ugyanakkor Megint összezavarodott minden. Semmi sem úgy alakult, ahogyan várható volt, tudniillik arra sem maradt idejük azoknak, akik a Tunyogihoz tartoztak, hogy rendesen végigvegyék, Mennyire izgalmas arányaiban ez a Pekárcsik Erika: Nem, egyáltalában nem szabályos, hanem Sokkal inkább szabálytalan, ám az egymáshoz arányló Picit görbe orr, egy Picit vastagabb ajak, egy Picit domborúbb fenék, egy Picit hosszabb láb, szóval ezek a Picit dúsabb, picit másabb testrészek valami Szédületesen izgalmas nőt mutattak –: Tessék – mondta Tunyogi úr –, itt a zavar oka, hogyha őt kérdezi valaki erről a néhány pillanatról, amely Valamennyiünket megérintett, így vagy úgy, de érezték a jelenlétét. Mindemellett jó, hogy nem állította, csak sejtette egy későbbi órában, hogy ebben a nőben ő valamiféle szimbólumot is megérezett, jó, hogy nem állította ezt erőteljesen, mert senki se hitt volna neki, Hiszen láttunk, Albert bátyánk: fekete-fehéren látták, mi ült ki az arcára, hogy mivel csendesedett el, csitult el, nyugodott meg, mikor lassan megint helyreállt a rend, Lehült a vér – ahogyan Cseri mondta –, amint újra Jó volt kicsit ellenni magunknak –: Tunyogi is, más is kicsit félve – azzal, amilyen félelmet kelt az emberben az ismeretlen –, olyan félelemmel figyeltek tovább, és várták – Dehogy gondoltak ők szimbólummal, ilyesmivel! –, csak figyeltek tovább, várták, mi történik velük, Mit hoznak a következő percek, ugyanakkor Lassacsckán, de mégis mosoly ült ki valamennyiük arcára.

CSÉKA GYÖRGY

Szén

*Elmegyek valabová,
ott találkozom, aztán megint
elmegyek, elfelejtem.
Az arcot
elfelejtem, a hangot,
majd mindent,
vagy túlzok. Túlzom.
Aztán amikor eszembe jut.
De nagyjából
elfelejtkezem. És néha
az van,
bár nem tudom, van-e
valami. Ezt is
eltúlzom.*

*Elég erősen odanézek,
talán ez a baj.
Az erő vagy hogy nézek.
Valami elromlik, úgy.
Sötét lesz belül,
mint a szénben.
Aztán elfelejtem ezt is.
Elalszom a szénben.
Amikor felébredek,
talán nincsen semmi
érdekes.
Vagy túl világos van,
hogy lássak. A látáshoz.*

Valaki hív

*Van egy klassz létrám,
tegnap – vagy nincs –
felmentem rajta és
lehajlott. Kicsit
puba. [2004. 06. 15.]*

*Persze előtött
egy érzés – vagy nem – ,
próbáltam telefonálni,
hozzanak le. Vagy
szüntessék meg
a hajlást.*

*Őrülten jó
létra, kicsit harap.
Szép fényes – vagy
nem is tudom – ,
szemembe ment
a telefon, pont rezeg.*

*Meg kéne borotválkozni.
Valaki hív. Elég puba.*

Por

*Olyan régóta nem olvasok
semmit,
minden meg van írva vagy
mégsem.*

*Nem hallok semmi mást,
csak egy
kis sercegést, ahogy
a por.*

„ELTŰNVE LENNI”

Beszélgetés Cséka György költővel

– *Budapesten él, az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője. Rögös út vezetett a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskolától a Ferenciek teréig?*

– Nem tudom, mi az, hogy „rögös út”. Vagyis, értem a kérdést, de mégsem mennék el ebbe az irányba (mégis elmentem). Nekem, ha tréfás akarok lenni idézőjelben, létezni a rögös út, a létezés az. Mi. Vagy mi nem az. Ha „normálisan” válaszolnék, azt mondanám: a beregszászi Kossuth Lajos után [van egy ilyen alap-mondás valahonnan (direkte), nem pontosan idézem: „Vigyázz Kossuth, elvisz a vassuth!”, bár Kossuthot sose kedveltem, inkább Széchenyi, jobban ír] volt Ungváron a magyar nyelv- és irodalom szak. Később Budapest, ELTE BTK esztétika. Utána ugyanezen szak doktori iskolája került terítékre, amit volt szerencsém nem befejezni. Eléggé másféle érdekel már, és amúgy is tévedésnek gondolom, hogy én ilyen dolgokkal, azaz: más műveivel foglalkozzak, mert voltaképp „saját művet” szeretek csinálni. A doktori „közben” lett, jobb híján ez a munka. Nincs jobb állásom, nem rossz, de lehetne sokkal jobb vagy rosszabb. Mint minden. Sose akartam könyvtáros lenni, de nem rossz végül is. Mindig Borges jut erről eszembe. Sajna, nem vagyok vak. Persze, ami késik.

– *Már több éve Magyarországon él. Odafigyel a kárpátaljai magyar irodalomra? 2006 elején jelent meg egy antológia, amely az ötödik generáció szerzőit mutatja be.*

– Nem nagyon kísérem figyelemmel. Nem tudom, honnan, miben. Igaz, nem nagyon keresem. Nem nagyon érdekel. Valahogy olyan sokáig volt hervasztó az egész (kárp. magy. ir.), hogy leszoktam a „figyelemről”, pedig. Megkövetek mindenkit, akit nem olvastam és zseniális. Ezúton kérem, juttassa el hozzám eget és földet rengető műveit és viszont vagy ellenkezőleg, hogy padlót fogjak vagy ne, a katarzistól. A fent említett antológiát nem olvastam, de erősen kíváncsi lennék rá, igen erősen. Megpróbálom megszerezni.

– *Annak idején, Ungváron Ön Balla D. Károly köréhez tartozott. Megvan-e még a kapcsolat Önök között? Egyáltalán van-e kapcsolata hazai szerzőkkel?*

– Nem tartoztam, tartozom semmilyen körhöz. Nem t’om, mi az. Nem is érdekel. Az irodalomból engem a művek érdekelnek, nem az irodalmi „élet”. Nem élek nagyon ilyet, vagy ha mégis, nem beszélek róla. Hiábavalóság. Eléggé érdektelen dolgok. Pláne nem érdekel az irodalompolitika. Ki ki ellen és miért, pompás pitániér ellentétek és csaták.

1994 óta Budapesten élek. Keveset/soha nem járok haza, Kárpátaljára (pedig szeretem, de ez rossz szó, nem lehet szeretni, nem szeretni azt, ahol az ember született, felnőtt, mert az a haza, túl mélyen érint, tán ezért sem járok vissza, néha azt gondolom, otthon kellett volna maradnom, holott nem tehettem mást a magam alkata szempontjából; most meg nem tudom, miért kellett ennyire „komolyra” fordulni és „hazázni”, talán az egyensúly miatt és mert mindig is ezt gondoltam erről, annak ellenére, hogy). Nem vagyok eleve egy vadul utazgató típus. Kapcsolatom nincs, nem nagyon van hazai szerzőkkel, de magyarországiakkal sem. Nem elhatárolódás, alkat dolga, magányos (alkat) vagyok. De szeretek találkozni emberekkel, az jobb esetben feldob, inspirál, csak hamar megunom, elfog a hiábavalóság érzése. Jobb szeretek gondolkodni vagy csak egyszerűen nézni, mint beszélni.

De mondom, ezek nem túl érdekes dolgok.

– *Még Beregszászban olvastam klondájk: egymillió fallikus csillogás című verseskötetét. Az áttelepülés után adott-e ki újabb könyvet, könyveket?*

– Nem. Lustaság. Kevés ambíció. Unom. Jó lenne, de unom. Vagy nem tudom. Lehet, hogy majd. Keveset írok és azt is, azt sem „nyomatom” nagyon sehova. Szeretek eltűnni. Eltűnve lenni. Pszichológiailag biztos valami erős önsorsrontó hajlam. Oblomov vagyok nagyjából. Sokat kitalálok, de nem csinálom meg. Érdekel, hamar megunom. „Fejben” „ott vagyok”, de nem realizálok. Ilyesmik. De unom is az „irodalmi” bizniszt. Kevés irodalom van, mai, ami izgat. Ami új, érdekes. Az jobbára orosz. Az oroszok izgalmasak.

– *Miért szűnt meg a Véletlen Balett?*

– Nem volt pénz, nem volt „ember”, aki csinálja. Kontextus sem volt. Amúgy nem tudom, a többiektől kellene megkérdezni, akik végigcsinálták, végig csinálták, én csak meg-megjelentem néha ott. Hamar kiszálltam belőle, mást gondoltam, akartam volna, azért inkább ki. De azért jó kis lap volt, és most arra gondolok, amikor már nem voltam benne aktívan, hogy ne hazabeszéljek.

– *Nemrég új elnököt választottak a Magyar Írószövetségben. Vári FABIÁN*

Lászlót megerősítették a választmányban, az elnökségbe is beválasztották. Ön jelenleg tagja az írószövetségnek, vagy a nagy kilépési időszakban szintén távozott?

– Sose voltam tag. Semminek nem vagyok a tagja. Elvből, de „alkatból” sem, lásd. „magánzó”. Számomra unalmas és/vagy hervasztó dolgok ezek. Holott, természetesen fontosak.

– Hol, milyen lapokban, internetes portálon stb. lehet olvasni Cséka György verseit?

– Nem tudom. Meg kell nézni, beírni engem a keresőbe és lőn. De már egy pár éve nem írok. Fényképezek. Nagyjából rájöttem, hogy ez az, amit igazából nekem mindig is csinálnom kellett volna. Az irodalom, az mindig is idegesített, az írás, a nyelv. Nem szeretek beszélni (bár ennek ellentmond ugye ez a hosszadalmas szövegelés itt). Képeket alkotni, az valami több nekem.

– Az előbbi kérdéshez kapcsolódva, az Ön írásaival nem lehet találkozni a kárpátaljai lapokban. Mi ennek az oka, nem igénylik, vagy valamilyen oknál fogva Ön tartózkodik ettől?

– Aki felkeres, ilyesmi, annak szívesen adok írást, talán írok is, de ugye most nem írok. De nem zárok ki semmit. Csak én úgy nem megyek sehová, nem küldök sehová, és akkor tán ezért nem kérnek, keresnek, ez így működik. Ez nem baj, nem zavar, hisz. Nem tudom. Meg kellene változtatni az életem, Rainer Maria is erre szólít ugye, mindig erre gondolok, mást kellene csinálni, máshogy élni, mert hamar megunok mindent. Ezért folyamatos válságban vagyok úgyszólván. De nem szeretném, ha nem tréfásan vagy hogyan lenne ennek a beszélgetésnek/írásnak vége. Most kellene, hogy eszembe jusson valami vidám –

Lehet, hogy írni fogok ismét. Most valahogy kedvem támad.

Na, ez nem valami vidám.

Sőt.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Lejegyezte: LÉNGYEL JÁNOS

CZÉBELY LAJOS

éji dallam

<i>nyári</i>	<i>éjben</i>	<i>minden</i>	<i>zenél</i>
<i>dallam</i>	<i>simul</i>	<i>éji</i>	<i>csendbe</i>
<i>holdas</i>	<i>égen</i>	<i>zene</i>	<i>felhők</i>
<i>lanton</i>	<i>ragyog</i>	<i>örök</i>	<i>fénye</i>

BECSCHE JÓZSEF LAJOS

A TÉL BIOLÓGIÁJA

*Áll a hideg. A mezőség zúzmarás
Ködben áll. Ráfeküdt a fagy-istenség.
Azért az mégse járja, nincs rá mentség,
Hogy a hamutálcán megfagy a parázs!*

*A légy bejárja még a szobám falát,
De nem röpül. Még feléled egy darázs,
Csukott ajtók mögé szűküli a garázs,
És megszeliidülnek a kőbor kutyák,*

*Nem ugatnak, üveges szemmel néznek.
A tél bezárt ablakán átlát szemem,
Míg lecsapódó párák szemérmetlen
Szép csokrot fest a mezők szellemének.*

*Semmire a semmiből. Fagyott élet
Atomjai kúsznak fénnyé bolyhosan,
Emlékeznek a törvényre, boldogan
Engedve a nagy, láthatatlan kéznek.*

*Ó, halott csokrok, szürke tűz-virágok,
Konok lakatok lakója a szívem!
Kint és bent a deres ablakkilincsen
Fagy-háló puba rendszerébe látok.*

VALLOMÁS

*Őszinte legyek? Tán e verset
Nem ismeri soha senki meg,
Hisz kitermi lombján a tavasz,
S fehérbe borul, mikor havaz.*

*Nem azért kellett a vers nekem
Hogy adat legyek egy rendszeren
Belül, vagy hogy tudjanak rólam!
Csak álmodtam betűben, szóban.*

*A szín, a hang, geometria
Magával sodort – nem nagy csoda.
Falak dőltek, volt, mi rám omlt.
Minden emlékem léket kapott.*

*Vitorlás az élet tengerén.
Vajon hányan állhatnak élém,
Mondván: ismerlek, tudom ki vagy!
– Csak söpröm a tavalyi havat.*

BARTHA GUSZTÁV

SAJGÁS

Hatodik fejezet

Képzelt oldalakat ír tele sorsának igenlésével egy nősülés előtt álló fitaleMBER, mikor muszájból, nemszeretem leánnyal köti össze az életét.

Valló Péter sem tett másképp. Őt sem hagyta cserben életösztone: érkezett kiötölni, cselekedeteire szabni soros életfilozófiáját. Van becsület a világon; ha török, ha szakad, el kell vennie feleségül Varga Pannit, ha már csúffá tette! Mert... mert egy dolog ágyban, paplan alatt szerelmeskedni, s megint más hájas Varga magas falú kockaházának szélárnyékában, az utcai lócán – sokak szeme láttára – tönkretenni egy lány... tisztességét.

Hát igen, ha nem is jószántából, Péter magára vállalta a felelősséget; hagyta, hogy a szülei, rokonai mentegetőzzenek helyette; a regrutabál alkoholtól feltüzelt forgatagát hibáztassák a lócán törtétekért. Jómaga a csodavárás lelkiállapotában élt, komolyan hitt abban, hogy ha ez vagy az így vagy úgy alakul, helyezökken az élete. Bizakodása nem volt alaptalan. Lám, lesz-apósa, hájas Varga megígérte, hogy májustól alkalmazni fogja az általa vezetett nyaralótelep saslíkozójában. Annyi saslikot ehét majd, amennyi belefér, s annyi, de annyi pénzt megkereshet egy hónap alatt, amennyit a műszergyári részlegen két – mit két: három – hónap alatt sem! Igazuk lett az irigyeknek, nem hiába suttoztak, pusmogtak háta mögött arról, hogy tudta, hová kell dugni a... Nem csoda, hogy szalad vele a csikó!

„Épp jókor vált belőlem komoly udvarló, megbízható munkaerő, segítőkész rokon – morfondírozott magában Valló Péter, ha fülébe jutottak a rosszmájú megjegyzések. – Máskülönbén mi lenne belőlem, na mi?! Nagy senki!”

Nemcsak sejtette, láthatta, hogy a Vendellel folytatott közös ivászataknak nemigen lesz jó vége. Főként a délelőtti műszakba menet szembesült az egyik lehetséges következménnyel. Balog Szilvi apja meg a társai hajnali öt órakor már ott sorakoztak vincellér Etelka háza előtt: bebocsátásra, aznapi első pohár borukra várva. Az émelygő gyomor, a remegő végtagok, az összevissza kalimpáló szív orvossága csalóka dolog. Az első pohár bor kívánja a másodikat, a második követeli a harmadikat, a harmadik... Jobb nem emlékezni! Főleg arra, hogy Vincével párszor úgy nekibúsultak az ivásnak, hogy... hogy na! Kezdetben csak csütörtök

esténként, aztán majd minden harmadnap éjszaka kiültek a műteremlakás rédelyének grádicsára, pohár borral a kezükben, és rekedtre énekeltek magukat. Előbégatták – nem kétszer, nem háromszor – a televízióban, rádióban agyonismételt érzelgős, negédes slágereket, de egyszer sem kérdezték meg egymástól: pajtás, hová lett a rock-korszak; miért csak a másnapossággal együtt járó fülzúgásban visszhangoznak a dallamok vérlázító szövegei?

Vince talán tudatában volt annak, hogy hangos, fennhéjázó ricsajozásuk, a mód, ahogy fittyet hánytak az éjszakai pihenőre tért utcabeli szomszédokra, valójában közömbösség, s mint olyan: a megalkuvás egy neme.

Valló Péter inkább szégyellte, mint bánta duhajkodásait a barátjával. Nem csoda, hogy igyekezett elfelejteni; el akarta felejtetni a poharakkal történt veszélyes játszadozását. Főleg arra nem emlékezett szívesen, és szívelni sem igen szívelte el, ha anyja, apja, netán Kati mama vagy Ágnes néne emlékeztették részegeskedésére. Ajjaj, pedig mi volt az ahhoz képest, hogy egy-egy átóbégatott éjszaka után alig bírta magát kivonszolni a munkahelyére. Szűnyogcsípés. Szerencsére, mit sem tudtak róla családtagjai, mint ahogy arról sem, hogyan és hányszor könyörögött Lajosnak: ha istent ismer, töltsön egy pohárka szeszt, hogy dolgozni tudjon, ne reszkessen kezében az átkozott cinező.

Rég volt, igaz sem volt! Meg egyáltalán, a fiatalkori botlások arra valók, hogy utóbb megbocsássák.

A Pannival történetekre nem tudott visszaemlékezni. Hiába töprengett az udvarlásokat követően félórákat az utcavégi, zöldre festett lócán, riadt fel nemegyszer álmából: az emlékfoszlányok nem álltak össze folyamatos képpé, holott kifaggatta ismerőseit. Kijevben katonáskodó öccse többször megismételte leveleiben: szeretett bátyja részeg fejjel hogyan ölegette, hol tette magáévá hájas Varga rátarti lányát a regrutabál éjszakáján. Hiába. Péter emlékezetének nem nyújtottak kapaszkodót: a homály homály maradt.

Nem tagadható: felkérte Varga Pannit egy-egy tánra a diszkóban, élőzenekaros táncmultságokon, ahogy más, majd tucatnyi lánnyal is megcselekedte. De senkit nem kísért haza, nem őgylgett a lányos házak körül, mint a vele egykorú legények. Beérte az álmodozással és a vigasszal: amint kétszázötven rubel lesz a fizetése, megnősül. Nem fog évekig udvarolgtatni, ripsz-ropsz, azonnal megkéri a lány kezét. Szegény lesz vagy gazdag – nem számít, csak a szerelem. Igaz, tettetni is lehet.

Istenkém, de hát mi végre találták ki a simogatást, az odaadó tekintetet, az egymás utáni vágyakozást, ha nem azért, hogy az ember megbizonyosodjon szerelme valós értékéről!?

Péter szerelemből készült nősülni, nem nézve az árat. Azt se bánta, ha fekete, netán barna haja lesz a választottjának, pedig valójában a szőke hajú lányokhoz vonzódott. Elég volt megpillantania egyiküket-másikat a színváltó fényes klubteremben, hogy elpárologjon félénksége, s tudja, mit akar. Ölelni a lányt – mihamarabb! –, magához szorítani, érezni hajának illatát; elindítani jobb kezét a háta vonalán, lejjebb, még lejjebb... Ha ilyenkor bárki megkísérelte lekérni táncpartnerét, s nem akart érteni a NEM-ből, annak Valló Péter gondolkodás nélkül nekiment. A meglepetés ereje legtöbbször hatott, ha mégse, és elcsattant egy-két pofon, s civakodás sohasem fajult véres verekedéssé. A tánc kábulatából felocsúdott fiatal emberek valami csoda folytán pillanatok alatt két táborra oszlottak. Rádadásul a klubvezető felkapcsolta a villanyt, hogy jobban lássák egymást a fiúk, felmérhessék az ellentábor erejét. Még egy baklövést nem engedhetett meg magának. Egyszer, kezdő klubvezetőként hívta ki a milíciát, s még akkor éjszaka megfogadta: történjék bármi, többé nem telefonál értük. Az egyenruhások csak ez egyik renitenskedőt fogták el, akarták erőszakosan magukkal cipelni, mire olyan tömegverekedés tört ki a legények között, hogy azóta is emlegeti a falu. Egyszerűbb, célszerűbb volt közéjük dobni a gyeplőt, a felelősség teljes súlyával együtt (Addig rugdossátok a földön fekvőt, míg szusz van benne! A börtönben bőven lesz időtök eltöprengeni azon, megérte-e!), s a fiúk gyorsan lecsillapodtak; szétválasztották a kakaskodókat.

Varga Panniért Péter soha nem verekedett volna. Ha tánc közben lekérték, szó nélkül átadta lányt, még sajnálgatta is magában az ipsét, mert a rátarti Pannit akarta táncával meghódítani. Péter nem próbálkozott. Beérte annyival, hogy egyszer-egyszer táncolt a lánnyal; megállapíthatta, hogy barna, vállig erő haja egyáltalán nem passzol kerekded arcához, fölünyes tekintetéhez. Ha alkalomadtán jobban megmutrált a sudár, kis mellű, keskeny csípejű leányzót, végképp nem értette, mire olyan fenemód büszke. Szétálló kapafogaira? A pattanások nyomaira? Hacsak... Hacsak a divatos cuccaira nem, vagy arra, hogy az apja, hájas Varga vezeti a folyóparti nyaralótelepet, anyja meg könyvelő a fogyasztási szövetkezetnél. „Így könnyű, mikor apuka, anyuka a kereskedelemben dolgozik, nyugati cuccokban tetszelegni” – állapította meg magában, nyugtatta felparázsló irigységét Péter.

Ha Vargáék akarják, a csillagos eget ráaggathatták volna lányukra. De már nem akarták. Boldogítsa, öltöztesse az, akinek a szégyenét köszönhetette! Meg egyáltalán, örüljön a Valló fiú, hogy elnézik az udvarolgatását, nem költöztették Pannit a nyakára. A gazember: folyvást csócsálható pletykát adott az amúgy is folyton róluk puszogó, suttogó irigyek szájába! Vannak elegen. Nem csoda, hogy a fél járás tudott, beszélt az esetről, kiélvezték az utolsó cseppig a kárörömöt. Jó, rájuk nem voltak tekintettel, de Pannival elnézőbbek lehettek volna. Ellötte állt az élet: az egészségügyi szakközépiskola befejezése, a munkába állás nehézségei. Nem baj, jön még a kutyára dér! Lesznek még az áskálódók gyerekei bajban; tesznek róla, hogy átéljék, amit ők átéltek.

Hiába bízták a vagyonban, reménykedtek abban Vargáék, hátha felbukkan váratlanul Panni életében egy anyagiakban jobban hozzáillő, iskolákat végzett fiatalember. Férjet komendálni meg nem akartak, kerülték a nyíltszíni beismerését annak, hogy a lányuk sem volt ártatlanka szereplője a történeteknek. Csoda, hogy nem hatotta meg őket Panni kétségbeesése? Pedig azt forgatta a fejében: elköltözik Oroszországba, anyja szülőfalujába, ahol senki nem ismeri, ő sem ismer senkit, és új életet kezd. Az apja legyintett. A kissé testes, szőke hajú, széles mosolyú Olga asszony sem sópáncsolt lány a tervének hallatán – mihez kezdene ott, segítség és támasz nélkül, na mihez? –, ahogy egy anyához illik. Nem. Amondó volt, jobb híján maradjon a Valló gyerek; tegye jóvá bűnét, ha tudja! Gondoskodjon divatos ruhákról, drága szemfestékekről, rúzsokról, arról, hogy Pannit vasárnap esténként bálba vigye. Viselkedjen, ahogy egy komoly udvarlóhoz illik. Szórja a pénzt két marékkal! Ha netalán majd megszorul, legalább tudni fogja, mit veszít, ha munka helyett ábrándkergetéssel tölti a drága időt. Még hogy a testvérével motorszerelő műhelyt nyitnak, amint Janika leszolgálja idejét a seregben! Ostobák! „Nem Magyarországon élni, nálunk nem lehet iparozni – bizonygatta Olga asszony az ura előtt. – Felfigyelnek műhelyre, megbüntetik őket!”

Igaza volt.

„Miből élnek meg?” – kérdezgette mind sűrűbben a ház urától. Hátjas Varga valóban az volt, nagyúr, ritkán engedte meg, hogy Moszkva mellől származó felesége beleszóljon a dolgaiba. Vállat vont, egy széles gesztussal eltolta magától a kérdést. Homlokráncolása, tar fejének színváltozása azonban jelezte: tisztában van a helyzettel, töpreng a megoldáson: „Rendben van, id. Valló felhúzta, rendbe tette a nagy kockaházat a szülői portán. Az is rendben, hogy hozományként konyha-, ebédlő-,

hálósobabútort adok a lányomnak. Az nincs rendben, hogy mindkét pulya megszokta a kész, nemigen fognak jószágtartáson iparkodni. Lesz a vejemnek százötven rubel körüli fizetése, ami valóban semmi. Kenyérre, konyhai szükségre ha elég. Szórakozás, flancolás, utazgatás... Ugyan! A lányom fizetéséből jó ha fodrászra telik. Igaz, muszáj szépítkeznie, egész nap szem előtt van. A rendelőintézeti belgyógyász asszisztense nem járhat loncsosan! Ha kórházi osztályon dolgozna, vagy műtősnővérként, csurranna-cseppenne valamicske mellékes kereset, nem kellene beérnie a főnöke fizette ebédekkel. Ha... Nevetséges, mibe nem éli bele magát! Injekciózni akar, kerékpárral napjában kétszer bejárni a falut, hogy beoltsa a rá váró betegeket. Kétségtelen, össze lehet szedni némi pénzt, de milyen áron? Nyáron még kellemes dolog a karikázgatás, de ősszel, télen: esőben, fagyban... Nonszensz! Egy Varga lány biciklin, ahogy a kuncaftjai után rohángál! Nem, nem engedhetem! Oltsa be mindenki magát!"

– Beviszem a fiút a kereskedelembe! – szólalt meg hájas Varga váratlanul, majd indulatosan hozzáfűzte: – Amint meglátom részegen a Tibit, úgy fenéken billentem, de úgy, hogy hazáig repül!

Olga asszony örült a hírnek, már hogyne, hetek óta erre várt, ezt akarta hallani az urától.

– Panni elvégezne levelezőn könyvelőtanfolyamot... – mondta gyorsan, de férje konok hallgatásából megérthette, sokat akar. – Majd egyszer – motyogta bocsánatkérően, mintha afelett is sajnálkozna, hogy kár volt ágálnia a Valló fiú ellen; lám, a végén még ő protezsálja.

Meglehet, Valló Péter az utcavégi, zöldre festett lócán ült, és egyik cigarettát szívta a másik után, mikor Vargáék a sorsa felől döntöttek; újfent nem tudta történéssé rendezni magában a nyomasztó emlékfoslányokat. Talán lelkiismeret-furdalás gyötörte, netán önmagát szidta, de a tény továbbra is tény maradt: az életét megváltoztató április éjszakái... aktusára egyáltalán nem emlékezett.

Vincének elég volt a falu mellett elhaladó, menetrendszerű autóbuszról leszállnia hétfő reggel, hogy megtudja: a Valló gyerek megint megcsinálta a... galibát. A mit és a hogyan sem maradt válasz nélkül, egymás szavába vágva fitogtatták jólétesültségüket a bolt vagy a községháza előtt ácsorgó emberek. „Hová lett az eszük?!” – volt az első gondolata Kustyán Vincének, de azon már nem csodálkozott, hogy kedd este, a műszergyári műszak után egy meggörnyedt, önmagát tisztázgató Valló Péter állított be hozzá.

– Máskor vidd bokorba, ne a lócán ölelgesd a lányokat! – szakította félbe Vince kurtán-furcsán barátja szóáradatát.

– Nem lehet, hogy... hogy csak... Érted, mire gondolok! Hogy lejárasanak, befeketítsenek... – próbálkozott, ácsingózott tovább Péter a festő megértő szava, együtt érző tekintete után. Vince nyers kérdése azonban őszinte válaszra várt:

– Mennyit ittál a regrutabálban?

– Apránként összejött.

– Helyben vagyunk! – bólintott Vince, majd vigasztalásképp hozzáfűzte: – Köszönd meg anyádnak, hogy nem erőszakot, csak egy szimpla... kefélest tudtak a nyakadba varrni!

Kivilágos virradatig ingyen táncolhatott, ehetett, ihatott bárki, aki elment a seregbe bevonuló újoncok községi klubban megtartott búcsúestjére. A költségeket a leendő kiskatonák (szülei) állták. A fiúk zenekart fogadtak, városit; autóbust a zenészek, a hangszerek és a hangfalak ki- és hazaszállítására. Tíz rekesz limonádét, ásványvizet raktak a színpad mellé – „Ha megszomjaztál, szolgálj ki magad!” felirattal. Rádásul volt gondjuk arra, hogy a klubterem falairól leszedjék a pártfőtítkárt, a párthatározatokat éltető lözungokat; a gigantikus vízeróművekkel, gyárakkal, végtelenbe nyúló búzatáblákkal hivalkodó plakátokat; a kolhoz dicsőségtábláját, hogy a feneketlen jókedvnek nehogy szánom-bánom legyen a vége. Az ételt, az italt azonban külön terítették. A szemfülesebbek hetekkel a rendezvény előtt, a kultúrház öltözőnek, irodának, kelléktárnak használt szobáit bérelték ki. Mások a kultúrház mellett lakók nyári konyháit kérték kölcsön a multság idejére, oda hívták, kísérték át eszem-iszomra a rokonokat, a munkatársakat, a jó pajtásokat; tíz óra után mindenkit, aki az útjukba került.

Janikának Vallóné lánykori barátnője révén (mindenes volt a kultúrházban: küldönc, jegyszedő, titkárnő) sikerült a könyvtár kisebbik szobájára szert tennie. Egy feltétellel: a muri után, amilyen gyorsan csak lehet, a könyvespolcokat vissza kell pakolni a helyükre. Igen, még id. Vallónak sem kellett megmagyarázni, hogy a kérés helyénvaló: nem azért tartják a könyvtárat, hogy a népek könyvek között dárídózzanak. Annak meg kifejezetten örült az öreg, hogy Péter fia magára vállalta a babramunkát, mert elképzelése, hogy a könyvekkel tele polcokat megfogják, szép sorjában a bejárati ajtóval szemközti fal mellé állítják –elképzelés maradt. Nehéz dolog a tudomány!

Valló Péter készült a feladatra, meg sem várva a vasárnapi ebédet, délelőtt felment a könyvtárba. Négyesével, ötösével leszedni a könyveket, átvonszolni az üres, hatszintes könyvállványt a falhoz, visszarakni

rá a könyveket abban a sorrendben, ahogy előzőleg voltak: nem kevés idő. Nem csoda, hogy mire Péter végére ért a türelemjátéknak, Janika a cimboráival rég behordta a székeket, s arra vártak, vészesen fogyó türelemmel, hogy az asztalokat is becipelhessék a szobába. Ha nem lapozgat, olvas bele egyik-másik kötetbe, hamarabb végez. Péter javára legyen mondván – beleolvasott. Komolyan rácsodálkozott arra, hogy mennyi, általa eddig nem ismert regény létezik. Holott olvasó embernek tudta magát. A kórházban eltöltött idő alatt rengeteg (huzatos logikájú) detektív- és (légből kapott) kalandregényt kiolvasott. Kezdetben szobatársaitól kéregette kölcsön, majd maga is vásárolt néhány sárga fedelű könyvet a városi könyvesbolt idegen nyelvű osztályán. (Hogy miért volt idegen nyelv a magyar, mikor az alkotmány szerint az unióban élő összes nép nyelve egyenlő jogokat élvezett – kevesen firtatták, Péter egyáltalán nem.) Annak idején az iskolai könyvtárban pótlapok duzzasztották vastagra a kikölcsönzéseket jegyző könyvecskéjét. Jókai, Verne, Gárdonyi regényeit kétszer – mit kétszer: háromszor – olvasta újra! Rádásul a családban egyedül ő böngészte át az első betűtől az utolsóig a házhoz járatott Kárpáti Igaz Szót. A kölcsönkapott könyvek sem maradtak kiolvasatlanul. Egyikben például arról olvasott, hogy egy párizsi festő harmincéves koráig ezer nővel hált együtt. Ezer nővel! Kimondani sok.

Péter keserű szájjal rakosgatta a könyveket le a polcra, fel a polcra: soha nem tudja behozni lemaradását. Nem fogja kiolvasni Tolsztoj, Balzac, Steinbeck regényeit, mert az elmélyült olvasáshoz idő kell, alvásból ellopott idő. „Egy parasztportán reggeltől estig van mit tenni-venni” – kishitűsködött magában. – Maradnak a sárga fedelű könyvek, a festő esete az ezer nővel, meg a hogy is hívják...”

Valló Boris tervezett, szervezett, fáradhatatlanul lótot-futott kisebbik fia regrutabálja kapcsán. A szendvicsekre tehénvaj dukált, a hidegtálhoz szárazkolbász, holland sajt, s az asztalhoz meghívott lányokat kávélikörrel, csokoládéval illett kínálni. Az meg pláne jól mutatott, ha távozásuk előtt egy-egy narancsot nyomtak a kezükbe.

Vallóné gondosan ápolta néhai Bakos Jucinak köszönhető kapcsolatát a városi veteránbolt főnökével: tejföllel, túróval, örölt paprikával kedveskedett neki, de ez egyszer az üzletvezető tehénvajon kívül nem tudott mással szolgálni. Viszont felírt néhány címet, mondván: ha az illetők bizalmatlanul fogadnák, nyugodtan hivatkozzon rá. Nemcsak a lábai fájdultak meg a sok járástól, lépcsómászástól, beszerző útja végén a szemei is sajogtak, összefolytak előttük az utcanévtáblák betűi. De megérte! Miután két nagy táskája fülét egy pillanatra el nem engedve elhelyezkedett

a hazatartó busz egyik ülőhelyén, egyébre sem tudott gondolni, csak az otthoniak szájítató, csodálkozó tekintetére. Jó, sikerült szereznie holland sajtót, csokoládét, mindent, amit akart, de hogy a tömbházak alagsori helyiségeiből, az udvarok garázsából ráadásul egy doboz oldódó kávé, két üveg örmény konyak és négy nagyfűrt banán is a táskáiba kerüljön – azt a legmerészebb álmában sem merete volna remélni. „Magasságos ég, igazi banán, fűrtökben, ahogy a fáról leszedték!” – lelkenedett magában.

Kati mama, amint – fogak híján – az ínyével elcsócsálta-szopogatta a kóstolónak szánt három banán egyikének felét, azonnal csatlakozott menyé véleményéhez: a főtt sütőtökhöz hasonlította a nyalánkság ízét. Ágnes nénét a Vince-nap után beérett sárgadinnyére emlékeztette a szájában forgatott falat, no meg arra, mégis csak okos dolog volt fél év haragoskodás után kibékülni nevelt lányával. „Tíz asszonnyal felér – bizonygatta a vasárnapi istentiszteletről hazatartó vénasszonyoknak –, amennyi drága finomságot hazahozott a városból, kipakolt a konyhaasztalra, annyit tán még a püspök sem látott egy kupacban!”

Valló Boris a sütek dolgában is kített magáért: kirántott hús, fasírt, sült csirke... A saláták bőséges választéka az ínyencek ínyencét is kielégíthette volna: franciasaláta, uborka, káposzta, cékla... Egyszóval: elképesztő mennyiségű enniavaló került a könyvtárszobában felállított asztalokra, s italban sem volt hiány. Likőrön és konyakon felül hús üveg vodka, két láda sör, korsó vörös- és fehérbor várta a vendégeket. Akiket, miután az első banán kézről kézre járt a zsúfolásig telt, zenétől hangos klubteremben, nemigen kellett Janikának kérlelnie, hogy legyenek részesei egy kis vendégeskedésnek. Vallóné aligság győzte cserélgetni a tányérokat, id. Valló az italtöltögetést, a koccintgatást. Tiszte lett volna hajnalig állni a sarat, hogy regruta fia véletlenül se igyon többet a kelleténél, de Péternek már tíz óraker haza kellett vezetnie, mert nem hallgatott asszonyára: sörre bort ivott, arra vodkát, s jóformán semmit sem evett.

Valló Péter nem ivott sörre bort, és a fel-felhörpintett kortyocska vodka után azonnal harapott pár falatot, megivott fél pohár ásványvizet – mégis utolérte az átkozott filmszakadás. Az éjfélt után történekből semmire sem emlékezett. Meglehet, azért, mert az idő előtt kidőlt id. Vallót helyettesítve túl sokat járt ki-be az átforrósodott hangulatú, izasztóan meleg táncteremből a hús folyosón át a könyvtárszobába. De szintúgy rásegíthetett a dologra a regrutabált megelőző napok kimerítő izgalma: lesz-e szobája Janikának; szendvics az asztalon!... A lényeg: arról is csak emlékfoslányai maradtak, hogyan került ágyba hétfő hajnalban.

Ébredés egy lócán, borzongás, jázminillat; lekaszált árokpárt, gödrös aszfaltút, kockaházak sora; ismerős vaskerítés, aztán még egy; kakaskukorékolás, kutyaugatás, tehénbögés; tüskés ágak a magasban, víztócsák a láb alatt... Lépcső, ajtó, asztal; huzat lengette csipkefüggöny egy nyitott ablakon; mélybe zuhanás, fel-felvillanó színes karikák – pirosak, sárgák, kékek...

Péter nem fordult oldalára az ágyán, nem nézte meg: biztosra vette, hogy cipője, ruhája ugyanúgy szanaszét hever a szőnyegen, mint a múltkor vagy azelőtt. „Megint úgy nézhettem ki, mint egy uradalmi számár!” – sóhajtotta, majd felkászálódott az ágyból, s másnaposságtól kővályogva az ablakhoz lépett. Az árokparti akácfa árnyékának hosszából ítélve, jócskán benne járhatott az idő a délutánban. De azon, hogy most három óra van-e, netán négy, nem sokáig töprengett – áramütésszerűen érte, felrázta, fejfájását is elállította a gondolat: neki ma még dolga van, helyére kell raknia a polcokat, a könyveket, vissza kell adni a klubvezetőnek a könyvtárkulcsot.

Gyors öltözködés, mosdás, s már rohant, de az üvegezett rédelyben megtorpant. Kati mama és a konyhaasztalnál iszogató apja miért hallgattak? Miért nem szidták meg, mint máskor; kérték rajta számon a berúgását?

Vajon, miért?

– Csak nincs valami baj? – kérdezte, miután visszatért a konyhába.

– Attól függ...

– Má' hogyne volna! – állta útját Kati mama a férjihuncutságnak ritkán tapasztalt vehemenciával. – Megcsináltad a bajt, hírbe hoztál egy fiatal lányt!

– Mit csináltam?! – bámult Péter..

– Egy kicsit meg...szorongattad a hájas Varga lányát – sietett a válasszal id. Valló, s hangjából kiérződött némi apai büszkeség.

– Pannit!

– Te tudod, hogy hívják – tolt a fia elé a félig töltött vodkás poharat id. Valló. – Azt tudom, hogy az anyja, Olga itt járt reggel urastól, és olyan kiabálást csapott a kapu előtt, hogy a szomszédok kirohantak az utcára, onnan bámulták a cirkuszt. Te, legalább van mit fogni a cseléden?

Péter úgy állt, mint akit leforráztak. Se az apja kérdését nem hallotta, se a magába döntött vodka ízét nem érezte a szájában – gyomortájéki szorítás, émelygés vett rajt erőt.

– Mit kiabáltak? – kérdezte az apjától szinte könyörögve.

– Szerencse, hogy párjukra akadtak: a disznóetetéssel bajmólódó

Ágnes nénéd ment ki hozzájuk, adott nekik nemi erőszakot meg bíróságot...

– Nem is táncoltam vele! – próbált heveskedni Péter, de szavai inkább hatottak védelemért kuncsorgó magyarázkodásnak, mint tiltakozásnak.

– Táncoltál, nem táncoltál, Vargáné azt kiabálta, hogy jól leittattad, a házuk előtti lócán meg... erőszakoltad a lányát. Bizonygatta, hogy tanúi vannak, nem egy és nem kettő...

A döbbenet csendjét kihasználva id. Valló vodkát töltött a poharakba. Érdekes mód Kati mama sem utasította vissza a feléje nyújtott italt.

– Anyám? – kérdezte Péter, amint cigarettára gyújtott.

– Anyáád – húzta a szót id. Valló – későn ébredt. Mire felöltözött és kiment a kapuba megnézni, mi az a nagy ricsaj, Vargáék már elviharoztak a kocsijukkal. Kétszer szülessen meg, aki Ágnes nénéddel civakodni akar!

– Tudja cifrázni – bólogatott Kati mama.

– Vagy két órája azzal ment el anyád – hajtotta fel az italát id. Valló –, hogy neki is vannak tanúi, tudja bizonyítani, hogy a kis ribanc sem falvédőről lelépett szüzcseke – legalább akkora kurva, mint az anyja.

Valló Péter a könyvtárszoba hűvösében ocsúdott fel döbbenetéből. „Janikáék már kipakolták az asztalokat, székeket” – motyogta, próbált kapaszkodni az őt körülvevő valóságba, hogy munkához tudjon látni, elvégezze vállalt feladatát. „Dolgozni kell, nem évszázadi! – biztatta magát gondolatban. – Meglehet, csak kitalálták az egészet, hogy befeketítsenek, meghurcoljanak.” De kik és miért? Bárhogy erőlködött, nem tudott túllépni a kérdésen. Pedig gondolhatott volna bátran a két kaparkodó öregre, a Lajosra, netán egy titkos irigyére, haragosára, aki így akar boszszút állni rajta. Csakhogy Vargáék tanult, pozícióban lévő emberek, nem röhögtenék magukat, nem osztozkodnának senki két szép szeméért. A lányukról van szó! A remélt és a lehetséges közötti tátongó szakadékot Péternek nem sikerült áthidalnia. A harmadik polcot vonszolta helyére, mikor elöntötte testét a hideg verejték. A vacogással együtt megjelent a jól ismert érzés – a félelem. Szó ami szó, rendesen rádöbbsentette valós helyzetére: „Mi van, ha mégis igaz?! Lecsukhatnak, még ma értem jöhet a milícia...” – sorolta rémülten a várható következményeket, s nem tudni miért, kinyitotta az első, keze ügyébe eső könyvet. Nem meríthetett belőle erőt, összefolytak szeme előtt a sorok. Egyedül a címét tudta elolvasni: Kurtizánok tündöklése és nyomorúsága. A cím olvastán egy pillanatra mégis megszabadult szorongásától. Annyira volt elég a röpké

idő, hogy eléje villanjon nagybátyja komor arca, számonkérő tekintete, és meg tudja fogalmazni, mit akar, s miért. „El kell mennem hozzá tanácsot kérni – suttogta. – A könyvpakolászás megvár, a sorsomnál semmi nem fontosabb!”

Futott, rohant Péter, mit sem törődött a lócákon üldögélő, háta mögött összesűgő emberekkel, s rövid idő alatt a kolhoz gyümölcsöse felé vezető földúton találta magát. Jancsi bácsi a gyümölcsösben őrködött, meg... hát igen, jobbára az őrházban lakott. Hébe-hóba biciklizett csak haza: fürödni, a kertben tenni-venni, hangos szóval kioktatni feleségét, a már görbepottal járó Lujzát. Hogy mi okból különböztek össze annyira, a rokonságból senki nem firtatta. Kint él az öreg az őrházban, és kész. Kinek mi köze hozzá? Azon csodálkozzanak inkább a népek, hogy hetvenen túl, a nyugdíján felül még meg tudja keresi a havi százötven rubeljét! S valóban: Szabó János olyannyira megőrizte erejét, fűrgeségét, hogy az őrködés mellé felvállalta a hosszú, hullámpalával fedett sopában tárolt almásládák, fakonténerek javítását is.

Péter, amint észrevette öccse Minszk márkájú piros motorkerékpárját az őrház előtt, letért a földútról, a sopán keresztül közelítette meg a házikót. Nem törődött vele, hogy a felhalmozott ládák, konténerek sorfala között – mikor meg-meglátogatta nagybátyját, s véletlenül közéjük tévedt – mindig elveszettnek érezte magát. Időt akart nyerni. Nem számolt azzal, hogy Janikát Jancsi bácsinál találja.

Istenem, milyen félelmetes tud lenni egy magas tetővel lezárt, keskeny tér!

Nem csoda, hogy amint kiért a sopából, hosszasan megcsodálta a lenyugvó nap fényében csillogó motorkerékpárt. Mert túl azon, hogy megnyugtató látványt nyújtott, köze volt hozzá. A sárvédők, a váz, a borítólemezek és az üzemenyagtartály csiszolása, festése alatt mindvégig ott segédkezett Janika mellett. Öccse előbb festékoldó szerrel zsírtalanította a fémfelületeket, majd vasra használatos glettel betömte a rozsdafoltokat, apróbb horpadásokat. Az igazi munka ezután következett. Aprószemcsés, piros színű, vízbe mártogatott smirglivel órákig dörzsölték, csiszolták a glettolásokat, hogy szintbe hozzák a gyári fémfelülettel. A smirgli elázott, ujjaiak kisebesedtek mire befejezték. A festést Vince végezte. A kikevert piros festéket festékpisztollyal, egy porszívóból barkácsolt kompresszor segítségével szórta az eperfaágra felaggatott alkatrészekre. Janika másnap délután szerelte össze a motorkerékpárt, majd alaposan átdörzsölte csiszolópasztás posztó-ronggyal a lefestett felületeket. Istenuccse, a kis gép szebben csillogott a lenyugvó nap fényében, mint újkorában!

„Most sem néz ki csúnyán” – állapította meg magában Péter, s szorongva gondolt arra, ami következni fog. Aminek következnie kell!

Ágy, téglából rakott spór, asztal, két szék, s egy falhossznyi festetlen stelázi volt az órszoba bútorzata. Ami egynek kevés, az kettőnek pláne nem lehet sok, de amint Valló Péter beóvatzkodott az órházba, a szobácska mérete még jobban összezsugorodott. Jancsi bácsi az asztalnál, Janika az ágyon húzódtott összebb. A mind hosszabb, kínosabb csöndet a kóstolónak hozott kirántott húst, holland sajtot bicskájával szeletelgető Jancsi bácsi törte meg:

– Jól idepakolt anyátok – egy hétig járhatok rá!

– Nem erőszakoltam meg senkit! – tört ki Péterből, majd már halkabban, ártatlanságát tovább bizonygatva hozzátette: – Ki nem állhatom Varga Pannit, ha fizetnének érte, akkor se... akkor se...

– Nem úgy néztek ki a bálon – vágott közbe Janika. – Nyaltátok-faltátok egymást, mint a szerelmesek!

– Én a Pannit?! – hitetlenkedett Péter némi kényszeredett nevetés után.

– Te bizony! Már a könyvtárszobában majd egymásra másztatok. Ha nem hiszed, kérdezd meg anyánktól vagy Balog Szilvitől!

– A Varga lány meg hagyta magát?

– Semmivel nem volt józanabb nálad.

Péter elbizonytalanodva húzta maga alá az üresen álló széket.

– Mit csináltam még? – kérdezte nagyot nyelve. – Civakodtam, verekedtem?

– Ölelgettél, csókolgattál mindenkit.

– És még?!

– Azzal dicsekedtél, röhögtetted magad, hogy Panni lesz a harmadik, akit meg... Meg valami ezer nőt emlegettél, azt bizonygattad boldog-boldogtalannak, hogy nálad egy év alatt nyolcvan nő a minimum.

Péter egy szót sem tudott kinyögni, kitágult pupillákkal bámulta a semmit. Jancsi bácsi fordult oda hozzá:

– Fel kell kínálni a házasságot, el kell vened feleségül a lányt, öcskös, ha nem akarsz a börtönben kikötni!

* * *

Valló Péter azzal ámította magát, hogy csak cigarettázni ül le az utcavégi, zöldre festett lócára. Megszokásból. Hogy közben kiszellőzik a feje, az... ízé, az vele jár.

Éve már, hogy komoly udvarlónvá vált; elérte, hogy lesz apósa, hájas Varga meglátja benne a megbízható munkaerőt. Két-három hét, de meglehet, hamarabb; attól függ, meddig fogja megállni ivás nélkül Tibi, a jelenlegi sasliksütő, és munkába állhat. Olyan pénzeket fog keresni majd, amiről eleddig csak álmodozhatott! És... igen, Panni sem fog tovább kényszeredetten, unott arccal ülni mellette: a legszebb ruháját veszi fel: ünneplőben fogja várni, és vidáman; azon lesz, hogy szerelmet ébreszsen maga iránt. Mert így – rossz, ahogy van! Bár, ha megértette volna a kezdet kezdetén, hogy a műszergyári fizetésből nem sokra telik, nem mehetnek el minden hétvégen a szomszéd falu éttermébe, vagy hogy a dobozos csokoládébonbon nem olcsó mulatság, ahogy a magyarországi rokonokat látogató sefteseknél megvásárolható holmik sem – azóta úgy szeretnék egymást, mint... a turbékoló galambok. Vajon miért turbékolnak a szerelmes galambok? Dicsekednének, vagy csak azt akarják, hogy a többi galamb tudomásul vegye: szívük már foglalt? „Hát igen – gyűjtött rá második cigarettájára Péter, majd nekidőlt a pad támlájának –, néha több esze van az oktalannak tartott állatnak, mint némelyik embernek!”

Nem számolta, hány cigarettát szívott el; hogy sokat, az biztos. Vargáéknál nem dohányozhatott, nem nézték jó szemmel, ahogyan a házban való járkálását sem. Egész este a fotelben ült, bámulta a nagy színes televízió az orosz adást. Vargáék nagyra voltak a tévéikkel – volt belőlük vagy négy darab a lakásban –, az NDK-s szekrényorukkal, a tükrös vitrinekben pompázó étkezészetekkel, tea- és kávészervizekkel, ólomkristály poharakkal... A szőnyegek, csillárok magukért beszéltek. No meg Olga asszony sem tudta megállni, sűrven eldicsekedett egy-kétezer rubeles árukkal. Valló Pétert nyomasztotta ez a fényűzés; ha elnézik vendéglátói, akkor se igen mászkált volna a házban. Főleg azután nem, hogy Panni előadta egyik-másik elképzelését a „saját” jövőjét illetően. Gyerekről, családi boldogságról szót nem ejtett, a pénzkeresés játszott bennük a főszerepet. Péterre az „utaskísérő” szerepét osztotta: ide megy, oda megy, ezt vagy azt csinál majd, de sohasem önszántából. Még szerencse, hogy Vargáné – ha tehette, együtt nézte velük a televíziót – néha rászólt a lányára, és javíthatatlan ábrándozónak nevezte. Valló Péter ilyenkor megkönnyebbülten felsóhajtott, hálás szemekkel nézett leszanyósára. De hálaérzete csupán pillanatokig tartott; a gondolattól, hogy házasság esetén napája lesz az igazi úr házukban, hamar elkomorult a tekintete. Csoda, ha ezek után azt nézte, hogyan tud minél gyorsabban elbúcsúzkodni? Azon sincs csodálkozni való, hogy miután a kisajtóban odanyomta szokásos pusziját Panni arcára, szinte menekült a lányos háztól.

Szaporán szedte a lábát végig a sötét utcákon, miközben eszelős módján ismételtette, hajtogatta magában: „...Ha huszonhárom éves korára nem válik komoly udvarlónvá, megbízható munkaerővé, segítőkész rokonná az ember, soha nem lesz belőle semmi!...”

Harmadik cigarettájára gyűjtött. Nagyon kellett ahhoz, hogy elhes-sentse magától rossz előérzetét: „Istenem, ne add, hogy úgy végezzem, mint Jancsi bátyám, hogy őrházban lakjak vénségemre!”

Hajdanán nem figyelt eléggé. Kár, hogy nem fogta fel az értelmét Ágnes néne epés megjegyzéseinek: „Elment a vagyon, megmaradt a majom.” „Nincs se kicsi, se nagy, nem tudnak magukkal mit kezdeni – pulya nélkül nem élet az élet.” „Hiába hamarkodnak, kaparkodnak – nem fordul kétszer a gyász kocsi.”

A szissz... a jaj; körmére égő cigarettája kellett ahhoz, hogy kiverje fejből a... hülyeséget; „a guba a gubához...”, meg hasonlók; magáévá tegye újfent anyja igazságát: „Becsület is van a világon!” Kutya kötelessége jóvátenni a... botlását! Köszönje meg, hogy nem zárják előtte a kisajtót, beengedik a házukba Vargáék!

„Hiába hatajkodsz, nem ugrálhatsz kedvedre! – csengett a fülében Valló Boris harsány hangja. – Nehogy már azt hidd, hogy a falubeli, környék-beli lányok alig várják, hogy feléjük kacsints?! Azok után, amit csináltál, legfeljebb egy ágrólszakadt vagy elvált asszony fog fel rajtad!”

Valló Péter megemberesedett az elmúlt év során. Javára vált, hogy öt hónapon keresztül napi tizenkét órát dolgozott (fizetetlen szabadságot vett ki) a háza építkezésén. Olyan testi erőre tett szert, amire mindig vágyott. Nemegyszer egyedül keverte, hordta a maltert a vakolást végző id. Valló keze alá. Ahol tehették, spórolták a napszámot. A porta és a lebontott szülői ház árának felét, több mint kétezer rubelt fizettek Péter keresztapjának (id. Valló szavajárása szerint: a munka elől városba szökött vakarcsnak) azért, hogy aláírja az átíratási papírokat. „Csak azért se hagyjuk magunkat eltaposni!” – ismételtette apja szavait, ha már nagyon úgy érezte, nem bírja feladni a vödör anyagot az állásra. Pihenésképp mindig körbejártatta tekintetét a kész munkán: konyhán, kamrán, előszobán; kezével végigsimította a frissen vakolt, száradó félben levő falakat. Talán jövőbeni, remélt boldog családi életét becézgette, a falak közé odaképzelt szorgos hétköznapiakat, vidám ünnepnapokat – ezt azonban még magamagának sem merte bevallani.

Lelkiekben Péter gyenge maradt. Ha valami nem úgy sikerült, ahogy megálmodta, elképzelte: vádaskodott, bosszút esküdött, tájékozott dü-

hében; vagy szóltanul tehetetlenkedett, büntudat gyötörte, hagyta, hogy felőrölje akaratát a szégyenérzet. Önbizalom nélkül kínszenvedés a holnap nap tudata is!

A cigaretta nem volt segítség: se a negyedik, se az ötödik. „Hát igen, Janika jövő tavasszal szerel le, addig valóban várni kell a lakodalommal. De vajon lesz-e egyáltalán?! – vetette fel benne a kérdést az aggodalom; kerítette hatalmába gondolatait újra az indulat: – A kézfogót se nagyon erőltetik. A vak is láthatja, kivárára játszanak. Az egész udvarlósdi porhintés, befogják vele a falu száját. Marhának néznek mindenkit! Sült bolondnak, hogy annak! Nem, barátocskáim, fogtok ti még könnyörögni, jönni sírva utánam! Adok nektek királyfit, fehér lovat!... Addig-addig ravaszkodsz, sunyi Varga, míg hülyét nem csinálsz magadból!”

Valló Péter nem ment neki, nem próbálta kiszagatni a földből a lócát – csonkos Bélára, távoli rokonára zúdította maradék dühét. Mert... mert hívónek állt, házról házra jár a bibliájával. Persze hogy szemet szűrt Vargáéknak, kommunisták, meg, igen, a tizenkét éves fiúkra, Lacikára is gondolniuk kell. Kinek kell, hiányzik, egy... vajákos-bakafántos família?! „Észre kell térítenem!” – csikorgatta a fogait Péter, s eldobta, dühösen eltaposta félig elszívott, hetedik szál cigarettáját.

A másnap délelőtti műszak alatt azon törte a fejét, hogyan győzhetné meg, mivel segíthetné a távoli rokont, hogy felhagyjon a hívóséggel. Aztán megpróbálta felidézni az iskolában tanultakat: „a vallás a nép ópiuma” meg hasonlókát. A műszak végére egész kis vallásellenes értekezést eszkbált össze magában, de amint felállt a munkaasztalától és egy pillantást vetett az ablakon túl pompázó, a tavaszi szelek felsöpörte égre, rögvest belátta, hogy töprengésével az ördögnek tartozott: okoskodásából csonkos Béla egy kukkot sem ért meg. „Az igazat, csakis a színtiszta igazat” – motyogta magában.

Az utcában, ahol a távoli rokon lakott, minden ház, porta épült, szépült, egyedül csonkos Béla rédelyes hosszúháza, fakerítése maradt ugyanaz, mint volt tíz, húsz, harminc éve. Senki nem tudta az idejét, mikor meszelték a rédelyfalat, mázolták át petróleumos olajjal az ajtókat, kétszárnyas ablakokat utoljára. Dohszagot árasztott magából a ház, a porta. Valló Péter rég letámasztotta a biciklijét a grádics mellé, levette kormányáról a két táska cukrot, nagyon nem akarózott bemennie a házba; bámészkodott, gondolkodott. Hol kezdje, hogy kezdje mondandóját? Nagyon megviseltnek tüntek a rédely földjén sorjázó félvékás kosarak: a fahordó, a kertészkedő, a méhészkedő kosarak fűzfaveszőit réz- és alumíniumdrótok tartották össze. Meghalt volna Bigusné, az öreg cigányasszony!

Csikófűtő, zöldre festett konyhaszekrény, asztal, székek: tisztos szegénység, katonás rend és tisztaság. A ház gazdája a pokróccal letakart kiságyon ült, ünneplősen. Vagy menni készült, vagy nemrég érkezhetett haza szokásos körútjáról, mert bibliáját még a kezében tartotta. Amint Péter belépett a konyhába, tekintete elkomorodott.

Máskor azonnal felállt, vállon veregette, nagy örömeiben hirtelen azt sem tudta, hová ültesse rokonát.

– Jó, hogy jössz! – mondta izgatottan.

– Meghoztam a cukrot – tette le a két táskát Péter a kiságy mellé. – Anyám megmérte, több mint harminc kiló.

– Ti nem hallgatjátok a Szabad Európát? Nem tudjátok, hogy Kijev mellett atom robbant, hogy odavezényelték a katonaságot? – hadarta csonkos Béla, majd a bibliát letéve az ágy feletti, függönnyel eltakart vakablakban lapuló rádió kapcsológombja után nyúlt. – Mindjárt bemondja! – bizonygatta még izgatottabban.

Valóban, a hangos sercegésen, recsegésen egyszer csak áthatolt egy alig hallható, komor éteri hang, s lassan, szinte szótagolva beolvasta a hírt: „A Szovjetunióban súlyos robbanás történt a Kijevtől északra alig száz kilométerre lévő Csernobil város mellett működő atomerőműben. Folyik a lakosság kitelepítése, az odavezényelt tűzoltóság, katonaság...”

Katonaság: ez volt az utolsó szó, amit Péter még megértett a hírből. A döbbenet szinte szoborrá merevítette, mintha nemcsak Janikát, őt magát is a pokol tornácára akarná parancsolni egy... egy felsőbb hatalom.

SZILÁGYI SÁNDOR

aminek nincs értelme, mélyebbre nem süllyedhet

meztelen kis szárnyas angyalok szállták meg
a fejem: hosszú közelharc árán sikerült elbűsülnöm
határozatlan időre leállítani a csak én látom
vidámpark embersimogatóját: acélt lélegzem és ugye
erősít, ha nem öl, most, most, most

szívesen elvinném a
babiloni szajbát egy körre
eljutott a végállomásra és ott ragadt
billogot rá, vágd rá a jelet!

– rikolt arroganciával a (jelenleg) használhatatlan, de
mindenképp ambiciózus misszionárius
mert fárasztó, hogy csak én vagyok hülye
mindenki a legeslegakármibb akar lenni
súgok, én már az vagyok, innen már csak vissza
lehet fejlődni vagy fajzani, de azt el mittegyekunalmambanba
senkisemszeretkezikjelenlegrendszeresenvelem mostantól ez a magyar
nyelv leghosszabb szava

a mai nap sem telt el úgy, hogy ne lett volna
volna akármilyen ötletem
ez költői kérdés úgy önmagamnak
mert a magam véleménye felettébb érdekelt mindig is

MI TÖRTÉNIK VELÜNK?

Kiszolgáltatott helyzetben a létezés elvitathatatlan jogához ragaszkodó ember minden áron túlélni akar: az okok és okozatok szinte áttekinthetetlennek tűnő szövevényében vergődve kiutat keres.

Mi itt a Kárpátok alatt többszörösen kiszolgáltatottak vagyunk: létminőségünket meghatározza a szláv közeg irántunk tanúsított közönye (rosszabb esetben: ellenérzülete), az anyaország társadalmának egykedvősége, ezzel egy időben kormányának kényszercselekvés-szerű „gondoskodása”, pátriánk „érdekvédelmi” szervezeteinek viszálykodása, s végül saját nemtörődömségünk.

Az első két determináns tényező eleve adott, nem tudunk változtatni rajtuk; a másik kettőn tudnánk, ha tisztábban látnánk a közéletnek nevezett kátyvasz hátborzongatóan aljas visszásságait és volna bátorságunk a cselekvéshez: a magukat politikusnak nevező, valójában kisszerű magánérdek vezérelte figurák kiakolbólitásához vezető tisztségeikből, amelyeket érdemtelenül viselnek.

„Mentségünk”, hogy a tisztánlátás rendkívül nehéz, mert az egymást akár kanál vízben megfojtani kész ellenfelek a saját – egyébként jórészt anyaországi támogatásból megjelenő – lapjaikban naponta-hetente igyekeznek megítéveszteni bennünket, gyakran eredményesen. A (párt)lapokat olvasva ezért kapkodjuk tanácstalanul a fejünket: melyiknek van hát „nagyobb” igaza?

Csakhogy az igazság kisebb vagy nagyobb darabjával a mi helyzetünkben nem érhetjük be. Jogunk van a teljes igazsághoz, mert rólunk, a mi bőrünkről (élhetőbb jelenünkről és jövőnkről) van szó. A teljes igazság pedig az, hogy magán-, legfeljebb szűk csoport-érdekvédelmi szervezeteink vezetői alkalmatlanok az általuk betöltött tisztségekre. Rég megérett az idő arra, hogy a helyüket hiteles, mindennapi létgondjainkat tényszerűen ismerő, nyilvánvaló érdekeinket megbízhatóan képviselő, hangzatos szólamok szajkózása helyett eredményes „aprómunkát” vállaló és elvégző emberek töltsék be.

Legyen bátorságunk eltávolítani az arra méltatlanokat többek közt a „húsofszazék” – az anyaországból érkező anyagi támogatások – közeléből, hogy többé ne delegálhassanak olyan tagokat a döntéshozó testületbe, akik szerint – például – a legutóbbi kézirat-előkészítői támogatás összegét „arányosan” osztották el, holott az ukrán írók fordításos antológiájának (tehát egyetlen könyv) előkészítésére ugyanannyi összeget szavaztak meg, mint 7 (hét) kárpátaljai magyar író hét művének támogatására együttvéve. Hab a tortán, hogy az ukrán antológia támogatása érdekében a döntéshozó testület egyik kárpátaljai tagja lobbizott...

Ne áltassuk magunkat: lépten-nyomon az orrunknál fogva vezetnek bennünket. Azok, olyan emberek, akikre – az ismert szólást idézve – nyugodt lelkiismerettel a kismacskánkat sem bízhatnánk rá.

Ami velünk történik, elsősorban az ő vétkük, de magunk is felelősek vagyunk, mert hagyjuk. Meddig?

BAKOS KISS KÁROLY

VAGYUNK

*Vagyunk a rángó békaláb
Csak szerv a savban amputált
Csak végtagok és rugdosás
Csak teste nélkül Teste más
Szike-élnek van kitérve
Tű és cérna kulcsra zárva
S az edzett acél fémlapok
A mindig metsző tegnapok
A mindig fájó vágdosás
Csak tátogás és csapkodás
A vesetál s az eszközök
A steril ég- és földközök*

*Köpeny-fehér hab a szájban
Ere-tépett tag a tájban
S amputáltan darabokká
Önmagunkban is rabokká
Szervekké s nem szervezetté
Békalábbbá s békatestté
Sejtjeinket is megosztva
Megmaradni így kifosztva
Hogy írni sincs erőm tovább

Vagyunk a rángó békaláb*

KIJELENTŐ MONDATOK

*Hull a felleg, alja rozsdás.
A bodza most is illatos.
Jár a város. Csupa mozgás.
Sárga csík a villamos.*

A kádvíz csöndes és piros.

CSAK SZÚR

*Szűr a szívem nem tudok
Csak lenni mint az állatok*

*Csak halni és oly büntelen
Mint fű a súlyos földeken*

*A nap kilöttyen rám folyik
Csak gyomorsav a torkomig*

*Csak Isten látja kínomat
S mint tükör veri arcomat*

*Hogy fájni már csak ballgatok
Szűr a szívem nem tudok*

Sz. MOLNÁR FERENC

KÉT GONDOLAT

*Ha a keserű epe beleköp,
mit mondok majd, december huszonöt?
Erőből csak gyalázat marad Éva-napra,
tetőn a jóságot álommá rázza a túlelél,
és kedves asztma, mi fojtogatja az indulatot,
ott, hol az angyalt is űzi csillaga,
ha a létra-sors egy vacak kétéltű,
melyet da Vinci mester boncolgatott.*

*Gyertyafényed ha agyonüt,
mit mondasz majd, december huszonöt?
Nem... Annak fonákja már a foltja,
eső mosta, faggyá alázza a tetű,
s csendes lesz a fa, mely égette a tegnapot,
és a pástort itt ugatja a kutya,
ha cérnán lóg a holnap, s forró tű
szegi meg a szombatot.*

ha-don

*ha tárcámból csak sánta gondolat telik
kipréselnék az aszályból is valamit
de kép színe reszket, vár egy fogást
fotóst sötétben csalja meg a pártfogás
a téma tabu, a pillanat se epigon
alvilág nyílik, dudás a színpadon*

ÚJ VETÉS

Nagy Emese 1990-ben született Péterfalván, ma is ott él. A helyi Kölcsey Ferenc Középiskola 9. osztályának elvégzése után a Péterfalvai Református Líceumba felvételizett, most készül az érettségi vizsgákra.

Saját bevallása szerint hétéves korában, belső készletésre írta első versét, majd öt év múlva, saját lelke megnyugtatására folytatta a versírást.

Gimnáziumi diákként egy pályázatra megírta első prózáját, amellyel megnyerte a pályázatot. Azóta prózát ír. Fontosnak tartja, hogy érzései és gondolatai megérintsenek másokat.

NAGY EMESE

KISZÖKÖTT EMLÉK

– Gól! – kiáltja valaki.

A meccset kevesen nézik. A pályán fáradt játékosok. Végre rúgtak egy gólt, ami érdekessé tette a gépies játékot. Több néző a korlátnak dőlve áll, körülöttük ifjancok civakodnak. A játékosok egyre fáradtabban futkároznak a labda után.

Egy öregúr nem őket figyeli. Időnként rájuk néz, de egészen mást lát. Kissé előre dőlve, karját a korláton nyugtatva többnyire maga elé néz. Haja fakó, arca ráncos. Göbös ujjait összekulcsolva, elgémberedett lábára támaszkodva álldogál a korlát mellett. A gólt követő kiáltásra összerenzen. A szeme elhomályosodik, és hirtelen önmagát látja fiatalon, amikor még ő rúgta a gólokat. Szép idők voltak... Látja a régi iskolát, régi barátait, közöttük önmagát. Furcsán sima és feszes a bőre, nem puha és ráncos, mint ma. A haja nem fehér, mint most, hanem barna és borzas. Csak a tekintete ugyanolyan magabiztos és komor – mégis huncutul mosolyos. Szemében az apró vonalak a tenger hullámaiként cikáznak. Pirosposzsgás arcán kis barna anyajegy.

Ahogy visszanézi múltbeli önmagát, újabb és újabb emlékképekkel szembesül. A teste megremeg, amikor egy különösen féltve őrzött, lakatra zárt emlék kiszökik és megelevenedik lelki szemei előtt.

Nyári nap volt, a madarak édesen csicseregtek, a folyó vize halkan csobogott. A hídon állt és a napsugárzásban megcsillanó hullámokat nézte. Aztán az útra pillantott. Jött valaki, apró léptekkel közeledett feléje. Karcsú termetét kedvesen cirógatták a sugarak...

Hirtelen bántó élességgel felharsan a játékvezető sípja. Az öregúr visszatér a jelenbe – újra a játékosokat látja. Vége a meccsnek. A vesztes csapat dühösen indul zuhanyozni, a nyertesek boldogan csapkodják össze izzadt tenyerüket. A nézők elindulnak hazafelé. Az öregúr nem mozdul – marasztalja a régi emlék.

A lány jött, és ő gyengéden ölelte át karcsú derekát. Szépek voltak, fiatalok, a serdülőkor batárán. A lány izgatottan lesütötte a szemét, tekintetében nyugtalanság vibrált. Arca kipirult az öleléstől. Szemöldökének íve gyönyörű grafikát formázott, a hangja szinte csilingelt. Csak álltak és nézték a vizet. Talán féltek egymás tekintetétől...

Aztán megfogta a puha kezét. A lány vékony ujjai boldogan viszonozták a gyengéd szorítást, de a tekintetét továbbra is lesütötte, mint egy szégyenlős gyermek. Ő mosolygott, a lány szeme azonban mintha furcsa titkot rejtegetett volna. Kérdőn, biztatón nézett rá, de a lány nem válaszolt, rá sem nézett. Akkor sem, amikor elengedte a kezét: csak állt lehajtott fejjel. Hajfürtjei lágyan hulltak előre, mint egy szomorúfűz lombja.

Szavak nélkül is értették egymást. Mindketten érezték: ennyi volt. Ő még reménykedni próbált, de a szelíd, galambszürke szemekbe nézve megértette: vége...

Lassan szürkül. Az öregúr elindul. Útját magas fák kísérik, fáradt szemét lágy szellő simogatja kedvesen...

Amint a lány a szemébe nézett, a fiú lelkében összetört valami: mintha leejtettek volna egy pobarat. Halkan mondta: „köszönöm”. A lány zavartan nézett rá, nem bír megszólalni. Ő újra szólt: „...mindent”. A lány menni akart, de az erős kéz a karjánál fogva szelíd erőszakkal visszatartotta még. Magához húzta a lányt, és úgy ölelte át, mint borostyán a karcsú fa törzsét. Érezte az illatát... A lány szédelegve szakadt ki karjaiból. Gyorsan lefutott a hídról, könnyei a földet mardosták...

Az öregúr szíve nagyot dobban, mint a hídon egyedül maradt fiatal fiúé, aki értetlenül nézett a távolodó lány után.

Sötétedik. A telihold lassan sétál az ég fekete mezején, ahogy az öregúr. Átmegy a hídon, amely alatt halkan csobog a víz. Az éjszaka holdarca sápadtan sugaraz alá, a megcsillanó hullámok fényében az öregúr a lány szemének ragyogását látja.

Álmaiban is, mert hiába zárja rá a súlyos lakatot – az emlék újra és újra kiszökik.

MÉZES ÁLOM – SZÜRKE POR

Azt mondják, fényő vagyok, de csak egy hétköznapi fának érzem magam. Azt mondják, télen sem eresztem el kis szűrős leveleimet, mégis csupasznak érzem magam. Itt állok, fehér takaró hull rám, valóban zöldek még az ágaim, de most fázom...

Eddig ketten voltunk, gyerekek futkároztak körülöttünk, süttöt az égi fényes gömb is, de most csak a szemközti ház szürke falait, pipázó kéményét, társam keresztbe vágott törzsét látom. Mintha hiányozna, pedig nem mindig jöttünk ki jól egymással. Valahányszor lenézek törzsének csonkjára, óhatatlanul rá gondolok.

Mit érezhetett, amikor súlyos baltát vágta a derekába? Hangosan felkiáltott. Talán csak a félelemtől, mert utána már hallgatott. De akkor is láttam rajta a kétségbeesést. Szinte én is éreztem, ahogy görcsösen markolta gyökereivel a fekete földet, majd hirtelen minden ereje elhagyja... De hiszen várta, nagyon várta, hogy elvigyék. Hányszor elmesélte szép álmát: ha egyszer nagy lesz és szép, elviszik innen egy tágas szobába, telerakják gyertyákkal, és a gyerekek csak vele fognak játszani, körülötte fognak ugrálni, talán még énekelnek is neki... Azt gondoltam: „álmodozz csak, a szemközti kis házba mindig a városból hoznak fényőt, rád nem kerülhet sor”. Tévedtem.

Vajon engem is ki fognak vágni?

Amúgy sokat beszélgettünk, vagyis hát ő szeretett beszélni a sok fénylő díszről, gyertyákról, kis lámpásokról. Így teltek az évek. Amikor megláttunk a szemközti ház ablakában egy-egy fényőt, ő mindig elszomorodott, mert nem őt vitték el. Olyankor megsajnáltam és vigasztaltam, de belül kicsit örültem, hogy nem maradtam egyedül. Az ablakban minden évben jól láttuk a fényőket, valóban voltak rajtuk gyertyák, kis színes lámpások, körülöttük boldog gyerekek. Mégse vágytam oda. Na jó, egy picit talán mégis, de ezt még magamnak se mertem bevallani, nehogy a társamnak, aki folyton erről áradozott. Éjszakánként csak néztem a csillogó lámpákat, győzködtem magam, hogy milyen rossz lehet szegény fának: biztosan bántja szemét a sok lámpa, ráadásul abban a nagy és szép szobában igencsak meleg lehet. Mikor a társam már aludt, rá-rá néztem a szemem sarkából. Nagyon békésen tudott aludni, néha mintha mosolygott volna. Szerintem álmában is a fényes lámpákat látta.

Sokszor veszekedtünk, mert örökös álmódosásával felbosszantott. És a dicsekvésével, hogy ősszel ő nem hullatja le a leveleit, szép zöld marad egész évben. Nyilván eszébe sem jutott, hogy én is fenyő vagyok. Amikor ingerülten emlékeztettem rá, megharagudott.

Most már mindegy, ő többé nincs velem. Elhalt gyökerei maradtak csak a földben, és a törzséből egy csonk. Mióta kivágták, azóta minden más...

A szemközti ház ablakában most is fenyőt látok. De hisz ez – ő! Ott áll a szoba közepén, rajta színes lámpások, díszek, és körülötte gyerekek énekelnek.

Vajon most boldog? Nem tudom. Mintha nem lenne olyan békés, amilyennek álmában láttam. Mintha szomorú volna, ágai is lefelé bajlanak – talán nem bírja a sok kis lámpást?

Jó érzés újra látni őt, csak ne lenne ennyire fájdalmas az arca. Amikor itt volt velem, néha szinte megutáltam, s én is vártam, hogy elvigyék. Most egyedül vagyok, és már szeretem, és hiányzik. Már nem zavarna, ha itt volna velem. Nem bosszantana az álmódosásaival, a dicsekvésével... Csak ne vitték volna el, csak maradt volna velem! Ketten lennének egyedül, nem pedig magam...

Napokon keresztül láttam őt az ablakban. Aztán egy reggel kihozták, a kert alá, szemétdombra vetették. Színes lámpások, díszek és levelek nélkül, mozdulatlanul feküdt a szemétdombon, csak csupasz ágait mozgatta a szél...

Azt mondják, nagy vagyok, terebélyes és szép. De én aprónak érzem magam. Állok itt csukott szemmel, hátrazuhanva a szél karjaiba, és fázom. Nem akarok nagy és szép lenni.

OLÁH ANDRÁS

a címzett ismeretlen

délutánra vártalak aznap de kint már
az utcalámpák doromboltak álmosan
mikor az ingemen igazgattad
zavartan a gyűrődéseket
idegen voltál – mint még sobasem –
mosolyod sírásba botlott
éreztem a maró sós ízt az arcodon
ajtó csapódott s tudtam
nem hagytál el csak kiveszett az ujjaidból
az a bizsergető szomjas fájdalom
abogy ügyetlenül elejtettelek
mikor a lépcső alattad örökre elfutott...

az utolsó szerep

egy romlandó test seblázába bullva
szorongat az éj orgyilkos broncsa
ott beversz az ágyon – léleknyi urna –
saját piszkodnak bűzölgő alomja

csövek ágaznak elbasznált testedből
bámulod a vég burjánzó indáit
idegen arcok hidege ébreszt föl
s egy másik színpad reflektora csábít

de a fölkínált szerep csapnivaló
hiába bát a jelzett nagymonológ
nem vágysz ott lenni díva – férfifaló –

emlékek tüzében hív a Homoród
gát omlik – tombol az ár mint a pestis –
látod: az Úristen elcseszte ezt is...

ZSELICKI JÓZSEF

nyár

*csorog
cseppen
csocsorog a nyár*

*dörrenjen
az ég tüze
ó
mire vár*

*nem kell
nékünk
jégüzenet
hajnalban
jöjjön
a harmat
fűszál percenjen
jó kaszaélre*

*majd
megint
ba
a
búza kalásza reppen
magva pattanjon
élő hiteknek*

megdörrent

*dörrenjen megint
az ég
a derek előtt*

*a tarlót
bóklászó csorda
jámboran
majd hazamegy*

NYILAS ATILLA

A JÓSLAT

[Az Álmoskönyvből]

*A felhőkarcoló sokadik emeletén lévő irodába
egyezettett időpontra érkezem. Valami jósda ez.
Születési adataimat már telefonon fölvelték,*

*azok alapján várok most további információkat.
Az íróasztal túloldalán öltönyös fiatalember,
kezében hosszú-hosszú leporelló. Amint leülök,*

*már mondja is: „Nézzük akkor rögtön a halált!”
Ledöbbenek. Tiltakoznék, de elakad a hangom.
Csodálkozva rám pillant: „E nélkül a többit se*

*lehet, ez adja meg a kereteket.” Mit csináljak?
Ha leállítom, nem tudok meg semmit. Ő közben
keresgél. „Meg is van! Életteli 43 éves.”*

*Mélyen elszomorít, hogy az idén meg kell
halnom, kicsit félek is. Erre ébredek – és
részmelek, hogy van még addig két és fél évem.*

PAP ILDIKÓ

KURSZÁN HALÁLA*

Amíg él, Csenge nem felejt el azt a napot.

Épp kinn tisztázta a ruhát a folyónál, a kis Nemvagy pedig ismét a horka fiával játszott. Találtak egy tarka kiskutyát, azzal fogócskáztak a réten. Távolabb más gyerekek versengve gyakorolták a harcos-mesterséget: vágta közben melyikük nyilaz ügyesebben hátrafelé? Ki találja el többször a fára függesztett szalmabábu szívét? Az ügyetlenebbeket gúnyosan kikacagták.

Néhány gyerek mezei egerekre vadászott: remek szórakozás volt kis karámba zárni őket, és nézni, ahogy kétségbeesetten futkározva szabadulni próbálnak.

Verőfényes nyári nap volt, zsongott a természet, mézillatot hordozott a szél. A folyó szelíden hömpölygött széles medrében, a madarak kórusban énekeltek a fák lombjaiban. A települést finom illat árasztotta el: az asszonyok ebédet főztek. Szállt a füst, békésen gomolygott a tiszta, kék ég felé...

Aztán egy szempillantás alatt felbolydult a település. Az emberek kiözönlöttek a jurtákból, kunyhókból, hazarohantak a mezőről, sorsára hagyták a gulyát. Minden oldalról sírás hallatszott, az asszonyok éktelen zokogás közepette hajukat tépték, a férfiak fájdalomban mély sebeket ejtettek törükkel az arcukon.

Mi történt, mi ez a nagy riadalom? Csenge rosszat sejtve, eszeveszetten rohant a többiek felé. Nem kellett kérdezősködnie, már messziről meghallotta a szörnyű hírt:

- Meghalt a kende!
- Megölték a kendét!
- A békekövetek lemészárolták a kendét és egész kíséretét!
- Micsoda tragédia! A bajorok megölték a kendét!

Csenge nem tudta, hogy került haza. Arra sem emlékezett, hogyan vitte haza rémulten síró kislányát. Alighogy átlépte a jurta küszöbét, elviselhetetlen kínjában zokogva a földre vetette magát. A ruháját és haját tépte, tíz körmével barázdákat szántott gyönyörű arcára.

Nem hitte, hogy túléli a fájdalmát.

---

*Részlet a szerző *Táltosok* című regényéből

Kurszán holttestét hatalmas, gazdagon díszített égkék brokát sátorban terítették ki a folyóparton. Legdíszesebb hófehér ruháját adták rá, aranyveretes, drágakővel berakott kardja ott feküdt mellette. Már nem ragyogott homlokán az ametiszt, amely a következő szakrális fejedelmet, Kurszán utódját illette meg.

Az őrség állandóan váltakozott körülötte, egy percre sem hagyták magára. Az uruszág minden tájáról jöttek az emberek, hogy utolsó búcsút vegyenek tőle. Hosszú sorokban, zokogva járták körbe a halottat, gyengéden megérintették, és könnyes áldást mondtak reá. A sátor körül, miután rituálisan levágták copfjaikat és leborotválták a fejüket, vég nélkül lovagoltak körbe a messi földről érkezett harcosok, megállás nélkül dicsőítve megölt fejedelmüket, vérbosszút esküdve. A magiar papok ég felé tárt karral álltak körül az ezüstkoporsót és hangosan imádkoztak.

Hét nap és hét éjjel tartott a szertartás. Amíg a papok a túlvilág felé egyengették az utat, a gyászoló harcosok véres harci küzdelemben kezdtek: a kende halála okozta végtelen bánatukban azzal a reménnyel ütötték-vágták egymást, hogy vérző testük kínja eltompítja majd lelkük fájdalmát. De nem így történt: a lélek sebe mindennél jobban fáj.

Meghalt a magiarok fejedelme!

Csenge magánkívül volt fájdalmában. Hosszú, ébenfekete haját tőből levágta, az arcára szántott barázdákból újra és újra vért serkentett, ami összerosódott könnyei záporával. Soha többé senkinek nem akart tetszeni. Érezte, Kurszán nélkül semmi értelme nincs az életének. Mennyire várta, hogy egyszer a kende sátrába viszi! És most szempillantás alatt minden értelmetlenné vált. „Hát ezért nem ígértél nekem semmit?! Hát ezért nem kellettem neked?! Azt hiszed, hogy csak így elengedlek? Nem, soha! Örökre a tied vagyok!”

Hét nap és hét éjjel nézte a dombtetőről a szertartást, hét nap és hét éjjel imádkozott az istenekhez Kurszánért – és önmagáért. Már semmi és senki más nem érdekelt.

Tudta, Anyácska kétségbeesetten keresi őt, hogy a kislányának szüksége van rá, de közben érezte, hogy képtelen ebben a világban maradni: nincs már ereje élni, csak meghalni. Amihez joga van.

A hetedik napon, mikor eljött a temetés ideje, leereszkedett a gyászoló tömeghez. Ott volt Turia is, a bánat súlya alatt magába roskadva. A ravatal körül ott voltak Kurszán többi asszonyai is a gyerekeikkel, mindannyian talpig fehérben, kisírt szemekkel. Mikor meglátták Csengét, önkéntelenül utat adtak neki a koporsóhoz.

– Én csak a szolgálója voltam, és szolgálni akarom őt a másvilágon is! – mondta Csenge halkán, de határozottan.

Elővette éles törét az inge alól és valamennyiük szeme láttára átvágta a saját torkát, majd élettelenül rogyott a halott kende lábaihoz.

Turia mindent megadott volna, hogy cserélhessen vele.

Kurszánt a folyón túl, a nyírfák völgyében, arccal keletnek, tizenkét gyermek holttestével körbevéve temették el. Sírjába aranyat, ezüstöt tettek, és minden olyan használati eszközt, amire szüksége lehet a túlvilágon. Arcát ezüst halotti maszkkal takarták be, gyémánttal kivert kardját a kezébe adták. Gyönyörű hófehér lovának húsát a hét nap és hét éjjel tartó toron megették, a csontjait gazdája mellé temették – hadd legyen ez is kapocs élők és holtak közt; hús a húsba, test a testbe, lélek az öröklétbe. Hat kedves szolgálója önként követte a halálba, hogy legyen, aki a túlvilágon kiszolgálja. Csengét Kurszán lábához helyezték, aztán égő fáklyákat dobtak a sírba – eltemették velük együtt a tüzet is.

Hogy legyen nekik világosság.

A temetés után még hosszú ideig jártak a zarándokok szerte az uruszágból, hogy a kende sírján követ vagy marék földet helyezzenek el.

A regösök azt mesélték, hogy a sírnál csodák történnek.

Pár száz évvel halála után Kurszán sírdombján már kis kápolna emelkedett.

Turia úgy szenvedett, nyüzisztett, mint a sebzett vad. Bezzeg Csenge mennyivel boldogabb nála!

Meghalt a kende, a magyarok fejedelme! Meghalt az ő édes ura!

Gyászos napok köszöntöttek Kurszán várára. A Látó-hegyen éjjelnappal áldozati tűz égett.

Turia majdnem elemésztette magát a bánatban. Ha nem a Kurszánnak tett ígérete, már rég ott feküdne mellette, szerelme mellett a sírban, de ígéretéhez híven élnie kell az üres, gyászos világban, és őriznie a titkok kulcsát.

Alig temették el Kurszánt, Árpád magához hívatta őt. A hatalmas vezéri sátorban ott volt néhány vezér és Árpád fiai – Tarhos, Üllő, Jutas, Zolta. Csak akkor vette észre, hogy a totemoszlopról hiányzik a magyar kék-kendek zászlaja.

Hófehér gyászruhában jelent meg Árpád előtt, minden ékszer nélkül. Hosszú, fekete hajkoronáját rég levágta, fejét egyszerű gyolcskendővel

takarta el: már nem akart senkinek tetszeni. A vezérek mind fedetlen fővel fogadták. Az ő szemükben még látta a részvétet, a megdöbbenést. Mélyen meghajolt Árpád előtt:

– Köszöntelek, hatalmas Árpád fejedelem, Égnek és Földnek ura. Ragyogjon rád a fényességes Nap még nagyon sokáig, uralkodj népünkön még hosszú éveken át! Minek köszönhetem meghívásodat?

– Üdvözöllek, Turia. Amint látod, mindannyian összeültünk, hogy határozatot hozzunk ügyedben.

– Az én ügyemben?

– Igen. Kurszán meghalt, orvul megölték. De megbosszuljuk a halálát százszorosan a bajorokon! Körbehordozzuk a véres kardot az egész uruságban, és nemsokára hadba indulunk két tümes harcossal. Addig nem nyugszunk, míg egyetlen gaz bajor is életben van, a Hadak Ura minket úgy segítjen!

– Hejjeje! – tört fel a csatakiáltás a vezérek torkából. Árpád vezér helyt adott az üdvívalgásnak, majd folytatta:

– Már halott a bajor követ is egész kíséretével, akik Kurszán életét kioltották. Farkasokkal etettük meg a húsukat. Ha tehettem volna, száz halált szánok nekik, de csak egy életük volt az átkozottaknak. Így is szenvedtek eleget, mert a kínok kínját kellett kiállniuk...

A sátorban ülők elégedetten felmorajlottak. Árpád tovább beszélt:

– Egyet nem értünk: hogyan történhetett meg, hogy urad belesétált a bajorok csapdájába? Kurszánt megölték, és aki megöli, hatalmat nyer fölötte, szolgájává teszi a túlvilágon, és a saját népünk ellen fordítja tudását – hacsak abban a pillanatban utána nem küldik dicső harcosaink az átkozottat. A magyarok kendéjét, minden titkok tudóját megölni?! Ez árusulás. Hogyan eshetett meg?!

Árpád hangjából értetlenség és düh áradt. Megvolt rá minden oka. Nem azt bánta, hogy Kurszán halott, hiszen ez csak kapóra jött neki. Már rég azon törte a fejét, mi módon szüntethetné meg a kettős fejedelemséget, hiszen a kende csak zavarta őt az örökös aggályjaival. Nem az ő dolga volt beleszólni a hadjáratok dolgába! Még hogy fogják vissza magukat! Inkább azzal foglalkozott volna, hogy az égiektől kialakítja a győzelmet és a Hadak Urának áldását!

Semmit sem őriztek olyan féltve, senki sem ismerte jobban a harcosok mágikus titkát, mint a szakrális fejedelem, hiszen ő és a magyar táltosok tanították meg őket arra, hogyan lehetnek legyőzhetetlenek: ha nézik, se lássák, s ha akarják, se tudják őket elpusztítani. Hogyan legyenek

bátrak és rettenthetetlenek, akik nem kérnek és nem adnak kegyelmet? Honnan merítsék az erőt, ami kitartóvá és legyőzhetetlenné teszi őket? Ez bizony művészet volt, aminek titkát senki emberfia meg nem ismerhette, hiszen azzal hatalmat nyertek volna felettük. Kurszán halálával most ez a titok került veszélybe. Micsoda tragédia történhetett volna, végzetes következményekkel, ha nem sikerül a kende gyilkosait rögtön megölni!

– Felelj, asszony! Hogyan eshetett meg, hogy Kurszán kende nem tudott a közelgő veszedelemről?

Turia tanácstalan volt.

– Látta és tudta – mondta végül halkán.

Ismét zajos moraj hallatszott. Turia nem folytatta hangosan a gondolatát, hogy Kurszán még ennél is többet tudott és látott, és azt is tudta, ő nem lett volna áruló, mert még a síron túl is mindennél jobban szerette a népét.

– Te voltál az, Árpád, aki oda küldted őt! Ha nem megy el, gyávasággal gyanúsítottad volna. Nem akart gyáva lenni. És nem lett volna szabad az életét kockáztatnod, hiszen ő pótolhatatlan volt! Neked kellett volna elmenned a tanácskozásra, megbeszélned a feltételeket a bajorokkal!...

„És akkor most te feküdnél holtan, nem Kurszán!” – gondolta Turia.

– Hallgass, asszony! Nem hiszek neked! Látnia kellett volna mindent előre. Inkább hagyta magát legyőzni? Nem látta, nem tudta előre a tragédiát, mert ha tudta volna, akkor megelőzi – a saját népe érdekében. Nem értem, nem értem! – őrzöngött Árpád mennydörgő hangon, villámló szemmel... – Tudom, hogy Kurszán a tragédia előtt fehér lovat áldozott a táltosokkal. Volt, aki megmondta nekem. Miért nem beszélt nekem erről, miért nem?! Mit akart eltitkolni? El akart árulni engem? Beszélj! Nem tudod? Akkor menj, mert szert ülünk és döntünk a kendék nemzetsége felől.

Turia tudta, hogy bármit mondana, azzal csak rontana a helyzetén. Inkább szó nélkül meghajolt és csendben kifordult a sátorból.

Kevés idő múlva Árpád fiai elfoglalták Kurszán várát, ők ültek a meggyilkolt kende vagyonába.

Turiát a gyerekeivel együtt magához vette Kurszán testvéröccse, de a kendék nemzetségét a várnéppel együtt kiköltöztették a gyepű védelmére.

Kurszán volt a magyarok utolsó szakrális fejedelme.

Még azon az éjjelen titokban útjára indult Rómából Bajorország felé egy kincsekkel megrakott karaván.

RUSZIN NÉPBALLADÁK

A MADÁRRÁ VÁLTOZOTT LEÁNY

*Hűsvizű patak,
vized bár szalad,
én átalugornám!
– Édesanyácskám,
kit én választottam,
hadd legyen mátkám!*

*Odaadta anyja,
s megparancsolta:
baza se térjen.
– Kerüld el házam,
szófogadatlan,
hűtelen vérem!*

*Egy évig kerülte,
Kettőtig tűrte,
sírt a levél is.
Majd madár lett belőle,
kakukkmadárka,
s hazaszállt mégis.*

Ősz öreg anyja

AZ ASSZONY ÉS FIAI

*Lement a leányka
Viszlónak vizébe,
könyörögve szólott
az ég istenébe:*

*– Holtig bánom, Uram,
amit cselekedtem,
a szülési kínoktól
szabadíts meg engem!*

*kendőjét varrja,
hímeit ölti.
Kisebbik öccse
a küszöbön állva
puskáját tölti.*

*– Engedd meg, anyám,
azt a kakukkot
lőjem meg néked,
ne kakukkolja,
ne panaszolja,
hogy nebéz az élet!*

*– Hogy engedhetném,
én kicsi fiam,
tedd le a fegyvert.
Szegény kakukkot
üldözi sorsa,
akár az embert.*

*El alig rebegete,
fájdalom jött rája,
s két gyönyörű fiút
hozott a világra.*

*Be sem is pólyálta,
meg sem is etette,
Viszlónak rohanó
vizébe vetette.*

*Haragos tajtéket
csapott a víz fodra,
s az ártatlanokat
partjára kidobta.*

*– Menjetek fel, fiúk,
Újhely városába,
ott van az anyátok
egy híres kocsmába’.*

*Leszállott a nap is,
mire odaértek,
torkuk öblögetni
jófajta bort kértek.*

*– Csaplárosné, hallja,
töltsön az iccébe,
s elteheti pénzünk
kötője zsebébe!*

*Csapra a csobolyót,
méretlenül mérje,*

*mi sem sajnáljuk majd
az ezüstöt érte!*

*– Deli szép legények,
jertek a házamba!
Melyőtök fekiüdne
paplanos ágyamba?*

*Sudár szép derekam
ki fogja ölelni,
ki szeretne engem
babájává tenni?*

*– Sokféle országban
s a vízen is jártam,
de fiú az anyját?
Ilyet sose láttam.*

*Feljajdult, zokogott,
majd szava elállott,
fájdalmában szürke
kőbálvánnyá váltott.*

V. P. Lintur gyűjtéséből fordította: **VÁRI FABIÁN LÁSZLÓ**

A JÓZSEF ATTILA-I ÖRÖKSÉG KINCSEI KÁRPÁTALJÁN

József Attila személyesen sohasem fordult meg vidékünkön, de versei és prózai írásai még életében eljutottak területünkre, köteteiről méltatások jelentek meg a helyi sajtóban. Az itt élő alkotók közösséget vállaltak vele egy emberségesebb világ megteremtéséért, útmutatásként fogadták el a magyar költészet kiemelkedő alakjának versekbe kódolt üzenetét. Nevével, költeményeivel már az 1929–1931 közt Czabán Samu szerkesztésében Beregszászban kiadott *Baráti Szó* című ifjúsági fórumban találkozhattak a korabeli olvasók.

A kárpátaljai sajtótermékek közül legrendszerezesebben a munkácsi Weber-nyomdában kiadott, 1932–1937 közt megjelenő *Magyar Írás* című irodalmi-művészeti és kritikai folyóirat foglalkozott József Attila költészetével. A kiadvány 2. száma közölte Féja Géza kritikáját az *Új antológia* című gyűjteményről, amely 1932-ben Babits Mihály szerkesztésében látott napvilágot Budapesten, s a legszebb száz vers fiatal szerzői között találjuk József Attilát is. „József Attila a primitív élet csodálatos sűrűségű képeivel, Villonra emlékeztető szabad, bátor életkedvével, ritmusának mélyen zengő húrjaival tűnt ki a sűrű lantosok seregéből” – mutatta be tömören Féja Géza. A folyóirat 1932. májusi száma Erdélyi József, Szabó Lőrinc, Simon Andor, Fodor József versei mellett közreadta József Attila *Megfáradt ember* című költeményét. 1935-ben megjelent egyik száma a költő *Medvetánc* című kötetéről ad elemzést, ugyancsak Féja Géza tollából. A beregszászi *Jó Barát* és a szintén Czabán Samu szerkesztésében megjelenő *Új Korszak* mellett az ungvári *Új Közlöny* is publikálta egy-egy versét.

József Attila kapcsolatban állt a munkácsi Sáfáry Lászlóval, aki 1928-tól Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán tanult. József Attila ebben az időben tagja volt a Bartha Miklós Társaság kommunista csoportjának. A haladó ifjúság és a munkásság együttműködésének megteremtésén fáradozó költőnek jelentős szerepe volt Sáfáry eszmei és művészi fejlődésében. Földink közvetítésével József Attila megismerte a Verhovina, a Felső-Tiszahát lakóinak életét, a Sarlósok szociográfiai felméréseit. Nem véletlen, hogy az ekkor született Sáfáry-versekből kiérződik József Attila hatása, amire egyik recenzense, Gyóry Dezső is felfigyelt. A *Magyar Írás* 1932. márciusi számában Sáfáry László *Lendület* című kötetének verseiről megállapítja: „Nagyon eltalálta, nagyon kimondta benne, miért írta őket. Az üde hangban mégis itt-ott (...) József Attila burzsoábosszantó hányavetiségét ízeljük.”

József Attila felfigyelt vidékünk egyes alkotóira, így a vallásos réteg poétájára, Mécs Lászlóra is, akinek munkássága a 20-as évek első felében részben területünkhöz fűződött, s akinek első verseskötete 1923-ban jelent meg Ungváron. József Attila kemény hangú bírálóiban leplezte le Mécs László kispolgári lózungokat harsogó, tömegeket félrevezető naiv költészetét, és arra intette társait, hogy ne legyenek a Mécs László által képviselt irányvonal követői. „Mécs László költészete” című, *A Toll* 1931. február 29-i számában megjelent tanulmányának végkövetkeztetése szigorú és félreérthetetlen: „M. László verseit kispolgári tömegek, nagyobbbrészt fűszeresek írják. Magas művészet csúcsaihoz ne igen vessük hát ezeket a verseket, hiszen ezzel azt a bolondságot csinálnánk, hogy kereskedősegédektől követelnénk művészi írástudást.” Vidékünk haladó tollforgatói megszívlelték az intó szavakat. Többek között Sütő Kálmán, akinek *S az életem most széjjelosztom...* című verseskötetéhez írt utószavában Balla László megállapította: „Ady után József Attila költészetével is behatóan megismerkedett. (Bár ez utóbbi inkább eszméivel hatott rá, semmint kifejezőeszközeivel.)”

József Attila 1937. december 3-án bekövetkezett tragikus halála nagy megdöbbenést keltett a kárpátaljai értelmiség körében. A baloldali és más haladó sajtókiadványok sorra megemlékeztek róla. Az Ungváron megjelenő *Munkás Újság* 1937. évi 50. száma a nagy költő tragikus halálhírével együtt teljes terjedelmében közölte a Magyar Fiatalok Szövetsége pozsonyi konferenciájának üzenetét a *Szép Szó* szerkesztőihöz és barátaihoz. „Kegyeletünket akkor rójuk le a legjobban, ha az eltávozás okozta űrt fokozott munkával igyekszünk betölteni” – olvashatjuk a megemlékezésben. E mellett a lap leszögezi: „A mai magyar irodalom egyik legnagyobb értéke veszett el benne.”

Örökségét vidékünkön 1938 után is nagy becsben tartották, még a hivatalos kormánypolitikát képviselő *Kárpáti Híradó* is közölt József Attila-verseket: 1942. február 1-én a *Tél*, február 22-én a *Reménytelenül*, július 26-án a *Tavaszi sár* jelent meg itt. Sőt, 1943. december 12-én a lap másodszor is közreadta a költő *Reménytelenül* című versét. Vajon a lap munkatársai közül ki próbálkozott meg József Attila szavaival üzenni? Abban az időben a lap irodalmi-kulturális rovatát Saitos Gyula újságíró vezette. Az ő nevéhez fűződik a József Attila-versek közlése. Saitos Gyula a *Makói Friss Újság* egykori szerkesztőjeként, 1920-ban lett a helyi gimnáziumban tanuló József Attila barátja, első verseinek publikálója. Mindvégig lelkesen ápolta, propagálta a József Attila-i hagyatékot. 1964-

ben a budapesti Magvető Könyvkiadónál megjelentette *József Attila Makón* című munkáját, amelyben a költő pályakezdéséről adott képet.

A múlt század harmincas-negyvenes éveinek fordulóján vidékünk ukrán lakossága is megismerhette József Attila költészetét. A Budapesten tanuló ukrán költők és írók, köztük Balczyk Emil, Panyko Szemen, Kerekes Jurij és mások fordították le a költő verseit. 1945 után ukrán nyelven először az ötvenes évek elején adták ki vidékünkön József Attila verseit Ady költeményeivel együtt. A magyar líra két vezéregyéniségének verseit Sapoval Mikola és Drok Konsztantin szóltatta meg ukránul. Őket követte Skrobinec Jurij, akinek első fordítása a *Tiszta szívvel* című vers volt, amely 1965-ben jelent meg a Lvovban kiadott *Zsoteny* című folyóiratban. Azóta tucatnyi József Attila-vers tolmácsolása látott napvilágot a *Vszesvít* című világirodalmi folyóiratban, a *Zakarpatszka Pravda*-ban és a *Kárpáti Igaz Szóban*. A *Zsoteny*-ben Skrobinec Jurij József Attila életútjáról is írt. Ezzel hozzájárult, hogy a nagy magyar költőt jobban megismerhessék irodalmunk ukrán barátai. A József Attila-i hagyaték tolmácsolásához Panyko Szemen és Kerekes Jurij egy-egy fordítása is hozzájárult. Skrobinec Jurij műfordítói tevékenysége csúcspontját nyújtotta az 1970-ben megjelent *Uhorszka Arfa (Magyar Hárfa)* című antológiában. A megszólaltatott jeles magyar költők sorában ott találjuk József Attila közel húsz versét is. A Pro litteris hungaricis (A magyar irodalomért) érem és más kitüntetések tulajdonosa Arany János balladáit és *Toldija* mellett csaknem kétezer sornyi József Attila-verset ültetett át ukrán nyelvre.

DUPKA GYÖRGY

A SÁTÁN METAMORFÓZISA

(A gonosz kérdésköre)

A vallás köztes állapotot jelent a tradíció és annak teljes tagadása között. A vallás tételezi a profán, immanens realitást – ebben közelít a modernitáshoz –, de állítja a szakrális szférákat is. A tradíció tiszta formájában nem ismeri a szakrális és a profán megkülönböztetését, minden szakrális: a hang, a gesztus, a tárgy, a test, az érzés, a gondolat.¹ Mindez egyetlen zárt egységbe foglalva. Az antik filozófiában Herakleitosznál az „anyag” (hyle) és a szellem (pneuma) szinonimák. A vallás ezzel szemben a szigorú szembeállítás elvén alapszik: profán (külső) kontra szakrális (belső). A tradícióban nem találjuk ezt az oppozíciót, nincsenek egymást kölcsönösen kizáró ellentmondások. A vallást viszont a szakrális racionalizációja, annak demarkációja jellemzi.

A tradíció elismeri az ellentétpárok létét. Tulajdonképpen ezek az ellentétpárok strukturálják a szakrális kozmoszt, e nélkül a mindenségben káosz uralkodna. Viszont a pólusok nincsenek véglegesen elkülönítve egymástól, mindvégig valami rejtélyes kapcsolat marad köztük. Mindez paradoxális jelleget, valami „értelem feletti” sajátságot kölcsönöz a szakrális tradíciónak. Jób könyve például valami ősi, archaikus, vallás előtti állapotra utal, amikor a judaizmus még egy volt a tradícióval.²

A tradicionális világnézet a folytonos metamorfózison alapul. A felső mindig tartalmaz alsó elemeket, és fordítva. A fény tartalmaz sötétséget, a sötétség – nyomokban – fényt, a valóság egyetlen eleme (fent, lent, bal, jobb, Észak, Dél) sem létezhet egyfajta rejtett affinitás, az ellentéttel való szövetség nélkül. Az ellentétek ilyen szövetsége sajátos dinamizmust ad az átváltozásoknak, amelyek során a különböző elemek folyton helyet és jelentést cserélnek.

A tradícióban a lények állandó mozgásban vannak, éppen ezért lehetetlen az istenek megszemélyesítése, a mítoszok és legendák szereplői nincsenek határozottan ábrázolva. Minden mindenbe átfolyik. A Biblia leírja Jákob patriárka látomását az eget és földet összekötő létráról, melyen az angyalok közlekedtek. Jákob lajtorjája a felső és alsó erők dinamikus metamorfózisát szimbolizálja.

¹ Hamvas Béla: *Silentium. Titkos jegyzőkönyv*. Unicornis, Medio Kiadó, 70. o.

² *Tradíció*. Kvintesszencia Kiadó, 2000, 8. o.

Létezik egy tartalmas latin szó – „persona”. A „perszona” nem individuum, nem az ego. A „persona” jelentése: maszk, álarc. A személyiség tehát csalóka külsőség, amely mögött valami egészen más búvik meg. A világhoz való „perszonális” viszony az individuum teljes kivonását jelenti. A lény folyton változik, semmi sem állandó, semmi sincs egy helyben. Éppen ezért még az sem biztos, hogy mindig ugyanazzal az emberrel van dolgunk.

Ha a „gonosz”, a „Sátán” alakját vizsgáljuk, akkor kiderül, hogy ez is csak álarc (maszk), nem valami konkrét és határozott. „Sátánnak” nevezhetjük a kelta kereszt bal alsó, ősz-tél szektorát. A nap a kör alsó része felé mozog. Itt találkozik az összes negatívum: az alsó rész és a bal oldal. E terület jellemzője az éj, sötétség, vihar, széthullás, hanyatlás, mindaz, ami a negatív természeti és pszichológiai jelenségekkel rokon. Mindez a „rossz szellemre”, a Sátánra vonatkoztatható. De a tradicionális holizmusban az „árnyoldal” nem jelent kizárólagos és végleges állapotot: az ősz-tél szektor Nyugat és Dél között, ez a sötét, félelmetes, realitás jelenti az új születésének misztériumát.³

A régi, a széthulló, a bal oldali, az éjszakai valójában a harmóniát előlegezi meg, az újjászületés eleme. A kezdet és a vég áthatja egymást. Mindez elkerülhetetlen és meghatározott, nincs semmiféle végleges szembenállás, egyértelmű negatívum. A „Sátán”, a „gonosz istenek és lények” sohasem a teljes, végleges tagadást képviselik.

Ahhoz, hogy fogalmat kapjunk a gonosz tradicionalista felfogásáról, arra a pontra koncentráljunk, ami a tényleges (objektív) esemény (fagy, sötétség, halál, széthullás, betegség stb.) és a negatív események szubjektív iniciátora között van. A Sátán nem individuum, de nem is a negatív jelenségek személytelen összessége. Inkább valami átmeneti szint, olyasfajta erő, amely rendelkezik a szubjektív és objektív realitás vonásaival, mondjuk – beköszöntött a zimankó (objektív realitás). De előfordulhat majdnem személyes, individuális, antropomorf vagy angyalszerű, esetleg állati formában, filozófiai viták vagy művészi alkotások modellje gyanánt. A „gonosz” illetően szemlélete nem lehet kizárólag tárgyias vagy személyes, pontosabban – mind a kettő egyszerre.⁴

A metamorfózisok alapján az objektív könnyen átalakul szubjektívvé, személyessé és viszont. Például a nimfák, szatírok, tündérek, törpék stb. – bizonyos szempontból „kis sátán”-ok, objektív tényezők, személyes, individualizált formában, melyek emberi vagy állati formát

³ А. Дугин: Гиперборейская теория Москва, 1993, стр. 56.

⁴ А. Дугин: Абсолютная Родина. Москва, 1999, стр. 42.

ölnenek. Valójában nem létezik olyan hely, tárgy, amely nem rendelkezne ilyen lényekkel. A hermetikus tradíció szerint nincsenek halott tárgyak, fémek, teljesen élettelen materiális dolgok. Minden tárgy rendelkezik szubtilis szellemi tulajdonsággal.

A hindu tradíció

A démonizmus problémáját jól illusztrálja a hindu tradíció az aszurákkal kapcsolatban. Az „aszurák” a hindu panteon démonai. Az ő számlájukra írható a földrengés, az éhínség, a döghalál stb. Más sem tesznek, mint borsot törnek az istenek és az emberek orra alá. Fő feladatuk, hogy szembeszálljanak a pozitív erők (istenek) által alapított világrenddel. De ezek a teljes joggal sátáninak nevezhető lények majdhogynem a dévával (istenek) egyenlő tiszteletnek örvendenek.

Tradicionalista szempontból az aszurák helye a „szakrális kör” alsó, a déváké a felső fele. Az aszurák és a dévák kölcsönösen kiegészítik egymást, szembenállásuk végeredményben a harmóniát szolgálja. Mindez nem enyhíti szembenállásuk dinamizmusát. Az istenek és a démonok közötti ádáz harc sohasem ér véget. E harc értelme, lényege viszont végtelen távolságban van a vallásos-moralista értelmezésektől. A harc a mindenség ritmusa. A két pólus között az energiák kölcsönös cseréje történik, a dévák gazdagítják az aszurákat, és viszont. A szakrális energiák cirkulációja folyik, ami áthatja a létet, a mindenséget és szellemi tartalommal tölti meg azt.

A hindu tradíció legmarkánsabb alakja Siva. Ez a figura az, aki leginkább a mi Sátánunkra emlékeztet. Siva a klasszikus pusztító isten, az ő fennhatósága alatt állnak a mocsarak, a temetők, a hullák, az orgiák, a részegség, a tilalmak legocsmányabb megszegései stb. Egy ilyen személyiség a vallás keretében minden bizonnyal a legsúlyosabb átok alá kerülne. Valójában Siva féktelenebb és borzalmasabb, mint az „erőtlen” Sátán. Bonyolítja a képet, hogy Siva nem egyszerűen egy ártó szellem: ő az abszolútum egyik hiposztázisa.

Végül Siva pusztítja el a világmindenséget. Ráadásul ezért meg sem bűnhődik, hiszen a darma (szakrális rendeltetés, sors) szerint cselekszik. Az ő fennhatósága alatt vannak továbbá az esőzések és a más törzsekből való fosztogatók (háborúk) stb. Ennek ellenére a hindu tradíció úgy állítja eléink Sívát, mint ideális, eszményi lényt, a brahmanok (a legmagasabb szellemi kaszt) védnökét, fennkölt, tiszta szellemi princípiumot.

Mindez a két hierarchia, létszint közötti finom egyensúllyal magyarázható. Létezik az immanens hierarchia (fény, harmónia), de létezik az ezt meghaladó, végtelenül magasabban álló elv. Ennek a végtelen nagyságnak, az abszolút fölénynek az árnya hull a mi világunkra, létrehozva egy ellenkező hierarchiát. Ebből a megközelítésből minden „sötét” pusztító erő az immanens harmóniához képest más megvilágításba kerül, elfogadhatóvá válik. A rombolás magasabb teremtő erővé válik, mivel ez utóbbi nem véges, hanem örökkévaló. A halál újjászületés lesz, az aszkézis, az immanens tilalmak megszegése fensőbb, transzcendens akarattal történik. Ilyen módon egy új, transzcendens realitásban találjuk magunkat, az arányok megváltoznak, a fent és lent, a jó és rossz helyet cserélnek. Mindez metafizikailag megalapozott módon történik.

Ismeretes, hogyan halt meg a vágy istene, Káma. Amikor Siva szakrálisan egyesült párjával, Parvival, az érzelmek és az immanens szerelem istennője, Káma vággyal akarta áthatni Siva szívét, mondván, milyen jó lenne, ha Siva ezt az aktust nem úgy élné meg, mint egy aszkéta, folyton valami bensőre koncentrálna, valami sajátára, olyasmire, ami semmilyen kapcsolatban nincs Parvival, hanem emberi módon. Erre Siva kinyitotta a harmadik szemét, amit csak akkor nyit ki, ha el akarja hamvasztani a világmindenséget, az idők végezetekor. Ettől a pillanattól fogva e könnyelmű istenségnek nyoma se maradt, egyetlen lendülettel kitöröltetett a hindu panteonból. Ezen túl senki sem zavarta Siva követőit sajátosan rideg realizációs technikáik folytatásában.

A rettenetes Siva szembeszáll az immanens renddel, küzd a mayával – az illúzióval. Nem magával a realitással, hanem annak imitációjával. Siva pusztítása teljes értékű, paradox szellemi teremtő princípium az immanens realitással szemben. Hiszen a mayába süllyedt realitás a legszörnyűbb illúzió. A visnuiták szerint (pozitív hindu tradíció, mely az immanens világképre helyezi a hangsúlyt) Siva valóságos Sátán. A Mahabharatában Siva úgy szerepel, mint felbujtó, a katasztrófák és amorális tettek iniciátora, valódi alsóbbrendű szellem. A Mahabharata némely részlete már-már nem is szellemi princípiumként ábrázolja, hanem valamiféle inkarnálódott démonként, aki felelős a sok borzalomért.

Visnu jellegzetes immanens istenség. Bármennyire is furcsa, a hindu civilizáció megengedi, hogy a végtelen szembenálló sivaiták és Visnu-követők egyetlen együttesben foglaljanak helyet. Nem ítélik meg senkit felett, senkit sem üldöznek. A sivaitákat nem vádolják sátánizmussal. A különböző metafizikai, poláris pozícióban békésen megférnek egymás mellett. Ez a szakralitás mintapéldája.

Hogy fogalmat kapjunk a teljes értékű szakralitásról, gondoljuk el az abszolútumot, amelyen nem történt meg a transzcendensre és az immanensre való hasadás. Hiszen a tradíció egyáltalán nem ismeri a duális modelleket. Minden dualitás (transzcendens-immanens, fény-sötétség) kölcsönösen áthatják egymást, megbonthatatlan egységet alkotva.

A gonosz problematikája a vallásos tanításokban

A vallás módosítja a szakralitást: egyes elemeket kiemel, egyéni karakterrel látja el, rögzíti azokat egyszer és mindenkorra. A vallás keretei között semmiféle metamorfózisról nem eshet szó.

A tradicionális szakralitás esetében a léthez való viszony játékos.

Mindenki álarcot visel, a metamorfózis nemcsak lehetséges, hanem kötelező. A vallás „elnehezíti a dolgokat”, a létet, megjelenik a „jogi személy”, a személyes felelősség, a dolgok, tettek, személyek szigorú morális értékelése, megítélése. A gonosz, a Sátán itt tisztán és individualizáltan negatív szerepet kap.⁵

A lét negatív, „hanyagló”, minden ciklusban előforduló aspektusai, amelyek az éjszakával, az ősszel, a halállal, az öregséggel kapcsolatosak, egyetlen személyben testesülnek meg, aki mostantól minden bűnért felel. A kora kereszténység nem ilyen sarkított módon tekintett a Sátánra. A kereszténység a kezdetekben tradíció volt, kifejezett iniciatikus karakterrel.⁶ Csak miután vallássá vált, változott meg gyökeresen a helyzet. A szigorú vallásos doktrína nem engedi meg a szintek közötti átmenetet, a metamorfózist. A Sátán személyes lesz és antropomorfizált. Kezdetben az „ördög” számlájára csupán a járványokat, a tűzvészt stb. írták, a szakrális, holisztikus komplexum megbomlásával viszont a gonosz egyre „emberibb” lesz. Végül már nem is a természeti katasztrófákért felel – kompetenciájába az emberek kerülnek. Ártó sugallatokat bocsát az emberekre, kísértésbe viszi az aszkétákat, támogatja a latrokat. A Sátán szocializálódik.

A Sátán születése

A „Sátánt” az első teremtménynek szokták hívni. A judaizmusban a Sátán agyal, aki az első teremtmény.

⁵Hamvas Béla: *Scientia Sacra III.* Medio Kiadó, 1996, 202-205. o.

⁶Uo. 56. o.

Tegyük fel, hogy a Teremtő és a teremtmény között szakadék tátong, a metamorfózisok lehetetlenek, a státusok megmásíthatatlanul rögzítettek. A teremtmény nem tud Teremtővé átalakulni, a Teremtő pedig teremtménnyé. Ezt a szemléletet kreacionizmusnak nevezhetjük. Ez a vallásos világnézet alapja. Az Isteni elv nincs kétségbe vonva, mint a modernitás esetében, viszont az Istenség végleges módon transzcendentalizálódik, és ez számtalan visszavonhatatlan következményt von maga után. A teremtmény el van szakítva a Teremtőtől – szabad. De ez egy nagyon sajátos szabadság. A hindu koncepció szerint a szabad akarat Isten szabadságával függ össze (az ember nincs elszakítva teremtőjétől), Isten szabadsága és a lény szabadsága ugyanaz. A választás kérdése nem igazán radikális, a hangsúly az elmélyülésre esik. A jobbik nem az, aki jobban viselkedik (vallás), hanem aki közelebb van az eredethez. Ha valakinek rossz a magatartása, viszont a centrum felé közeledik – a „bal kéz útját” követi.⁷

A vallásos tanításokban a szabadság problematikája szigorú keretek közé van szorítva. Minden rigorózus morális értékelést kap. Minden tettünkért felelni kell. A „Sátán” elsőként kapott szabad akaratot és nyomban rosszra fordította. De mi van akkor, ha egyszerűen tévedett, rossz lapra tett?

A kreacionizmus szempontjából a teremtés alapvetően dráma. A drámát, a teremtés katasztrófaként való szemléletét néhány kabalista képviseli. Felfogásuk szerint Isten a teremtéskor nem kitágul, kiárad, ellenkezőleg – összezsugorodik. Isten elrejtőzik, a tér pedig, amely ezáltal felszabadul, lehetővé teszi a létet. Ez az első katasztrófa egy sor más katasztrófát eredményez. Mintha a Sátán jött volna először rá a teremtés katasztrófális jellegére és erre reagált volna helytelenül. Ő ismerhette fel a teremtés kétértelműségét és határtalan kockázatát, ezért ő képviseli, testesíti meg paradigmatikusan vallási szempontból az összes negatívumot. Később éppen az édeni kígyó állítja választás elé Ádámot és Évát.

Az iszlámban a Sátán elsőszülöttségéről van szó, ő volt az első teremtmény és ezért tagadta meg, hogy szolgáljon Ádámnak, mondván: „Én tűzből vagyok, Ádám agyagból; én vagyok az első, őt pedig utánam teremtették.”

Hasonló dolgokról beszél az iráni tradíció (mazdaizmus). Az első teremtmény Ahriman (a sötétség istene) és csak utána következik Ormuzd (a fény istene). A perzsa mágusok ezt úgy magyarázták, hogy a végtelen sötétségből kellett megjelenjen Ormuzd, de valami miatt késett, ezt kihasználva Ahriman mintegy törvénytelenül lett az első. A későbbiekben

⁷ Tradíció. Kvintesszencia Kiadó, Debrecen, 1998, 119.o.

az elsőbbséget bitorló Ahriman és Ormuzd között világméretű drámai párharc alakult ki.

Az „elsőbbség” vonatkozásában van még egy lényeges momentum. Minél mélyebbre merülünk az elfeledett időkbe, annál inkább be leszünk vonva annak sajátos logikájába, miliójébe. Mindaz, ami az elején ijesztő volt, kezd elfogadható, értelmes formát öltetni. A gyökerekhez való hűség, a szakrális idő, a történet iránti pozitív viszony egy idő után egyfajta magasabb tudássá válik. Meglehet, az ősi, archaikustól való elemi félelem a lélek valamilyen védelmi mechanizmusa, sejtelem, megérzés arról az eltemetett, ősi réteg alatt parázsló valamiről, arról az elképzelhetetlenül mély és fontos tudásról, amely képes feje tetejére állítani törekeny mentális-pszichológiai konstrukciónkat. Lehet, hogy az elveszett tradicionalitás démonizálása egyfajta pszichológiai önvédelem. Hiszen a tradíció a múltat kizárólag pozitívan értékeli (aranykor); a múlt szakrális, tele hatalmas, fényteli szellemmel, ez a „múlt” magán hordozza az örökkévaló friss érintését. Tradicionális szemszögből a múlt békésen megfér a jellel (szinkronitás, időfeletti perspektíva), mindig meghagyva az eredethez való visszatérés lehetőségét.

A gonosz nevei

A hangsúlyeltolódások leginkább az etimológiában figyelhetők meg. A „Sátán” héberül annyi, mint „akadály”. A görög eredetű *ördög* (diabolon) jelentése: „szétválasztó”. A „gonoszhoz” köthető a démon (daimon) név is, ami szellemként fordítható. A görögök hitték, hogy vannak „kakodémonok” (ártó szellemek) és „agatadémonok” (jó szellemek). A démon egy köztes lény, a szubjektív, a személyes és az objektív valóság között foglal helyet. Démonnak nevezték azt a köztes erőt, amely áthatja a valóságot, életerővel töltve meg azt. A kereszténység megjelenésével ezek mind negatív jelzőt kaptak, hiszen a görögök hitrendszerét időben a kereszténység követte. Hasonlóképpen viselkedtek a görögök az ősi akháj előtti istenségekkel, lefokozva, sötét, földalatti térségbe száműzve azokat.

Érdekes összefüggést találunk Lucifer (latinul: fényhozó) és az esthajnalszűz között. Talán ahhoz köthető ez, hogy a Sátán szintén lezuhant, az esthajnalszűz (Vénusz) is kettős természetű – nappal és este is felragyog. A Tradíció szemszögeből ez az égitest semleges megítélésű. A vallás keretei között is lehet pozitív elbírálású.

Guenonnál találunk egy rejtélyes részletet, ahol azt tárgyalja, hogy a Sátán és Lucifer nem ugyanaz a személy. Az „st” tő a felsőbbrendű létet, a

kezdetet, a fényt jelentené. Ilyen a „sat” szanszkrit szó, ami szakrális létet jelent. Emellett Guenon utal rá, hogy az egyiptomi sötét isten – Szét – (a Sátán analógiája) hasonló gyökerű. Mindez jó példája a felsőbb elvek, a jó és a rossz kölcsönös áthatásának. Minden szakrális rendnek van árnyoldal. Egy másik szövegben Guenon azt állítja, hogy a „sat” (Sátán) a legfőbb princípium árnyoldala.

Külön fejezetet érdemel a gnoszticizmus, amely irányzat köztes helyet foglal el a tradíció és a vallás között. Iránban (ahol kifejezetten a dualisztikus mazdaizmus volt elterjedve) a gnosztikus doktrínák jelentős befolyással bírtak minden ábrahámi tradícióra. A gnosztikusoknál egy teljesen sajátos Sátánnal kerülünk szembe – az alsóbb világok demiurgoszával. Az alsó világ a Sátántól származik, szemben a felső világgal. A két világ között ádáz harc folyik. Ez még valamivel ontologikusabb koncepció, mint a vallásos megközelítés.

Érdekes a „sátán” szó gnosztikus etimológiája. A gnosztikusok szerint valaha létezett „Satanel”, azaz isteni Sátán. Az „el” jelentése isteni, innen a Michael – Istenhez hasonló, olyan, mint Isten stb. Így az első angyal, Satanel rosszat tett, visszaélt hatalmával, megalázta Ádámot. Rosszasága eredményeként elvesztette nevéből az „el” végződést, vagyis megszűnt isteninek lenni. Tehát a tradicionális Sátán elkezd átalakulni vallásos Sátánná. Ez még természetesen nem a vallásos Sátán, de már nem is holisztikus.

A Sátán felfogása a nyugati kereszténységben

Néhány szót a „sátánizmus” körüli félreértésekről. A „sátán” szó önmagában is meglehetősen szemantikus kifejezés. Még bonyolultabb a helyzet a „sátánizmussal”. Maga a terminus a XVIII. században, vagyis elég későn született. Nagyjából a Sátán tudatos kultuszát értették alatta. Viszont a vallásos tudat annyira kitágította ezt a fogalmat, hogy gyakorlatilag sátánista lesz mindenki, aki nem szigorú gyakorló keresztény (katolikus): az ateisták, a pogányok, az eretnekek, a misztikusok stb. Minden más hitű gyanússá válik.

Beszélhetünk „virtuális sátánimádókról”, ezek a vizionált bűnbakok boszorkányszombatokon táncolnak, fekete mágiát űznek, általában deviánsak. Ehhez a „szellemi” irányhoz a nonkonformisták is csatlakoztak.

Az európai sátánimádókról szólva, ez egy olyan esztétikai, szellemi irányzat, amely a szekularizálódott nyugati kereszténységből származik, és amely megcsömörlött a nyugati társadalom puritán moráljától. Állítható, hogy ezek olyan nonkonformisták, akik elutasították az álvallásos szurrogátumot, a képmutató humanizmust. Körülöttük és miattuk általában túl nagy zajt csapnak.

Markánsabb jelenség az amerikai sátánimádat. Az amerikai kultúra egyesíti a földhözragadt materializmust és a szenteskedő álvallásosságot. Az amerikai sátánimádóknak két vonulata létezik. Egyik az úgynevezett „kaliforniai” irányzat. Szellemi vezetőjük és teoretikusuk Ayn Rand író. Ő egy eléggé különc, grafomán író. Könyveinek egyetlen mondanivalója van: ha köpsz mindenre, mindenkit átversz, lenyúlsz és lecsapsz, akkor te egy belevaló, nagyszerű fickó vagy. Kaliforniában Ayn Randot kultusz övezi. Ennek a „szellemi” irányzatnak elég egyszerű a „filozófiája” – légy sikeres bármi áron. A gyenge ember nemcsak szerencsétlen, hanem gazember is, éppen azért, mert gyenge. A (gazdasági értelemben) erős nem csupán boldog szerencsefi, hanem követendő példakép is. A másik változat politikailag nem korrekt társaság: nonkonformisták, anarchisták, jobboldali szélsőségesek, avantgardisták, narkósok, mindazok, akik nem illenek az amerikai kultúrmodellbe. Azokat tömöríti, akik számára az élet nem egyenlő az árucserével és tőzsdei manipulációkkal. Példaképük általában Aleister Crowley. Önmagukat hol kommunistáknak, hol fasisztáknak, hol pedig „nemzeti bolsevikoknak” nevezik. Természetesen, ezeket a kijelentéseket nem kell túl komolyan venni. Viszont az a tény, hogy veszik a bátorságot és tagadják a modernitást, valamiről árulkodik. Ez a fajta „sátánizmus” extravagáns, furcsa, groteszk modernitás-ellenesség. Fő tekintélyük, Crowley maga is meglehetősen ellentmondásos viszonyban van a tradicionalistákkal. Guenon őt a „kontratradicionalitás” egyik hordozójának tartja. De Crowley sem marad adós, becsmérő gúnynevet eszel ki Guenon számára. Ezzel együtt az ortodox tradicionalisták közös érdekeltségűek: lázadás a modern világ ellen.

Mellesleg napjainkban hadjárat indult a sátánimádók ellen. Főleg Franciaországban, de Angliában és az USA-ban is. A legérdekesebb, hogy ezek kezdeményezői általában ateisták, materialisták. A teljesen szekularizálódott Franciaországban az a kijelentés, hogy „Isten létezik” – majdhogynem faszizmusnak számít. Ennek ellenére ádáz küzdelem folyik a „sátánizmus” ellen, ami alatt forradalmi felforgató erőket értenek, de ide tartozik a tájékozódás is a szakralitás felé, vagyis olyasvalami felé, ami

teljesen kikopott a kultúrából. A szekularizálódott, purifikált közeg annyira steril, politikailag korrekt és konform lett, hogy aligha elégíthet ki bárkit, aki valódi eszméket, valamiféle valódiságot, létigazságot keres.

A marxizmus vereségét követően a fiatal európai intellektüelek nonkonformizmusát már csak extravagáns, anarchisztikus szekták tudják kielégíteni. Az a világi hatalom, amely már régen nem hisz sem az Istenben, sem az ördögben, komoly harcot indít a „sátánizmus” ellen, a Sátán attribútumait (az ördögábrázolások, szarvak, paták, a fekete mágia kellékei stb.) kutatja a fiatalság körében. Paradoxon: az a társadalom, amelynek fogalma sem lehet a Sátánról, azt állítja, hogy tud róla, sőt jogilag és hatósági eszközökkel fel is tud lépni ellene.

KOVÁCS GÁBOR

„NEKÜNK EZ A SZÉP, MERT EZT BESZÉLJÜK”*

A saját nyelvváltozatokhoz való viszony a kárpátaljai magyar hanganyagtár alapján¹

A társasnyelvészet (szociolingvisztika) nem elvont jelrendszerként, hanem élő, hús-vér emberek által használt, számos szimbolikus jelentéssel felruházott eszközként vizsgálja a nyelvet. Ennél fogva a társasnyelvészeket elsősorban nem a nyelvi rendszer szerkezete, a nyelvi elemek egymáshoz való viszonya érdekli, hanem azokat a társas jelentéseket vizsgálják, melyek a nyelvekhez, nyelvváltozatokhoz vagy egyes nyelvi jelenségekhez kapcsolódnak. Ezért kerülhetett például a nyelv és társadalom szoros kapcsolatát szem előtt tartó nyelvészet kutatási témái közé az, hogyan viszonyulnak egyes közösségek saját nyelvükhöz, nyelvváltozataikhoz. Az anyanyelvhez, illetve a szűkebb közösségben elsajátított nyelvváltozatokhoz való viszony ugyanis jelentősen befolyásolhatja az adott nyelv, nyelvváltozat jövőjét. Ha egy nyelvet vagy nyelvváltozatot értéktelennek, csúnyának, szégyellnivalónak látnak, ha negatív értékítéletek kötődnek hozzá, akkor az elősegítheti a nyelvcserét, vagyis egy másik nyelv használatára való fokozatos áttérést (vö. Gal 1991).

A kárpátaljai magyar közösség magyar nyelvhez és saját nyelvváltozataihoz fűződő viszonyát eddig több kutatás vizsgálta. A kérdőíves felmérések eredménye szerint a kárpátaljai magyarok alapvetően pozitívan viszonyulnak mind a magyar nyelvhez, mind pedig annak Kárpátalján beszélt változataihoz (lásd Cserniczkó szerk. 2003: 247–250). A kárpátaljai magyarok más kisebbségi közösségekkel való összehasonlításban is kedvezően viszonyulnak anyanyelvük helyi változataihoz (Göncz 1999: 83–84). A kérdőíves vizsgálatok zárt (előre megadott válaszlehetőségeket tartalmazó) kérdései azonban nem adnak módot arra, hogy ne csak arra kapjunk választ, hogy negatív vagy pozitív az adatközlő vélekedése. Az alábbiakban a kárpátaljai magyar hanganyagtár anyagára alapozva mutatjuk be, hogyan árnyalhatja a saját nyelvváltozatokról alkotott képet az, ha nem zárt, hanem nyílt, a kifejtésre, magyarázatra is lehetőséget adó kérdésekkel közelítjük meg a témát.

A kárpátaljai magyar hanganyagtár létrehozásával elsődleges célunk:

1) Az eddigi írott nyelvi (főként kérdőíves) vizsgálatok adatain, ill. nyelvművelők intuícióján alapuló leírások kiegészítése (szükség esetén pontosítása, módosítása) jelentős mennyiségű beszélt nyelvi adat elemzése révén.

*A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

2) A (bár nem reprezentatív, de) szociológiailag heterogén minta nyelvhasználati rétegződésének feltárása.

3) A stílusváltozatok (az adatközlők saját beszédükre vonatkozó figyelme hatásának) vizsgálata.

4) Olyan adatbázis létrehozása, amely tíz, húsz vagy akár ötven év elteltével lehetővé teszi a nyelvi változások vizsgálatát.

A hanganyagtár felépítését tekintve:

1) különböző műfajú és terjedelmű hangfelvételekből (esküvői videóktól értekezletek anyagán át az ünnepi beszédekig);

2) hivatalokban, közintézményekben készített felvételekből;

3) strukturált (azonos szempontok alapján készített) interjúkból (irányított beszélgetésekből) áll.

2008 januárjáig csaknem 700 órányi felvett hanganyaggal rendelkezünk. Ebből közel 600 órányi már digitalizált (a magnetofonszalagra rögzített anyagból digitális, számítógépes hangfájl készült, melyet CDROM-on tárolunk, a megfelelő kiegészítő információkkal és kódolással együtt). A felvett adatmennyiségből kb. 230 órányi terjedelmű az irányított beszélgetés (strukturált interjú). 150 irányított beszélgetés szövegét már lejegyeztük. Mindeddig összesen 40 interjút ellenőriztünk és kódoltunk (azaz láttunk el a nyelvi elemzéshez nélkülözhetetlen jelzésekkel).

Az irányított beszélgetésekből összeállt hanganyagot eddig 618 személy megkérdezésével 124 kárpátaljai magyarlakta településen készítettük. 2007 végére gyakorlatilag Kárpátalja valamennyi magyarlakta településéről legalább 3–3 személytől minimum 5–5 órányi hanganyaggal rendelkezünk.

Az irányított beszélgetésekkel megkérdezendő minta kialakításánál a következő szempontokat vettük figyelembe. Ha azokat a helységeket tekintjük magyarlakta településnek, ahol a magyarok aránya legalább 5%, illetve minimum 50 fő, akkor a 2001. évi ukrainai népszámlálás adatai alapján Kárpátalján 124 magyarlakta települést találunk (lásd Molnár–Molnár 2005). Valamennyi magyarlakta településen legalább három interjút készítettünk, de azokban a helységekből, ahol jelentős számú magyar lakosság él, nyilván ennél több felvétel készítését tartottuk szükségesnek, illetve jelenleg is folyamatban van adatbázisunk fejlesztése, kiegészítése, bővítése. Az eddig összegyűjtött adatmennyiség már elegendő anyagot szolgáltat a kárpátaljai magyar beszélt nyelv vizsgálatához.

Tekintve, hogy adatközlőink kiválasztásában nemcsak a településeket vesszük figyelembe, hanem a válaszadók szociológiai jellemzőit (kor, nem, iskolázottság, foglalkozás stb.) is, az anyag lehetőséget nyújthat a helyi

magyar nyelvhasználat társadalmi rétegződésének, egyes nyelvi jelenségek elterjedtségének vizsgálatára is.

Az irányított beszélgetések témaköreit úgy állítottuk össze, hogy az egyes modulok anyaga feldolgozható legyen néprajzi, helytörténeti, szociológiai szempontból is. Az így felvett anyag (amelyről ugyan nem állíthatjuk, hogy tökéletesen és teljesen reprezentálja majd az adott település vagy pláne egész Kárpátalja magyar nyelvhasználatát, de) nyelvjárástani, szociolingvisztikai, szövegnyelvészeti és nyelvtörténeti szempontból is jelentős lehet. Úgy gondoljuk, hogy az így felvett több száz órányi, előbeszédből származó, valódi beszélők nyelvhasználatát rögzítő anyag jó nyersanyagot szolgáltathat a nyelvi kontaktusok, a nyelvjárási jelenségek, a nyelvi és stilisztikai változatosság, valamint a nyelvi változások tanulmányozásához (a hanganyagtárról lásd még Cserniczkó 2004, 2005, Cserniczkó–Márku szerk. 2007). Az irányított beszélgetésekből mindezüdig tizenkét interjú lejegyzett átiratát közzétettük (lásd Beregszászi–Cserniczkó 2004: 206, Beregszászi–Papp szerk. 2005: 115–139, Cserniczkó–Márku szerk. 2007: 211–357).

A hanganyagtár egyik legfontosabb részét képező irányított beszélgetések kérdései között az ötödik, nyelvi modulon belül szerepel az alábbi kérdés: *Milyennek tartja a helyiek magyar beszédét: szép vagy csúnya?*² Az ilyen jellegű kérdésekre adott válaszok természetesen nem esztétikai vagy tudományos alapú értékítéletek; ám a nyelvekhez, nyelvváltozatokhoz fűződő hozzáállás egyfajta rejtett értékítélet arról a közösségről, csoportról, mely azt a nyelvet/nyelvváltozatot használja (lásd Gal 1991). Peter Trudgill (1997: 58) szerint „Ezek az attitűdök a nagyon kedvezőtől a teljes elutasításig terjedhetnek, és a nyelvváltozatok 'helyességéről', értékességéről és esztétikai minőségéről, valamint beszélőik személyes tulajdonságairól hozott ítéletekben nyilvánulhatnak meg. A nyelvészeti kutatások kimutatták, hogy az ilyen attitűdöknek semmilyen nyelvi megalapozottságuk sincs. A szociolingvisták szerint ezek az attitűdök társadalmi eredetűek, de ugyanakkor erős hatással lehetnek a nyelvi változásra és a viselkedésre is, merthogy kapcsolatban állnak az identitásjelzéssel.” Nem véletlen tehát, hogy a nyelvészetben sokan tekintik fontosnak az ilyen jellegű vizsgálatokat (lásd pl. Imre 1963, Terestyéni 1987, Göncz 1999: 83–84, Preston 1989, 1999, Kontra szerk. 2003: 240–255).

A közösségben készített több száz interjú (illetve a *Milyennek tartja a helyiek magyar beszédét: szép vagy csúnya?* kérdésre adott válaszok)

²Az irányított beszélgetések témaköreit lásd: Beregszászi–Cserniczkó 2004: 178–180.

alapján egyértelműen megállapítható, hogy a kárpátaljai magyarság alapvetően pozitívan viszonyul saját, helyi vagy regionális nyelvváltozataihoz.³ Mindössze néhány negatív, elutasító véleménnyel találkozhatunk. Ezek elsősorban azért nem értékelik pozitívan a helyi nyelvjárást, mert az nem olyan, mint a Magyarországon beszélt (azaz a televízió és rádió által közvetített) magyar nyelv, illetve mert „parasztos”, „nem helyes”:

AK: *Hát, a magyarok úgy nézik, hogy mi nagyon csúnyán beszélünk. De mondjuk, ha megfigyeljük, hát van egy kis igazság.*

TM: Mi az, amit mondjuk csúnyának lehet tartani a keresztúri beszédben?

AK: *Hát nem tudjuk úgy kie..., kiejteni olyan szépen a szavakat, mint ők. (179, Tiszakeresztúr, 1954, nő)⁴*

AK: *Van olyan, van olyan szó, amit na... Hogy helyesen kellene mondani. De van olyan, hogy na, hogy nem helyesen mondjuk.*

TM: Melyik?

AK: *Nem helyesen. Nem a, nem úgy mondjuk, ahogyan Magyarországon is kellene, hanem egy kicsit olyan eltéréssel. (214, Rát, 1928, nő)*

AK: *Beszélnék magyarul... Olyan parasztosan, hát eltér a magyarországitól, persze, hogy eltér, olyan parasztos, egyszerű nyelv. (...) Hát elég csúnya, parasztos. (115, Rafajnaújfalu, 1964, nő)*

Árnyaltabban fogalmaz a következő adatközlő, aki a helyi nyelvváltozatot érzelmi okokból szépnek tartja, de a magyarországiak által használtat még szebbnek:

TM: S mit tetszik gondolni, hogy az itteni magyar beszéd az szép vagy csúnya?

AK: *Hát legszebb.*

TM: Legszebbnek tetszik tartani?

AK: *Mer mi... Minden nemzetség a magáét tartsa jónak meg szépnek. Én az enyémtü...*

³A saját nyelvváltozatokhoz fűződő pozitív viszony nem egyértelmű. Az érvidéki (burgenlandi) magyar közösség például egyértelműen negatívan tekint a környezetében beszélt magyar nyelvre (lásd pl. Göncz 1999, Csernicskó szerk. 2003: 249).

⁴Az interjúkból származó idézeteket szerkesztés nélkül közöljük. AK: adatközlő, TM: terepünkás. Az idézet végén zárójelben az interjú kódja található. A szám a hangfájl sorszáma, utána a település neve következik, ahol a beszélgetést rögzítettük. Majd az adatközlő születési évszámát és nemét adjuk meg.

TM: És a magyarországi magyartól is szebb az itt..., kárpátaljai magyar?

AK: *Háát nem, mert tán még a magyarok szebben beszélnek, na műveltebben, mint az itteniek. (166, Mezőgecse, 1932, nő)*

A helyi nyelv, nyelvjárás érzelmi telítettsége jelenik meg az alábbi idézetben is, melyben a nyelvváltozat negatív tulajdonságai (kölcönszavak használata, nyelvjárási jegyek) ellenére felülkerekedik a saját nyelvváltozatokhoz fűződő pozitív viszonyulás:

AK: *Szerintem szép, nagyon nehéz, és nagyon érdekes is, mikor beszélgetünk, és visszahallgassuk magunkat, akkor nagyon sok... Rájövünk akkor; hogy Istenem, mennyi sok ő idegen eredetű szót használunk, mert tulajdonképpen össze vagyunk kavarodva. De merem állítani, hogy az itteni gyerekek, és hogyha egy magyarországi osztályt vagy az itteni iskolásokat összeálltjuk olvasni, sokkal jobban olvasnak a mi gyerekeink magyarul, mint a magyarországi gyerekek. (D25, Borzsova, 1954, nő)*

Mások csak bizonyos megkötésekkel látják szépnek azt magyar a nyelvet, melyet falujában, városában beszélnek:

AK: *Hát nem tudom pontosan. Az biztos, hogy szépnek sem mondható, de ha valaki kibagyja a nem odaillő szavakat, talán még szépnek is mondható. (165, Mezőgecse, 1983, férfi)*

AK: *A helyiek magyar beszéde, hát mondjuk, ha, ha kiiktatjuk az ilyen átvett szláv szavakat, hogy például paszport, meg megyek a szmenába, ha, ha igyekszünk minné jobban kiiktatni ezeket a beszédet, beszédet, akkor nagyon is szépen beszélünk magyarul. (252, Beregszász, 1950, férfi)*

AK: *Szép is, csúnya is. Legalább is, legalább is itt is vannak hibák, de vannak eléggé normális emberek, akik igazán is megfigyelik azért, mit is mondanak ki. (331, Aklihegy, 1981, férfi)*

Tipikus véleménynek tekinthető az, amely szerint azért szép és értékes a helyi nyelvjárás, mert „tisza”, „helyes”, „nem tájszólásos”:

AK: *A legtisztább magyar nyelv ez.*

TM: Amit mi beszélünk?

AK: *Igen. Amit mi beszélünk. A legtisztább magyar. Mer azok is bány fajta ízé, szóval abány rajon vagy abány megye, mit tudom én, hogy mán*

mindenféle másképp beszélnek.

TM: Aha. Ezt Magyarországra tetszik érteni? Vagy hová?

AK: *Igen a magyarokat, a magyarokat, bá persze. Amikor Mohácsra megérkeztem, az egyik tirpák vót, a másik ez, a harmadik az. Tiszta magyarul mikor én hozzáfogtam ott beszélni, hát... Különben én úgy gondoltam, hogy na talán ez, ez a legizébb...*

TM: A legszebb?

AK: *A legtisztább. (57, Mezőkaszony, 1925, férfi)*

AK: *A beregszászi nyelv szép. A beregszászi nyelv szép magyar, tiszta magyar, szép beszéd. (254, Beregszász, 1927, nő)*

AK: *A máskülönben is valahol olvastam, hogy a Magyarországon is a Tisza-partján beszélnek legjobban magyarul, mer már Pesten is másképp beszélnek. Nógrádiak megint másképp beszélnek. Itt elég, elég helyesen beszélnek az emberek. (244, Halábor, 1928, nő)*

AK: *Itt nálunk szépen és helyesen beszélnek magyarul. (212, Rát, 1922, férfi)*

AK: *Hát ő Tiszaújlakon tisztán beszélnek magyarul, nagyon. Tebát tájszólás nélkül. Ő lehet azt mondani, hogy hát ez a beregszászi és ez a területhez tartozó nyelv, ami, amit nem egyszer megállapítottak és megmondták, Budapesten is, hogy ti nagyon szépen beszéltek magyarul. (73, Tiszaújlak, 1930, férfi)*

AK: *Mi nem beszélünk tájszólassal sose. Mi úgy beszélünk, figyeld meg most is, ahogy írunk. Úgy beszélünk. (74, Tiszaújlak, 1927, férfi)*

AK: *A tiszaujlakiak szebben beszélnek, meg Dunántúl. Szebben beszélnek magyarul.*

TM: Mitől? Miért szebben?

AK: *Azér, mer nincs tájszólása. A tiszaujlakiaknak szépen (.) igeragozás szerint beszélnek. (75, Tiszaújlak, 1936, férfi)*

Többen úgy vélik, hogy bár nem ez a legszebb nyelvváltozat, más, hasonló dialektusokhoz mérten mégis ez áll szívükhöz a legközelebb:

TM: Milyenek tartja a helyiek magyar beszédét, szépnek vagy csúnyának?

AK: Hát nem a legszebbnek, na de azér nem is a legcsúnyábbak közé tartozik. (143, Nagybereg, 1962, nő)

AK: Szerintem, szépen beszélnek, mert ha összehasonlítom a többiekéhez képest, viszonylag jó. (379, Barkaszó, 1987, nő)

AK: Csúnyának semmiképpen sem. De látok benne bibákat. Ma már kritikus szemmel nézem, mert én is így, ugyanígy beszéltem, szóval... (136, Tiszaújlak, 1985, nő)

AK: Te, szép az. Szép az a maga módján. Hát nem mondom, hogy helyes magyar beszéd, de hát szép az. (162, Rahó, 1981, nő)

Sokan látnak értéket, szépséget a helyi nyelvhasználatban:

AK: Mint minden falunak, megvan a saját szépsége. Mindenki tud szépen is, csúnyán is beszélni. De ezerkilencszázhetvenkettőbe Lőrince Lajos, mikor felmérést készített Kárpátalján, azt mondta, hogy a Beregszászi és a Szőlősi járásban beszélnek a legszebben és legjobban magyarul. (111, Badaló, 1965, nő)

AK: Azt hiszem, az adja a szépségét, hogy kicsit változatos. Bár mosolyogjuk, de ha arra gondolok, hallottam már beszélni a csángó magyarokat, a roma magyarokat, akkor megmosolygom én is, bár választékosan beszélnek. De tanult emberektől is hallottam olyan kifejezést, hogy tényleg szép és érdekes, és izes és más. (246, Halábor, 1947, nő)

AK: Nem olyan tisztán, szépen ejtenek ki szavakat, ahogy én is, há mit tudom, nekünk ez a szép, mer ezt beszéljük. (117, Rát, 1940, nő)

Egyesek viszont úgy látják, hogy szebben beszélünk, mint Magyarországon:⁵

AK: Még mi róttuk meg... Még most is megrójuk egyes helyeket a Magyarországon levő magyaroknak, mert ők, nekiek könnyű mondani, hogy magyar vagyok, mer hát Magyarhoz tartoznak, de ugyanakkor mi helyesebben beszélünk itt ezen a tájon. (164, Beregszász, 1921, férfi)

⁵ Ide vonatkozóan lásd Horváth Katalin (1991) írását is.

AK: Szerintem tisztább, mint a magyarországi magyar nyelv. Lehet, azért is, mert el voltunk különülve Magyarországtól, és megmaradhatott a tiszta nyelv. (D14, Vári, 1960, férfi)

Jó néhány olyan adatközlő is akadt a megkérdezettek között, aki büszke, hogy magyarul beszél, és örömmel tölti el a szívét az is, hogy saját anyanyelvváltozatai szépek, értékesek:

AK: Hát én mint magyar, nem egészen büszkén mondom, de azért úgy vettem észre, mer én hadifogságból egészen Szibériából kerültem baza. És Szibériába Szverlowszk vót a fővárosa a mi oblásztjunknak, megállapítottam, sőt még az oroszok is megállapították, hogy a magyar nyelv talán a világ egyik legszebb nyelve. Csak sajnos, hogy nem vagyunk sokan, és még így is szétfele húz a magyar nép. (164, Beregszász, 1921, férfi)

AK: Ez a legszebb, mer én magyarul tudok. (353, Karácsfalva, 1929, férfi)

Természetesen olyan vélekedéssel is találkozhatunk, mely abban látja a helyi nyelvjárás szépségét és értékét, hogy ezt a nyelvváltozatot tanultuk édesanyánktól, szeretteinktől, ebbe születünk bele:

AK: Mindenki azt a nyelvet tartja a legszebbnek, amelyen megtanult, és amit beszél. Én, én szépnek tartom, ahogy falumbeliek beszélnek. (187, Feketepatak, 1983, nő)

AK: Én szípnék. Abba nőttem fel, tehat akkor tetszik. (D05, Visk, 1936, nő)

A fentebb idézett laikus (tehát nem nyelvész) beszélőktől származó tipikus véleményeket összegezve megállapíthatjuk, hogy a kárpátaljai magyar közösség pozitívan, erős érzelmi töltettel viszonyul saját nyelvváltozataihoz. A közösség tudatában van annak, hogy nyelvjárása némileg eltér az úgynevezett irodalmi normától, számon tartja a nyelvek közötti szoros kontaktusokból eredő nyelvi elemeket, ám mindezzel együtt értékesnek, megőrzésre méltónak tartja azt a magyar nyelvet, amit településén és Kárpátalján beszélnek. Az alábbi három idézet pedig azt példázza, hogy olyan véleményekkel is találkozhatunk, melyek

nyelvtudományi szempontból is teljességgel helytállóak: a regionális nyelvváltozatok sajátos vonásai színesítik a nyelvhasználatot, értékes elemek lehetnek a lokális azonosságtudatnak; ugyanakkor a standard nyelvi norma elsajátítása és bizonyos körülmények közötti használata ajánlatos.

AK: ...ez is egy jellegzetesség, és ezt kár lenne el... Tehát kár lenne elfelejteni. Mondjuk (...) kulturális rendezvényeken azért nem szép lenne az ilyen nyelv, de, de ez a miénk, és szeretni kell. (139, Szernye, 1970, férfi)

AK: Hát, nálunk nem csúnya. Szerintem nem csúnya. És egyre gyakrabban mondják azt, noha mindig azt mondják, hogy hát úriasan beszél, aki szépen beszél, vagy parasztosan beszél, aki használja a tájszót. De mondjuk szerintem már egyre jobban el van fogadva ez is, az is. Természetes, hogy az iskolába arra törekszünk, hogy a gyerekek az órán szépen beszéljenek, de én magam is úgy vagyok vele, hogy ha találkozok egy falumbeli idős bácsival, vagy nénivel, és elkezdek vele beszélgetni, akkor én is a halábori tájszólást mondom, hogy leereszkedek a szintjükre. Tehát úgy beszélek, ahogy... És, és nem okoz nekem gondot, és nem érzem, hogy ez valami, hogy ezt szégyellem, hanem az órán szépen, irodalmi nyelven adom elő. Úgy kérem, a gyereket kijavítom, a helytelen kiejtését, de ha egy idős bácsi... Tehát az ember egyik pillanatról a másikra... Vagy nem is kell szerintem. Se felrúgni, se elbagyni, se semmi. (242, Halábor, 1952, nő)

AK: Azt elmondom a gyerekeknek, hogy ezt igen, nagypapa meg nagymamával lehet így beszélni, de azér dolgozatba, tehát mind a kettőt megmagyarázom nekik, hogy a köznyelvben így használjuk, a nyelvjárásban így. Tehát nem szabad ezt szégyellni, ez nem egy szégyenletes dolog, ez egy értékes kincs, de azért hogyha köznyelven beszélünk, akkor tudjanak másképp is beszélni. Köznyelven. (193, Salánk, 1971, nő)

Az alábbi interjúrészlet is azt igazolja, hogy egyre többen értékelik saját anyanyelvjárásuk értékeit, megtartó erejét:

TM: Te akkor szépnek tartod a helyiek magyar beszédét?

AK: Hát, inkább nem is hogy szép, inkább, inkább azt mondom, hogy megfelelő. Inkább azt mondom, hogy megfelelő, mert szép.

TM: Nem is csúnya.

AK: Nem, nem. Megfelelő. Szerintem mi megfelelően beszéljük a magyar nyelvet. Sőt az egyetemi oktatóm is azt mondta, hogy ne szégyelljem, én

nagyon szépen beszélem a tüzes magyar nyelvet, én örömmel hallgatom magát, éspedig ez egy magyarországi vendégtanár volt. Körbeültek, még a továbbképzésen is, emlékszem, körbeültek, és Nórá-t kell hallgatni, mert, jaj, az olyan, az úgy beszél magyarul, hogy azt meg kee hallgatni. Azér normálison, szerintem normálison beszélünk magyarul.

TM: Vannak-e olyan szavak, kifejezések, amelyeket Magyarországon használnak, de itt Kárpátalján nem?

AK: *Nem tudom. Biztos vannak. Vagy inkább azt mondanám, hogy itt van olyan inkább, amiket mi használunk és ott nem használnak.*

TM: Ez lett vón a következő kérdésem.

AK: *Igen. Ez lett vón a következő, mer ilyen, ezt a példát nem tudom, de még mondjuk arra sem tudok most példát felhozni, inkább a tájszavakat. A tájszavak, a tájszavak, ami itt, itt lényeges, amit a magyarországi környezet esetleg nem ismer. Mit is? Hát például ezek nem tájszavak, mondjuk az, hogy kattogó, most ez jutott birtelen az eszembe, de tudom, hogy mikor kimondtam, hogy kattogó, ott mindenki a hasát fogta, kattogó, hogy az egy lábbeli. Meg hogy rétoja, az egy létra lenne. Meg kasitap, meg, mit tudom én, tyukültető kosár, meg ilyenek. Szóval a tájszavak. Ezek, ezek, de tényleg, mondjuk a tájszavakat én nagyon fontosnak tartom, ugyanis ezzel bizonyítjuk a gyökereinket, hogy honnan is jöttünk. Miért, hát valamikor csak az elődeink beszéltek így, és nekünk ezt tudni kell, ismernünk kell, és tapasztaljuk azt is, hogy a fejlett, vagyis magyarországi vetélkedőkön is, divatos vetélkedőkön igenis rákérdeznek a tájszavakra, és igenis nem tudják a magyarországi magyarok, ami nekünk evidens. Ez és, ez és nem tudják és, eszembe jutott egy példa, hogy a lajbit nem tudta, és nekünk ez természetes. (249, Halábor, 1972, nő)*

Amíg azok a pozitív vélemények vannak abszolút többségben, melyek nem kiirtani, hanem megtartani szeretnék a helyi nyelvjárás sajátosságait, s ameddig a kárpátaljai magyarok lakói kedvezően tekintenek saját nyelvhasználatuk jellemző vonásaira, megmarad az igénye annak is, hogy ezt a magyar nyelvet továbbörökítsék a következő nemzedékek számára is.

CSEERNICKÓ ISTVÁN

Irodalom

Beregszászi Anikó–Csernicskó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*. PoliPrint, Ungvár, 2004.

Beregszászi Anikó–Papp Richárd szerk.: *Kárpátalja. Társadalomtudományi tanulmányok*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Budapest–Beregszász, 2005.

Csernicskó István: *A kárpátaljai magyar beszélt nyelv tudományos vizsgálata: előzetes egy most induló kutatás anyagából*. In: Beregszászi Anikó–Csernicskó István: *...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*, PoliPrint, Ungvár, 2004, 174–177.

Csernicskó István: *Kárpátaljai magyar beszélt nyelvi vizsgálatok: előzetes a Kárpátaljai Magyar Hanganyagtár adatbázisából*. In: Beregszászi Anikó–Papp Richárd szerk.: *Kárpátalja. Társadalomtudományi tanulmányok*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Budapest–Beregszász, 2005, 101–114.

Csernicskó István–Márku Anita szerk.: *„Hiába repülsz te akárbová...” Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához*. PoliPrint, Ungvár, 2007.

Csernicskó István szerk.: *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász, 2003.

Gal, Susan: *Mi a nyelvcseré és hogyan történik? Regio*, 1991/1., 66–76.

Göncz Lajos: *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)*. Osiris Kiadó, Budapest–Újvidék, 1999.

Horváth Katalin: *Szebben beszélünk, mint Magyarországon? Kárpáti Igaz Szó* 1991. november 13., 8.

Imre Samu: *Hol beszélnek a legszebben magyarul? Magyar Nyelvőr* 1963/87., 279–283.

Kontra Miklós szerk.: *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Molnár József–Molnár D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa, Beregszász, 2005.

Preston, Dennis R. szerk.: *Perceptual Dialectology: Nonlinguists' Views of Areal Linguistics*. Dordrecht/Providence, R. I.: Foris Publications, 1989.

Preston, Dennis R. szerk.: *Handbook of Perceptual Dialectology*. Vol. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1999.

Terestyéni Tamás: *Az anyanyelvi kommunikációs kultúra nébány jellegzetessége Magyarországon*. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 1987.

Trudgill, Peter: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. JGYTF Kiadó, Szeged, 1997.

Párizs, 1946–1947: egy békediktátum ügymenete

A békekonferencia előzményei

A második világháború európai harcai az 1945. május 9-i német kapitulációval befejeződtek, de ezzel korántsem rendeződött megnyugtatóan az európai politikai helyzet. Szembetűnő, hogy a győztes nagyhatalmak – Szovjetunió, Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia – nem rendelkeztek közös békerendezési tervvel. Németország legyőzése után azonnal megmutatkoztak az érdekellentétek, amelyek a szövetség felbomlásához vezettek. Végül is háromféle elképzelést kellett közös nevezőre hozni, ami nem ment zökkenőmentesen. Sztálin szerint: „Versailles-ban a Szövetségesek nem voltak megfelelően felkészülve, és nem ismételtük meg ezt a hibát még egyszer.”¹ Az angolszász nagyhatalmak is „igazságos” és „tartós” békét hirdettek, amely valamennyi hadviselő fél érdekeit szem előtt tartja. Ez különösen az USA és Nagy-Britannia számára volt fontos, mivel a Szovjetunió Ukrajnának és Belorussziának, tehát két tagköztársaságának önálló tárgyalási pozíciót biztosított, arra hivatkozva, hogy ezek az országok különösen sokat szenvedtek a fasiszta megszállás alatt. Ezáltal, valamint Jugoszlávia és Csehszlovákia várható támogatásával Sztálinék lépéselőnyben voltak.

A békeszerződés megkötése érdekében az első érdemi tanácskozást az 1945. július 17. és augusztus 2. között lezajlott Potsdami Értekezlet jelentette. A győztes nagyhatalmak itt határozták el a Külügyminiszterek Tanácsa nevű szervezet létrehozását, amely majd döntést hoz a békeegyezmények végső tartalmáról. Az alapító okirat meghatározta a békeegyezmények kidolgozásában részt vevő országokat. Tehát a tanács „azoknak az államoknak a képviselőiből áll majd, amelyek az adott feladat esetében érintett ellenséges államnak diktált kapituláció rendelkezését aláírták.” Magyarország tekintetében ez azt jelentette, hogy a békeszerződés-tervezetet a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia külügyminiszterei állították össze, s annak tárgyalási alapját, szovjet javaslatra, a fegyverszüneti egyezmény szövege képezte.²

A Külügyminiszterek Tanácsa munkájában végül is a három nagyhatalom mellett Franciaország és Kína külügyminisztere is részt vehetett, bár ez utóbbi ellen Molotov tiltakozását fejezte ki. Az első ülészakra Londonban került sor 1945. szeptember 1. és október 2. között. Magyarország tekintetében a szovjet javaslat került elfogadásra. A második, december 15. és 27. között Moszkvában lezajlott ülészakon elfogadták a 4-3-2 elvet, ami azt jelentette, hogy Magyarország sorsát

¹ Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke*, 6. o.

² Uo. 16. o.

a három nagyhatalom fogja eldönteni.³ Itt született döntés arról is, hogy a békekonferencia lebonyolításával Franciaországot bízzák meg.

A béke-előkészítés következő állomása a külügyminiszter-helyettesek moszkvai értekezlete volt 1946. január 18. és április 20. között. Ezt követően került sor a Külügyminiszterek Tanácsa április 25. és május 16. közt Párizsban lebonyolított harmadik ülészakára. A magyar békeszerződés vitája április 25. és május 16. között zajlott le. A későbbi békeegyezmény vitás kérdései többségükben voltaképpen már ekkor eldőlték. Magát a békekonferenciát közvetlenül a tanács második, június 15. és július 12. közötti párizsi ülészakája előzte meg.

Az ülések magas száma és a tárgyalások elhúzódása jól tükrözi, hogy a győztesek milyen nehezen jutottak közös nevezőre. Különösen kényes kérdések alakultak ki az olasz békeegyezmény körül, de a magyar is számos vitás kérdést vetett fel.

A Párizsi Békeértekezlet: 1946. július 29–október 15.

Eredetileg a békekonferenciának még az év május elsején meg kellett volna nyílnia. A 21 győztes állam végül július 29-én a párizsi Luxembourg-palotában gyűlt össze. A nagyhatalmak és az európai országok mellett olyan államok is részt vettek az öreg kontinens jövőbeli sorsának meghatározásában, mint Kanada, India, Ausztrália, Új-Zéland, Etiópia, Kína és a Dél-afrikai Unió. A munka vontatottan indult meg, két hétig csak ügyrendi kérdésekről tárgyaltak. Végül felállították a bizottságokat. A katonai ügyeket egy, a gazdaságiakat kettő, a területpolitikaiakat pedig öt bizottság tárgyalta. A tervezetek minden cikkelyét szavazásra bocsátották, sőt, előfordult, hogy egyes mondatokkal is hasonlóan jártak el.⁴ A konferencia hivatalos nyelve az orosz, az angol és természetesen a francia volt. Arról már korábban megegyeztek, hogy a konferencia a békeszerződések tekintetében nem rendelkezik döntési jogkörrel, csak ajánlásokkal fordulhat a párhuzamosan ülésező Külügyminiszterek Tanácsához.⁵

Ugyancsak korábban született megegyezés arról, hogy a békeszerződéseket első körben a célirányos bizottságokban fogják megvitatni, ezt követően terjesztik be a békekonferencia teljes ülése elé. A szövegek kialakításakor nem vették figyelembe a legyőzött országok érvelését,⁶ sőt, azok küldöttei általában meg sem jelenhettek a sorsukról döntő tanácskozásokon.

A magyar vezetés jól tudta, hogy nem sok jót várhat ettől a konferenciától. Molotov már korábban kijelentette, hogy a május 28-án Párizsban kijelölt határokat

³ Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke*, 65. o.

⁴ Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*, 189. o.

⁵ Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája 1945–1947*, 220. o.

⁶ Uo. 223. o.

gyakorlatilag végérvényesnek lehet tekinteni.⁷ A Nagy Ferenc vezette küldöttség június 12–25. közt lezajlott washingtoni, londoni és párizsi tárgyalásai megmutatták, hogy Magyarország a nyugati hatalmaktól sem várhat támogatást, még megértést sem. Szembetűnővé vált az ország külpolitikai elszigetelődése.⁸

A békekonzferenciára utazó magyar békeküldöttséget Gyöngyösi János külügyminiszter vezette. A delegáció létszáma ingadozott, mert néhányan, mint Kertész István, a küldöttség főtitkára és Auer Pál párizsi követ már korábban Franciaországba érkezett. Olyan tagjai is voltak, akik csak később, bizonyos témák szakértőiként csatlakoztak a küldöttséghez. Később utazott Párizsba Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, a delegáció helyettes vezetője is. Augusztus 22-én – kormányfelkérésre, tanácsadóként – Károlyi Mihály is bekapcsolódott a munkába. A delegáció további fontosabb tagjai: Sebestyén Pál, a külügyminiszter adminisztratív helyettese, Faragó László, a Pénzügyi Központ igazgatója, Szegedy-Maszák Aladár washingtoni, Szekfü Gyula moszkvai és Bede István londoni követ stb.

Kertész Istvánnak, a francia kormány mellé akkreditált diplomatának lényegesen nagyobb mozgástere volt a többiekénél.⁹ Fontos szerepet játszott a Boldizsár Iván vezette kilencfős újságírói csapat. A bizottsági ülésekre nem hívták meg a vesztes államok képviselőit: mint a finnek esete mutatja, még a karzaton sem foglalhattak helyet. Ezzel szemben a vesztes államok újságírói a zárt ülések kivételével bárhová bemehettek. Így váltak országuk delegációjának hírszerzőivé. Gyöngyösiék is nemegyszer a magyar sajtósok révén értesültek fontos információkról.¹⁰

A békekonzferencia rendezői minden tekintetben igyekeztek gátolni a vesztes államok küldöttségeinek munkáját. A Champs-Élysées-n álló Claridge Hotelben elszállásolt magyaroknak nem voltak íróasztalaik, az iratokat az ágyakon rakosgatták.¹¹ A konzferencia titkársága csak augusztus 13-án értesítette a magyar küldöttséget, hogy másnap délután hallgatják meg az álláspontjukat. Gyöngyösi János másnapi beszédét éjszaka írták meg, és Aurelien Sauvageot, az Eötvös Collegium egykori lektora fordította franciára, amit a külügyminiszter szóról szóra megtanult.¹² Beszédében kitért a magyar kisebbség sanyarú helyzetére Csehszlovákiában és Romániában. A magyar–román kérdés tekintetében ismertette a kisebb, 5–6000 négyzetkilométeres határmódosító javaslatot.

A felvidéki magyarok (200 000 fő) egyoldalú kitelepítésével kapcsolatos csehszlovák indítvánnyal kapcsolatban a következőket mondta: „Bármilyen súlyos

⁷ Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Második, bővített kiadás, 182. o.

⁸ Balogh–Gergely–Izsák–Jakob–Pritz–Romsics: *Magyarország a XX. században*, 298. o.

⁹ Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*, 190. o.

¹⁰ Uo. 191. o., ill. Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947*, 316. o.

¹¹ Romsics Ignác: *A párizsi békeszerződés*. In: Rubicon, 2007, 1-2. (tematikus szám)

¹² Romsics Ignác: *A párizsi békeszerződés*. In: Rubicon, 2007, 1-2., 199. o.

is legyen a helyzetünk, lehetetlen megtagadni a legyőzöttől azt a jogot, hogy ezt a követelést az erkölccsel és az emberiséggel ellentétesnek ne vallja. De ha akadna is magyar kormány, amely külső kényszer folytán e döntést elfogadná, önmaga és a magyar demokrácia sirját ásná meg vele. A föld és a nép, amely azt évszázadokon keresztül megművelte és az emberi civilizációba bekapcsolta, elválaszthatatlanul összetartozik. Ezt a kapcsolatot erőszakkal megbontani csak az emberi élet alaptörvényeinek megsértésével lehet.”¹³

A kulisszák mögötti erőfeszítések

Auer Pál még a Külügyminiszterek Tanácsa május 7-i döntését megelőzően találkozót kért a szovjet külügyminisztertől, de Molotov elutasította. Auer és a május óta Párizsban tartózkodó Kertész István sorra felkereste a 21 győztes állam követét, ismertetve előttük a magyar álláspontot. Később, a konferencia alatt a küldöttségek tagjait is tájékoztatták a magyar álláspontról. Kertész még a politikai fődelegátusi tisztséget is visszautasította, hogy megmaradjon a nagyobb mozgástere. A tárgyalásokra legtöbbször Auer magánlakásán került sor.¹⁴

Kertésznek, Auernek és Szegedy-Maszák Aladárnak döntően nyugati kapcsolataik voltak, ezért többnyire angolszász vagy francia diplomatákkal folytattak tárgyalásokat. Szovjet kapcsolatai csupán Gerő Ernőnek voltak, sőt, a szovjet, jugoszláv és cseh elvtársaival könnyebben szót értett, mint saját küldöttségének tagjaival. Ezek a tárgyalások végül is nem hoztak kézzelfogható eredményt, érdemben nem segítették a magyar ügy előbbre mozdítását. Bizakodásra csupán Bedell-Smith moszkvai amerikai nagykövet ígérete adhatott okot, de végül ez is csak ígéret maradt.¹⁵

Kertész javaslatára szeptember elején Nagy Ferenc miniszterelnök is Párizsba érkezett. Károlyi Mihály közvetítésével tárgyalt Visinszkij szovjet külügyminiszter-helyettessel, Smuts dél-afrikai miniszterelnökkel, Jan Masaryk csehszlovák külügyminiszterrel. Ezek a tárgyalások sem hozták meg a várt eredményt.¹⁶ „Minden el van itt döntve” – közölte Boldizsár Iván újságíróval, majd csalódottan hazautazott. Gerő, kapcsolatait kihasználva, kelet felé próbált puhatólni. Többek között megbeszéléseket folytatott Manuilszkijjal, az ukrán, és Edward Kardeljjel, a jugoszláv küldöttség vezetőjével.¹⁷ Az ő tárgyalásai sem hoztak kézzelfogható eredményt, talán csak a jugoszlávokkal sikerült jobb viszonyt kialakítani.

¹³ Gergely Jenő–Izsák Lajos: *A huszadik század története*, 272. o.

¹⁴ Békés Csaba: *Európából Európába*, 106. o.

¹⁵ Uo. 107. o.

¹⁶ Békés Csaba: *Európából Európába*, 109. o.

¹⁷ U.o. 110. o.

A terület- és politikai bizottságok munkája

Öt terület- és politikai bizottságot állítottak fel. Ezek közül a magyar mellett a Romániával foglalkozóban is felvetődtek Magyarországgal kapcsolatos kérdések. A magyar bizottság augusztus 17-én alakult meg Sinisa Stankovics, a szerb nemzetgyűlés elnöke irányításával. Tagja volt többek között Vladimír Clementis csehszlovák külügyminiszter-helyettes, Walter Bedell-Smith tábornok, moszkvai amerikai követ és Fedor T. Guszev londoni szovjet követ. A bizottság október 20-ig húsz ülést tartott és tizenkilenc módosító indítványt tárgyalt, továbbá a csehszlovák–magyar kérdés tekintetében albizottság felállítására is sor került.¹⁸

Augusztus 20-án Gyöngyösi János a csehszlovák, a jugoszláv és a román javaslat mellett írásbeli észrevételt nyújthatott be. Ennek lehetőségéről csak egy nappal a határidő lejárta előtt kapott értesítést. Ilyen események többször előfordultak, Kertész István így emlékszik vissza: „Sokszor előfordult, hogy a jegyzékek határidejére vonatkozó információkat vagy a konferenciaülésekre szóló meghívásokat az utolsó pillanatban kaptuk meg.”¹⁹ A magyar delegáció a konferencia titkárságán keresztül még így is tizenöt béke-előkészítő feljegyzést juttatott el minden résztvevő ország küldöttségének a tanácskozás alatt.²⁰

A konferencia ügyrendi menete értelmében csak akkor tárgyaltak egy javaslatot, ha azt az illetékes bizottság valamelyik tagja magáévá tette és tárgyalásra javasolta. Nos, a bizottság augusztus 28-i ülésén a tizenhárom tag közül senki sem támogatta a magyar javaslatot. Másnap a román politikai és terület-bizottságban az ausztrál delegátus felvetette, hogy Erdély kérdésében meg kellene hallgatni a magyar felet is. Ezt Alekszandr Bogomolov párizsi szovjet követ a leghatározottabban ellenezte, de végül az amerikai küldött, Harriman javaslatára elfogadták az ausztrál felvetést. Válaszul a szovjetek indítványozták, hogy ebben az esetben hallgassák meg Romániát is. Végül augusztus 31-én Auer Pál szólalt fel, szeptember 2-án pedig Tatarescu román külügyminiszter kapott szót. Felszólalásában többek közt ezeket mondta: „Katonáink a világ és Erdély szabadságáért estek el. A román hadseregnek ugyanis azt ígérték, hogy Erdély az övék lesz.”²¹ Szavaiból kiderült, hogy a Szovjetunió miért támogatta annyira a románokat. A magyarokat csak hitegette, holott már korábban eldöntötték, hogy egész Erdély Romániához kerül. Ennek ellenére később elfogadták azt a román indítványt, hogy az ENSZ-tagállamok Észak-Erdélyben található javaiban esett károkért is Magyarország fizessen kártérítést.

Augusztus 31-én, a két bizottság közös ülésén Auer Pál a magyar indítvány részeként felvetette, hogy 4000 négyzetkilométer 500 000 fővel, amelynek

¹⁸ Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*, 205. o.

¹⁹ Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947*, 318. o.

²⁰ U.o. 321. o.

²¹ Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*, 206–208. o.

67 százaléka magyar nemzetiségű, határmódosítás keretében kerüljön vissza Magyarországhoz. A javaslat tartalmazta továbbá Székelyföld autonómiáját és a Romániában rekedt 1 200 000 magyar jogainak biztosítását.²² A javaslatot Tatarescu határozottan elutasította, mivel Románia semmilyen kérdésben nem hajlott a kompromisszumra. Tatarescu úgy viselkedett, mintha állama nem a vesztesek, hanem a győztesek között szerepelne. Erre utal az a tény is, hogy Románia 500 millió amerikai dollár értékű kártérítést és tételszerűen felsorolt kulturális javakat követelt Magyarországtól.²³ Ezt már a nyugati hatalmak is alaptalannak ítélték meg, és elvetették. A bizottság szeptember 5-i döntése Romániának kedvezett. Az elkeseredett hangulatban Magyarországon felvetődött a béke delegáció visszahívása is²⁴, de az ország további sorsa érdekében ezt végül elvetették.

Szeptember 10-én szólalt fel a bizottság előtt Clementis csehszlovák külügyminiszter-helyettes. Beszédében kitért az egyoldalú 200 000 fős kitelepítési transzferre, a pozsonyi hídfő, azaz öt falu Csehszlovákiához csatolására, a magyar revizionizmus visszaszorítására. Még olyan javaslatot is felvetett, hogy a Szent Koronát tegyék az ENSZ-múzeumba. A bizottság tagjait félrevezetve azt állította, hogy magyar csapatok is részt vettek a szlovák partizánok elleni harcokban. Szerinte „...a kitelepítés egy régóta fennálló probléma végleges megoldását célozza, és több évszázados ellenségeskedést szüntetne meg.”²⁵ A szovjet, az ukrán és a jugoszláv bizottsági tag feltételek nélkül támogatta az indítványt.²⁶

A magyar felet szeptember 18-án hallgatták meg. Szegedy-Maszák Aladár washingtoni követ cáfolta a csehszlovák adatokat és felvetette, hogy Magyarország minden további nélkül átvesz felvidéki magyarokat a földdel együtt, de az egyoldalú kitelepítésbe nem egyezhet bele. Pope tábornok, a kanadai delegátus felajánlotta közvetítői szolgálatait, de a csehszlovákok nem voltak hajlandók a tárgyalásra, mondván: egy győztes állam nem fog egyezkedni egy vesztesel.²⁷

A vitás kérdés rendezésére végül albizottságot állítottak fel. Amerikai ellenkezés ellenére az albizottság elnökevé Ukrainát választották, s ez a tény nem tette kérdéssé, hogy végül milyen döntés fog születni. Szeptember 19-én a kanadai küldött három falu elcsatolását javasolta, felvetve egy esetleges területi kárpótlást a közös határ más szakaszán. Csehszlovákia ezt mereven elutasította. Az eset érdekessége, hogy az amerikai tiltakozás ellenére az albizottságba bekerült V. Hajdu csehszlovák diplomata is.²⁸

²² Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája*, 240. o.

²³ Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Második, bővített kiadás, 232. o.

²⁴ U.o. 241. o.

²⁵ Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája*, 245. o.

²⁶ Dr. Horváth Csaba: *Magyarország 1944-től napjainkig*. 43. o.

²⁷ Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Második, bővített kiadás, 238. o.

²⁸ Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája*, 243. o.

A kanadai kormány ellenezte az egyoldalú csehszlovák kitelepítést, de az angol és az amerikai álláspont is elutasító volt ebben a kérdésben. Kertész István szeptember 30-án ismertette a magyar álláspontot az albizottság előtt. Minden eszközzel azon volt, hogy megakadályozza az egyoldalú kitelepítést. Az albizottság október 2-án foglalt állást: az egyoldalú kitelepítést elvetette, a pozsonyi hídfő tekintetében a követelt öt helyett három település – Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsúny – elcsatolását javasolta. Ehhez hasonlóan járt el a magyar politikai és területi bizottság is.²⁹ Ezzel a bizottság befejezte munkáját és feloszlott.

A gazdasági és a katonai bizottság munkája

A magyar gazdasági kérdéseket a Balkán Gazdasági Bizottság tárgyalta, ide már meg sem hívták a vesztes országok képviselőit, így Magyarországot sem. Az október 3-án tartott ülésen az USA – az I. világháborút lezáró békekötések negatív tapasztalataira hivatkozva – indítványozta a Magyarországra kivetett 300 millió USA-dollár kártérítés mérséklését 200 millióra; mire az angolok felvetették, hogy az amerikaiak előbbre tartják a magyar életszínvonalat, mint a szövetségesek jogos követeléseit.³⁰ A javaslatot elutasították a szovjetek is, mondván: ha az USA valóban segíteni akarna Magyarországon, akkor visszaszolgáltatná a nyugati megszállási övezetben található magyar javakat.³¹

A Németországgal szembeni több százmillió USA-dollár értékű magyar kártérítést a bizottság 9:5 arányban leszavazta, sőt, valami furcsa logika folytán ezt a Szovjetunióknak fizetendő magyar adóssággá változtatta. Elvetette a külföldre hurcolt magyar javak hazahozataláról szóló indítványt is. Nagy vita alakult ki az ENSZ-tagállamok Magyarországon elpusztult javainak kártérítése ügyében. A Szovjetunió 25%-ot javasolt, Nagy-Britannia ragaszkodott a 100%-hoz. A bizottság végül a francia javaslatot fogadta el, amely 75%-os kártérítést igényelt.³² Magyarországot 300 millió USA-dollár értékű jóvátétel megfizetésére kötelezték, ebből 200 milliót a Szovjetunió, 70 milliót Jugoszlávia és 30 milliót Csehszlovákia kapott.

A katonai bizottság ülésszaka rövidnek bizonyult. A vesztes államok kizárásával mindössze egy ülést tartott, ahol a magyar hadsereg létszámát 56 000 főben maximálták, a légierőnek csak 90 gépe lehetett 5000 főnyi személyzettel. Fontos kérdés volt a hadifegyverek hazaszállítása, amit az érintett országok hatáskörébe utaltak, de a hazaszállítás költségeit természetesen a vesztes államoknak kellett állniuk.³³ Ezzel újabb nehéz milliókkal terhelték meg az amúgy is katasztrofális helyzetben lévő magyar államkasszát.

²⁹ Uo. 248. o.

³⁰ Borhi László: *A vasfüggöny mögött*, 9. o.

³¹ Gergely Jenő–Izsák Lajos: *A huszadik század története*, 273. o.

³² Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája*, 249. o.

³³ Dr. Horváth Csaba: *Magyarország 1944-től napjainkig*, 43. o.

Összegzés

A 42 pontba foglalt, október 12-én megszavazásra kerülő magyar békeszerződés-tervezet számos pontban súlyosabb volt a trianoninál. Ellentmondás a szövegben, hogy amíg az 1. cikk 4/b pontja kimondja a magyar–csehszlovák határ visszaállítását az 1938. január 1-i állapotba, ugyanezen cikk 4/c pontja rendelkezik három település Csehszlovákiának való átadásáról. A békeszerződés végül is nem oldotta meg az elcsatolt területeken élő magyarság helyzetét: nem biztosította jogait, mivel azt a konferencia résztvevői az illetékes állam belügyének tekintették, arra hivatkozva, hogy a Magyarországgal szomszédos államok mindegyike demokratikus jogállam, továbbá tagja az ENSZ-nek, amelynek alapokmányában ott szerepel a kisebbségvédelem. Érdekes álláspont ez, hiszen Clementis csehszlovák külügyminiszter-helyettes a konferencián jelentette ki, hogy országa nem kívánja betartani az ENSZ alapokmányát.

A konferencián szembetűnő volt a nyugatiak hűvös és képmutató magatartása a magyar kérdésekben. Az USA felvetette a kárpótlás mérséklését, ugyanakkor visszatartotta a megszállási övezetében található magyar javakat. Ezek értéke messze meghaladta a kárpótlás értékét. Nagy-Britannia pedig önös gazdasági érdekből ragaszkodott az ENSZ-tagállamok Magyarországon megsemmisült javainak teljes kártérítéséhez, aminek jogossága erősen megkérdőjelezhető, ha számításba vesszük, hogy a veszteségeket nagy részben az angolszász szövetséges légiő bombázása okozta.

A békeszerződés aláírása

A békekonferencia nem oldott meg mindent, számos kérdés nyitva maradt. Ezeket a Külügyminiszterek Tanácsa New York-i értekezletén (1946. október 3. – december 12.) próbálták lezárni, több-kevesebb sikerrel. Itt az ENSZ-tagállamok felé irányuló kárpótlás mértékét 66,5 százalékra csökkentették. A békeszerződések szövegének formába öntése és végleges megfogalmazása a külügyminiszter-helyettesek 1947. januári londoni ülésére hárult. A végleges szöveget január derekán küldték el Magyarországra.³⁴

A Minisztertanács három ülésen, január 10-én, 17-én és 24-én tárgyalta a békeszerződés szövegét, majd február 5-én a Nemzetgyűlés vita nélkül megszavazta a Nagy Ferenc-kabinetnek az aláírás jogát. Másnap Gyöngyösi János külügyminiszter, Sebestyén Pál külügyi államtitkár és Pödör László kabinetfőnök elutazott Párizsba, ahol csatlakozott hozzájuk Kertész István és a követség alkalmazottai. Február 10-én a Luxembourg-palota Clemenceau Termében XV. Lajos egykori íróasztalán fekvő okmányt a 21 győztes és az 5 vesztes állam képviselője írta alá. Az ausztrál

³⁴ Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája*, 255. o.

és a belorusz kezdte, Gyöngyösi maradt utoljára. A jelenlevő Illyés Gyula drámai képet festett a Magyarországot fájóan érintő kézmozdulatról: „A kéz feszülten, a megfeszültség nyugalmával róttá a betűket. Az utolsónál, az s-nél hirtelen megrándult, s széles kanyarodást tett. Befejeződött.”

Magyarországon ezúttal elmaradt a visszhang, nem volt harangzúgás, nemzeti gyász, szentmisék. A Nemzetgyűlés 1947. július 16-i ülésén fogadta el a békeszerződést, amely a XVIII. tc. elnevezést kapta.³⁵

LENGYEL JÁNOS

Irodalom

Dr. Horváth Csaba: *Magyarország 1944-től napjainkig*. Harmadik, átdolgozott kiadás. Prezident Betéti Társaság, Pécs, 1992.

Gergely Jenő – Izsák Lajos: *A huszadik század története*. Magyar Századok. Pannonica Kiadó, Budapest, 2000.

Békés Csaba: *Európából Európába. Magyarország konfliktusok keresztjében, 1945–1990*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2004.

Romsics Ignác: *A párizsi békeszerződés*. In: Rubicon, 2007, 1-2.

Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája 1945–1947. A fegyverszünetről a békeszerződésig*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982.

Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1995.

Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Második, bővített kiadás. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.

Balogh–Gergely–Izsák–Jakab–Pritz–Romsics: *Magyarország a XX. században*. Második kiadás. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1986.

Borhi László: *A vasfüggöny mögött. Magyarország nagyhatalmi erőterében 1945–1968*. Ister Kiadó és Kulturális Szolgáltató Iroda, Budapest, 2000.

Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés (1947)*. Héttorony Kiadó, Budapest.

³⁵ Romsics Ignác: *A párizsi békeszerződés*. In: Rubicon, 2007, 1-2.

AMATŐRÖK ÉS PROFIK

Fejezetek a beregvidéki fotóművészet történetéből

Bevezető

Az 1990-es évek elején támadt az a gondolatom, hogy egy szöveges-fotós albumot állítok össze a Beregvidék fotósainak tevékenységéről az 1900-as évektől kezdve. Úgy terveztem, hogy 10–5 amatőr és 5–0 profi fotográfus munkáit, valamint saját fotós élményeimet ismertetem az albumban.

Számítottam rá, hogy kutató- és rendszerező munkám közben óhatatlanul szembesülnöm kell különböző problémákkal (mások akadémikoskodása, az elkerülhetetlen utazgatásokhoz szükséges üzemanyag hiánya stb.), de arra nem, hogy jó néhány évvel a rendszerváltozás után sem kapok engedélyt vidékünk fotótörténeti anyagainak kutatására a Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban; holott a beregszászi levéltári fiók akkori vezetője kimondottan jó ismerősöm, alkalmanként ivócimborám volt. Emellett váratlanul érintett, hogy a politikai, gazdasági, hatalmi és emberi értékek válsága közepette munkámban nem számíthattam sem erkölcsi, sem anyagi támogatásra.

Mindezek ellenére néhány év alatt a vállalt feladatot részben sikerült elvégezni. A következő lépés egy saját fotóalbum kiadása lett volna, amelyhez adott volt 150 előválogatott fotó, a kiegészítő szöveget pedig igen rövid idő alatt megírtam volna, ha találok kiadót. Németh Istvánt, a Mandátum Kiadó igazgatóját és Penckőfer Jánost, a Hatodik Síp című folyóirat akkori szerkesztőjét kerestem meg. Az áttekinthetőség érdekében egyik közös találkozóink színhelyén kisebb fotókiállítást is rögtönöztem a tervezett album anyagából, abban a reményben, hogy segíteni fognak. Túlfűtött optimizmusomnak azonban hamar befellegzett, mert mindketten megmaradtak az ígéreteiknél; a saját album kiadásának szándéka zátonyra futott.

Mit tehettem? Visszatértem a beregvidéki fotóművészet fellelhető dokumentumainak kutatásához, kibővítve a már összegyűlt anyagot, amelynek közreadását most az Együtt vállalta. Az anyag még nem teljes, de a további bővítés feltehetően könnyebb lesz – ha marad hozzám időm és energiám.

NEVES FOTÓSOK

Szabó Sándor

Emberi nyíltsága, őszintesége, fotósként rendkívüli céltudatossága mentes minden sallangtól. Hosszadalmas bevezetés és feszélyezettség nélkül kezdett beszélni fotós élményeiről, s olyan élvezettel, hogy a diktafon szinte feleslegessé vált – anélkül is könnyen megjegyezhettem volna szavait.

Fő elfoglaltsága mellett nem véletlenül lett fotós. Úgy érezte, hiányzik valami igazi énjéből, ami kiegészíti, rugalmasabbá teszi jellemét, tartalmasabbá az életét. Pedig igen aktív ember volt, hiszen komolyan sportolt, amit hűen tükröz egész magatartása. Számos járási, területi, köztársasági ökölvívótornán ért el első vagy előkelő helyezést. Ennek ellenére második hivatásául a fotózást választotta. A pályafutása során elért komoly sikerek bizonyítják, nem tévedett.

1963-ban, a lengyri híradástechnikai technikum elvégzése után vásárolta meg első fényképezőgépét, egy Ljubityel márkájú kisgépet, ezzel érte el első sikerélményeit.

A híradástechnikai képesítés megszerzése után Beregszászban kapott munkát. Rendkívül jól jött, hogy több műszakban dolgozhatott, mert a szigorú munkarend megkövetelte az értelmes lazítást. Viszonylag rövid idő alatt fontos ismereteket halmozott fel a fotózásról, kialakította az igényességet önmagával, eredményeivel szemben. Hamarosan Revacska József bankigazgató – az amatőr fotósegylet vezetője – pozitív befolyása alá került. Józsi bácsi adott lehetőséget arra is, hogy fotói bemutatásra kerüljenek a beregszászi banképület földszinti vitrinjeiben. Megjegyzendő, hogy a fotósegylet minden anyagi támogatás nélkül működött, ám a pénz pótolta a tagok buzgósága, munkaszeretete és becsvágya. Ráadásul voltak erkölcsi támogatóik, ami tovább fokozta cselekvésvágyukat. A fiatal fotósok publikálási lehetőséget kaptak Svéd Ármintól, aki akkoriban a *Vörös Zászló* című járasi lap szerkesztője volt. Neki köszönhetően Szabó Sándor egyre népszerűbb lett. 1967 és 1995 közt szinte egyetlen olyan kultúrpolitikai esemény sem volt a városban vagy járásban, amelyről Szabó Sándor ne készített volna felvételt. De ezek mellett készített emlékképeket, portrékat, zsánerképeket és természetfelvételeket.

Eredmény eredményt követett. 1972-ben a Területi Néprajzi Múzeumnál tevékenykedő Markovics Máttyás ajánlatára és buzdítására köztársasági fotókiállításon vett részt, ahol négy, a Kárpátokban készült természetfo-

Szabó Sándor: Szülőföldem I. (Téli táj)

tőjával ezüstérmet nyert. Ez a páratlan siker a továbbiakban zöld utat biztosított felvételei számára a területi kiállításokra, amelyeken több mint tíz oklevéllel ismerték el fotóművészeti eredményeit.

Szabó Sándor a fotózás szinte mindegyik műfajában hivatásost meghazudtoló tehetség. Különösen erős oldala a természet- és riportfotózás, amit dinamikus belső önkifejezési módjának és kifinomult esztétikai érzékének köszönhet. Az emberi képzeletet lenyűgöző, végtelen nyugalmat árasztó tájfelvételei műszaki érzékről, egyéni hangulat- és ízlésvilágról egyaránt tanúskodnak.

Fotóinak tanulmányozásakor meggyőződhetünk arról, hogy egyformán becsüli önmagát és környezetét, annak a csodálatos világnak minden szépségét, amit ő lát és láttat; de nem kevésbé csodálatos a benne lakozó tehetség,

Szabó Sándor: Hegyek között I.

ami lehetővé teszi, hogy elkapja a megfelelő pillanatot, a rengetegből kiemelje a legértékesebbet. Mindeközben természetesen érzi a reá háruló felelősséget ízlésvilágunk formálásáért. Más kérdés, hogy rohanó életmódunk mindennapjaiban sokan elmulasztják megismerni ezeket az értékeket, pedig egy-egy darabka örömmel boldogabbnak mondhatnák magukat.

Szabó Sándor Beregszászban él. Már nem fotózik, elfoglalja a létért való küzdelem. Bizalma a jövő iránt megcsappant, de a remény szívós gyökere, hogy az általa felfedezett értékek megörökítése, felmutatása talán mégse volt hiábavaló, még nem halt el benne. Neki legyen igaza.

Revacsko József

Józsi bácsi, akiről rengeteget beszéltek és beszélnek ma is, nemcsak rendkívüli ember és kiváló fotóművész, de nagy tiszteletnek örvendő bankvezető is volt. 1913-ban született Ungváron. Gyermekkoráról keveset sikerült megtudni. A körülményeket, amelyek közepette fotós lett, ma már csak pszichológiai visszavezetéssel és némi ráérzéssel lehetséges felmérni.

Annyi bizonyos, hogy a kezdeti balsikerek nem szegték kedvét, mert már fiatalon kitartó, következetes személyiség volt, aki magas mércét állított maga és környezete elé.

Egyik fotókiállításának prospektusából derült ki, hogy 1934-től kezdett fényképezni egy régi típusú lemezes kamerával. Ekkor már érett ember volt, elegendő akarattal, műszaki tudással és esztétikai érzékkel felvértezve ahhoz, hogy elfogadható minőségű fotográfiákat készítsen. Természetszeretete, az emberekhez való vonzódása és az új iránti nyitottsága csalogatta erre a jellemét kibontakoztató tevékenységre. Természetfotói, portréi, csendéletei stb. bizonyítják, hogy jól döntött. Beregszász büszke lehet arra, hogy Józsi bácsi szakmai és amatőr fotóművészi munkássága itt teljesedett ki.

Riportfotói ma már szinte relikviák, hiszen történelmi jelentőségűek, közelmúltunk, egyben Józsi bácsi nyílt, őszinte és hitből fakadó baloldali elvhűségének meggyőző bizonyítékai, amiről még közvetlenül halála előtt készített felvételei is tanúskodnak. Személyiségéről sokat elárul az a tény, hogy elvhűségét haláláig megőrizte. A múltját teljes felelősség-tudattal vállalta, vállalhatta – az ő masinája soha nem hazudott.

Természetfotói nagymértékben hozzájárultak amatőr művészi elismeréséhez: dinamikus képeiből árad a zamatos élet, a derű, a bizalom, a jövőbe vetett hit. A régi épületek és emlékművek fotózásával nemcsak műszaki tudását, történelmi emlékeit frissítette, de hatékonyan befolyásolta a város műemlékvédelmét is. Érdeklődtek iránta, kikérték a véleményét, javaslatait: szolidan a háttérből irányított.

Portréin, amelyek egy diktatórikus rendszer tartalmi keresztmetszetét adják, egyaránt szerepelnek életunt, közönyös, törtető és boldogságtól ragyogó arcok. Ezek a felvételeken a fotográfus kritizál, leleplez és bizonyít. Persze, laikusok szemében a fotók egységes fogalomba folynak össze, és ez az, ami jobb esetben gondolkodásra készíti a szemlélődőt, más esetben megoldhatatlan rejtélyek sorozatának tűnik.

Vegyük szemügyre például a *Felvonulás 1981.* című képet, amely rendkívül érdekes, és ha lehet, kezdjük a háttérrel. Tegyük úgy, mintha nem tudnánk, mikor készült a fotó, amelynek jobb oldalán, a tömeg mögött az akkoriban Kultúrpalotának nevezett intézményt láthatjuk. Tehát máris megállapíthatjuk: időben túl vagyunk a múlt század hetvenes éveinek elején. A háttér másik érdekessége a város Nagyáruházában levő, horganyozatlan lemezből készült lózung (CÉLUNK – A KOMMUNIZMUS), amely több mint tíz éven át szolgálta a párhatalmi diktatúrát (rendszeres felújításának költsége valószínűleg elérte egy személygépkocsi árát), s amely a 70-es évek végén került az épületre. Ezzel a két információval egészen közel kerültünk a fotó készítésének időpontjához. De ez még nem minden, amiről a fotó „árulkodik”.

A kép előterében a felvonulás három résztvevőjét látjuk, akiknek arcán nyoma sincs az ünnepi lelkesedésnek, mert a felvonulást kísérő izgalmat elnyomják a lelket nyugtalanító mindennapi gondok. Az előtűk haladó zászlóvivő hiába lobogtatja a „csalit”, közönyösek maradnak, vagyis inkább mélabúsan menetelnek, hiszen tudják: a májusi virágok romlott gyümölcsöket teremnek, amelyeket már nem döngicsélnek körül nagy lelkesedéssel a méhek...

Revacska József: Felvonulás 1981.

Nem túlzás, ha ezt a korabeli felvonulási részletet temetési menethez hasonlítjuk. Nem az a lényeges, hogy a fotó kissé életlen, hanem az, amit ábrázol. Ugyanis egy-egy felismert remek pillanatról sokkal jobb egy rossz fotó, mint semmi; hiszen bizonyítékként szavahihetőbb

bármilyen nagy terjedelmű írásnál. Ez is igazolja korábbi megállapításomat: sem Józsi bácsi, sem a fényképezőgépe nem tudott hazudni.

Revacsco József 1946-tól harminkét éven át, egészen nyugdíjba vonulásáig vezette az állami bank fiókintézetét, ami ugyancsak híven igazolja tudását, munkaszeretetét és lankadatlan kitartását. Ezek a jellemvonásai gyönyörűen megnyilvánultak a hobbijául választott fotózásban is. 1957-ben lett a beregszászi amatőr fotóklub tagja, és a túlnyomórészt magyarok alkotta társaságban rövid időn belül vezéregyéniséggé nőtte ki magát. A bank épületében helyet adott fotókiállítások megrendezésére, így inspirálta még komolyabb munkára az alkotóközösség tagjait. A kiállítási vitrinekbe olyan fotók is bekerültek, amelyek nyíltan ugyan nem leplezték le a rendszert, de okot adtak a polemizálásra. Ilyen volt az a fénykép, amely egy kicsi kádban fürdőző disznót ábrázolt. Az akkori társadalmi állapotoknak ezt a groteszk kritikáját teljes mélységében talán sokan nem értették meg, de óhatatlanul elgondolkodtak. Józsi bácsinak bőven akadtak ehhez hasonló felvételei, s ez a tény meggyőzően tanúsítja, hogy szerzőjük tudatosan, kritikusan figyelte környezetét, tehát annak jellemzőit korántsem spontán kapta lencsevégre.

Ő mindig tudta, milyen látószögből és távolságból fotózzon, mi az, amit láttatni akar, milyen expozíciós idővel dolgozzon stb., vagyis kitűnően ismerte az éppen aktuális felvétel elkészítéséhez szükséges technikát. Nem véletlen, hogy egyik kiállításának vendégkönyvében bizonyos Rojko K. bejegyzése a legelismertebb jelzőkkel illette fotóművészi tevékenységét.

Józsi bácsi archív anyaga elképesztően hatalmas terjedelmű: bekötött fotókból készült albumok és különálló fotók, keretezett és keretezetlen diák, fekete-fehér negatívok és rengeteg mozgófilm anyaga. Mindezt egyedül finanszírozta, teljesen önállóan laborálta, attól függetlenül, hogy színes vagy fekete-fehér anyagról van-e szó. Ez a felhalmozódott anyag a művészi mellett komoly várostörténeti értéket is képvisel, amit az utókor még nem ismer, pedig óriási veszteség lenne, ha ezek az értékek elkallódnának, feledésbe merülnének.

Revacsco József a fotózás mellett sok időt szentelt barátai számára, akik közül sokan ma is köztünk vannak és szívesen mesélnek az idős mesterről. Ő volt a példakép, aki sok tanítványt hagyott maga után. Szabó Sándor, Haszics János, Pipik Mihály és mások érdekes történeteket meséltek el barátságuk és együttműködésük idejéből.

A fotóklub elnökeként Revacsco József szoros kapcsolatban állt az ungvári fotósokkal és a területi fotóklubbal, amely lehetőséget biztosított a területi és köztársasági rendezvényeken való részvételre. A beregszász-

iak tudását számos aranyozott plakett, oklevél, emléklap és tárgyi emlék bizonyítja. Ő maga is többször ért el előkelő helyezéseket, művészetének egyes ágait mégis homály fedi. Meggyőződésem, hogy egy-egy filmbemutaton keresztül rendkívül érdekesítő lenne megismerni legalább a töredékét annak a mozgófilm-anyagnak, amit a múltban Józsi bácsi nagy izgalmak közepette fotográfált és laborált.

A pusztá tény, hogy Józsi bácsi a párhatalmi korlátokat leküzdve pezsgő fotóművészeti klubéletet tudott maga körül teremteni, önmagában is elismerésre méltó. A klubélet legszebb vonását annak autonómiájában látom. A tagok számára ugyanis akkor még nem volt alapszabály, nem volt kötelező a jelenlét, nem létezett anyagi ösztönzés, ennek ellenére a szervezet szinte tökéletesen működött. A fotográfia szeretetén kívül volt még valami, ami összetartotta, összefűzte a tagokat: a nyelv, a magyar kultúra. A fotográfiai tevékenység mellett megosztották egymással a családi, a baráti és – óvatosan bár – a politikai dolgokat is; tudták, ki előtt lehet „beszélni”. Az így kialakult atmoszféra ahhoz hasonlóan vonzotta a tagokat, mint a fotózás szeretete. Egészséges becsvágyuk révén a rivalizálás lehetőségeihez is hozzájutottak, ami egy olyan folyamat kezdetét jelentette, amelyben a szovjet éra alatt kezdett felnőni egy teljesen új generáció, és békés úton kezdte döngetni a hatalmat, oly módon, hogy az 1960-as évek elejétől a magyarok közül egyre többen szereztek orosz vagy ukrán nyelven szakmai, főiskolai és egyetemi végzettséget. Ennek következtében egyre hevesebben zajlott a helyi káderigény kielégítése, amely nyílt összetűzésekhez ugyan nem vezetett, de kiváltott bizonyos belső feszültségeket.

Józsi bácsi komoly emberi képességeit, ezen belül ügybuzgalmát és munkabírást jelzi, hogy hivatali elfoglaltsága mellett időt tudott szakítani a fotózásra, a barátkozásra és a klubélet megszervezésére, irányítására. Sajátos szemléletével és példamutató életével kétségtelenül városunk meghatározó személyisége volt.

1991 nyarán halt meg Beregszászban, nagy úrt és fotós tevékenységével kapcsolatban sok kérdőjelet hagyva maga után. Ezek betöltése, megválaszolása a mi feladatunk. Mert hozzá hasonló emberek nem születnek minden sarkon, ráadásul az utóbbi időkben kissé megváltoztak – eltorzultak – a példaképek...

Dancs György

Harmadik emeleti lakásunk legcsendesebb zugában, a déli fekvésű és napos konyhában ülök, előttem az asztalon több mint száz fotóból

álló mini archívum, annak a tehetséges amatőrnek a képei, akit Beregszászban egyszerűen csak Gyuriként ismertek. Azt kevesen tudták róla, hogy nem csak szenvedélyes fotográfus, hanem kitűnő hegymászó is. A Hoverla turistaklub, amelynek tagja volt, a szomszédunkban működött. Itt találkoztunk futólag, de elég gyakran. Én jól ismertem őt, szüleink ugyanis az ismerősítől talán kissé jobb viszonyban álltak egymással, ami apám korai halála és egyéb okok miatt elhalványult, megszakadt. Így távolról, de mégiscsak figyelemmel kísértem az életét.

Aztán egy alkalommal megszólított, hogy nem hozhatna-e fel néhány fotót megmutatni, mivel nagyon érdeklí a véleményem. Egy igazi barátság kialakulása reményében azonnal bólintottam: „Jó, hozz fel néhány darabot, amelyeket a legjobbnak tartasz.”

Néhány nap múlva tucatnyi fotóval és diával jelentkezett, amelyek egytől egyig komoly ráérzésről, kompozíciós képességről és műszaki hozzájárásról tanúskodtak, annak ellenére, hogy mint másokat, a képek laborálásakor néha őt is „megviccelte” a szovjet vegyipar „osztályon felüli” minősége. Miután megtettem futólagos észrevételeimet, véleményemet elfogadta, habár nem mindenben értettünk teljesen egyet, amit nem is szerettem volna. Így ismerkedtünk meg közelebbről, és ettől kezdve egyre gyakrabban találkoztunk a fotóklub összejövetelein vagy a lakásainkban. Úgy éreztem, egy nagyszerű ember barátságával lettem gazdagabb. Sajnos, a későbbiekben ez a barátság felbomlott, sőt, elszakadtunk egymástól, mert ő – telve reményekkel – áttelepült Izraelbe. Valószínűnek tartom, hogy az itt most nem részletezendő történetek ellenére a mai napig nagyon hiányzik neki a szülőföldje.

Hátrahagyott fotóit nézegetve újra és újra megállapítom: páratlanul tehetséges ez a srác, s nagy kár, hogy a szűk lehetőségek miatt itthon nem kaphatott kellő elismerést. Távozása tovább fokozta alkotói szegénységünket, s csak az vigasztal, hogy ma is jelentkeznek érdeklődők a fotográfia iránt, nő az utánpótlás.

Hallomásból tudom, Dancs Gyuri tehetségének koronája szépen terebélyesedik új hazájában. Büszkéek lehetünk, hogy egy ilyen tehetséges fotóst adtunk Izraelnek.

Felfelé ívelő karrierje még jobban igazolja Dancs György kiemelkedő tehetségét. Pedig egészen szerény embernek ismertem meg. Az egyik kubtalálkozózn például az ő és Szabó Sándor diáit néztük meg. Mindkettőjüket a maguk különlegesen egyéni és gazdag színvilágával, de eltérő tematikával és sajátos meglátással lehetne leginkább jellemezni. Dancs György az összejövetelen számos dicséretet kapott, ami szemmel láthatóan

zavarba hozta őt – szabadkozott...

Az előttem levő gyűjteményben vannak vallási témájú épületfotók, többnyire turistatársairól és azok családtagjairól készült portrék, informatikai jellegű fotók, zsánerképek, de a képek nagy része természetfotó: távoli ködökben és felhőkben úszó, hóval borított hegyek, zúzmarás sík tájak, kisebb tételű mikro- és makro-próbálkozások, valamint állatportrék a nyugalom perceiben. Ezek a felvételek Dancs György széles érdeklődési körének, kreatív gondolkodásmódjának, határtalan természetszeretetének, szabadság- és becsvágyának kézzelfogható bizonyítékai.

Munkái ritkán szerepeltek nyilvános kiállításokon, de túráik alkalmával egymás között gyakran rögtönöztek dia- és fotóbemutatókat. Egyéni kiál-

Dancs György: Ég és Föld

Dancs György: Cím nélkül

lítása soha nem volt, pedig egyik-másik munkájára hosszú évek távlatából is jól emlékszem, mert kiválóak. Nála nem a mennyiség, hanem a minőség volt az irányadó. Piacra nem dolgozott, úgymond „csak” alkotott – ezzel vívta ki nagyon hamar a klubtagok elismerését.

Tudását ő is, akárcsak a Beregvidék legtöbb amatőr fotósa, könyvekből, fotóstársaival folytatott beszélgetésekből és saját tapasztalataiból nyerte. Sajnos, a tehetséget nálunk még nem ismerik el igazán, ezért a művészethez nem értő közönség gyakran a reprodukció szintjét alig elérő színes mázsolmányért jóval nagyobb összeget fizet, mint egy igazi fotóművészeti alkotásért. Szerencsére vannak néhányan, akik felismerik az igazi esztétikai értéket, amely az idő múlásával növekedik. Egy-egy fotó értékét nagyon nehéz pénzben meghatározni, ám az is tény, hogy mai világunkban az elismerés foka leginkább anyagiakban fejezhető ki.

Természetesen az előttem levő fotók nem mindegyike remek műalkotás, részben azért, mert készítőjük néhanapján kísérletezett is. Dancs György fotókompozíciói azonban ötletesek és dinamikusak. A felvételek túlnyomó többségén a színskála a lehető legkifejezőbb, és a témához erősen kötött. Mindez kimondottan növeli fotóinak esztétikai értékét.

FERENCZI IMRE

Tisztelt szerkesztőség!

Az Együtt című folyóiratot már régóta ismerem. Igényes, jól felépített és szerkesztett folyóirat. Amikor időm engedi, olvasgatom, tetszenek az összeválogatott művek, különösképpen a versek. Nem egy szerző írásainak hatására úgymond „kifordulok” önmagamból, s azonosulok gondolataival, átérzem mélyből fakadó fájdalmait, olykor aprónyi örömeit. Gyermekkorom óta szeretem a novellákat, verseket, regényeket, elbeszéléseket, s mivel ezen irodalmi művek nagy részét meg is találom az adott folyóiratban, ezért tölt el érdeklődéssel.

Örülök, hogy Kárpátalján egy ilyen tartalmas magyar folyóirat jelenik meg, s ráadásul rendszeresen. Barátaim is szívesen olvasgatják, lapozgatják, s néha idézünk egy-egy „kedves” vers sorából. Bakos Kiss Károly versei különösen megérintenek, néha úgy érzem, mintha a bennem rejlő érzelmeket közvetítené a „nagyvilág” felé. De ő csak egy a kedvencek sorában.

Olykor feltöltének, energiát adnak némely szerző mélyreható gondolatai, mások megdöbbenek, hogy mennyi mindenről nem tudok, s mi mindent átéltek, megtapasztaltak azok, akik mindezt papírra vetették.

Nem tudok negatív példával szolgálni, mert soha nem úgy veszem a kezembe az adott folyóiratot, hogy kritikusan szemléljem, hanem úgy általa szellemileg és lelkileg is épüljek. Ha mégis ki kellene emelnem valamit, akkor az lenne, hogy nem szeretem, ha egy adott művet, cikket megszakítanak, és később, a következő számban olvashatom csak a folytatását, mivel ha valamiben elmélyülök, akkor szeretem tudni, hogy az miként fejeződik be. Ilyen esetekben meg kell várnom a következő szám megjelenését. Olyankor viszont már a leírtakkal kapcsolatban homályosodnak emlékeim, s újra kell olvasnom az előző számban leírtakat, vagyis a már megjelent cikk előzetes részét. Habár ennek is van pozitív oldala, mivel a „megszakított” cikkeket újraolvasom, s ezáltal akár hosszabb ideig is emlékszem az adott szerző publikációjára.

Rendkívül nagy büszkeséggel tölt el, hogy én is jelenthettem meg cikket az adott folyóiratban, s ezáltal még közelebb került hozzám mindaz, ami eddig is közel volt.

További sikereket, erőt, egészséget kívánok a szerkesztéshez az Együtt munkatársainak, s kívánom, hogy még sokáig szolgálja lelki és szellemi életünk pozitív irányban történő fejlesztését.

Öszinte tisztelettel és véleménynel:

Molnár Georgina
Beregújfalu

MŰVELŐDÉSI ÉLETÜNK KRÓNIKÁJA

2008. február–március–április

ELISMERÉSEK

❖ A Szabadtéri Színpadok Szövetsége által alapított, első alkalommal odaítélt *Amphiteátrum-díjat* Budapesten a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színháznak adományozták.

❖ Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 160. évfordulója alkalmából, kimagasló érdemeik elismeréseként **Sólyom László**, a Magyar Köztársaság elnöke **Béres Klára** és **Bagu Balázs** nyugalmazott pedagógusokat a *Magyar Köztársasági Érdemkereszt* arany-, **Bíró Erzsébet** orvost ezüst-, **Palkó László** vállalkozót bronz fokozatával tüntette ki. A kitüntetések az ungvári magyar főkonzulátuson adták át.

ESEMÉNYNAPTÁR

Február

❖ Fennállásának 60. évfordulója alkalmából az ungvári Magyar Melódiák Együttes koncertsorozatot indított vidékünk városaiban.

❖ *Tiszaháti Hírmondó* címmel, 1200 példányban megjelent a térségi közösségfejlesztők lapja. Kiadja a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége, főszerkesztője **Bodnár Diána**.

❖ Téletető farsangi mulatságot rendeztek Péterfalván. A hagyományörzést szolgáló programot **Csele Géza**, a helyi kultúrház vezetője és **Nyikolajev Irén** tiszabökényi művelődésszervező állította össze.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola könyvtárában bemutatták **Kovács Sándor Máramarosi bércek között** című könyvét és a szerző fotóiból készült kiállítást.

❖ A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház **Sárkány Sándor** rendezésében,

újszerű megközelítésben mutatta be **Borisz Paszternak** *Doktor Zsivágó* című klasszikus művét.

❖ A KMPSZ égisze alatt működő Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárosok Információs Egyesülete hatodik alkalommal rendezett konferenciát a beregszászi főiskola könyvtárában.

❖ **Hunyadi Mátyás** királlyá választásának 550. évfordulóján a beregszászi főiskola Kőlcsey Ferenc Szakkollégiumában *Igazságos Mátyás* címmel mesemondó versenyt rendezett a KMPSZ és az *Irka* című gyermeklap. Ugyanitt a főiskola filológiai tanszékének szervezésében tudományos konferencia és emlékműsor keretében méltatták születésének 110. évfordulója alkalmából **Volodimir Szoszjura** ukrán költő munkásságát.

❖ Beregszászban megrendezte hagyományos batyubálját a Bereg-vidéki Petőfi Sándor Nyugdíjasklub. A beregdéai nyugdíjasok hasonló rendezvényén, a borkóstolóval egybekötött bálon vendégül látták más nyugdíjasklubok képviselőit is.

❖ **Milan Sasik**, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke több ukrainai egyházi vezetővel együtt Rómába zárandokolt az *Ad limina Apostolorum* találkozó keretében.

❖ A vereckei honfoglalási emlékmű ügyében létrehozott ukrán–magyar vegyes bizottság magyar tagozatának ülésén, amelyen részt vett **Gémesi Ferenc** államtitkár, az UMDSZ és a KMKSZ képviselőjében **Zubánics László** és **Riskó György**, valamint **Matl Péter** szobrászművész, az emlékmű kivitelezője, megvitatták az ukrán fél által javasolt és a kivitelező művész által prezentált módosításokat.

- ❖ *Adj már csendességet!* címmel zenés irodalmi estet rendeztek a beregszászi főiskolán **Balassi Bálint** emlékére.
  - ❖ A beregszászi főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke és a KMPSZ konferenciát rendezett óvodapedagógusok részvételével.
  - ❖ A Reneszánsz Év jegyében egyhetes rendezvénysorozat zajlott le *Ugocsa napok* címmel. Ennek során az Ungvári Néprajzi Múzeumban, a MÉKK szervezésében megnyílt a Tiszapéterfalvi Képtár és a Munkácsy Mihály Alkotótábor közös kiállítása **Balla Pál, Harangzó Miklós, Soltész Péter, Soltész Gabriella, Réti János, Turák Angéla, Klisza János, Klisza Krisztina, Homoki Gábor, Fuchs Andrea, Gogola Vaszil, Ivancso Romana, Pál László, Picur Zoltán, Szirohman Mihály, Viskolc Krisztina** munkáiból. Bemutatták munkáikat a péterfalvi népművészet mesterei is: **Nagy Emese** gyöngyfüző és szövő, **Engi Ili** csuhéfonó, valamint **Borbély Ida**, a népi gasztronómia ismerője.
  - ❖ **Sziklavári Vilmos** ungvári magyar főkonzul a Magyar Külügyminisztérium megbízásából támogatási megállapodást írt alá **Matl Péter** szobrászművésszel a vereckei honfoglalási emlékmű mielőbbi befejezése érdekében.
- Március**
- ❖ A Beregszászi Kossuth Lajos Középiskolában, a KMPSZ szervezésében lezajlott a Terebesi Viktor Matematikai Emlékverseny, amelyen hatvannyolc 4–6. osztályos tanuló vett részt.
  - ❖ A beregszászi főiskolán megnyílt **Fekete Tibor** ungvári festőművész munkáinak kiállítása.
  - ❖ A Szolyvai Emlékpark Bizottság soros ülésén megtárgyalták és jóváhagyták az emlékhely bővítésének tervdokumentációját, amely többek közt előirányozza egy kápolna és harangláb felépítését.
  - ❖ A Beregszászi főiskola Esztergom termében jótékonyági műsort rendeztek **Gulyás Dénes** operaénekes közreműködésével. Ugyanitt ünnepi estre került sor **Tarasz Sevcenko** és **Petőfi Sándor** emlékére, valamint húsvéti hagyományörző ünnepséget tartottak.
  - ❖ Az ukrán fővárosban, a Magyarok Kijevi Egyesületének szervezésében *Magyar napok* címmel rendezvénysorozatot tartottak, amelynek keretében többek közt bemutatták **Réti János, Magyar László** és **Molnár István** képzőművészek munkáit. A rendezvényeken közreműködött **Horváth Sándor** író, költő, szerkesztő.
  - ❖ A Magyar Országgyűlés döntése értelmében a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma az Országgyűlés állandó intézményévé vált, így a továbbiakban parlamenti ciklusokon átívelően működik.
  - ❖ Beregszászban megrendezték a 8. Nemzetközi Borfesztivált.
  - ❖ Lezajlottak az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 160. évfordulóját méltató rendezvények Kárpátalján.
- A beregszászi központi rendezvény nyitányaként **Ferenczy Attila**, az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház tagja elszavalta **Petőfi Sándor** *Nemzeti dalát*, utána **Csengeri János** vezető konzul, **Közeghy Elemér**, az UMSZ alelnöke, **Kincs Gábor** alpolgármester, **Erdélyi Károly**, a járási közigazgatás elnökének helyettese, **Petruska István** járási tanácselnök-helyettes, **Orosz Ildikó**, a KMPSZ elnöke, **Pirigyi Béla**, az UMSZ városi szervezetének elnöke és **Gajdos István** polgármester, az UMSZ elnöke mondott köszöntőt. Az ünnepségen részt vett és beszédet mondott **Bársony András**, a Magyar Köztársaság ukrainjai nagykövete, **Törzsök Erika**, a Miniszterelnöki Hivatal Nemzetpolitikai Ügyek Főosztályának főigazgatója, **Jevcsák Judit**, a kárpátaljai megyei nemzetiiségi osztály vezetője, **Horkay Sámuel**, a KMKSZ városi

szervezetének elnöke és **Zubánics László** történész, az UMDSZ Országos Tanácsának elnöke. A megemlékezés Petőfi Sándor szobrának megkoszorúzásával ért véget.

Az ungvári emlékünnepeket **Sziklavári Vilmos** főkonzul nyitotta meg **Gyurcsány Ferenc** miniszterelnök üdvözlését tolmácsolva. Beszédet mondott többek közt **Dupka György**, a MÉKK elnöke és **Kovács Miklós**, a KMKSZ elnöke.

Április

❖ A beregszászi főiskolán a hagyományos Rákóczi Napok rendezvénysorozat megnyitásaként felavatták az intézmény névadója, II. Rákóczi Ferenc mellszobrát, **Tamáská János** budapesti szobrászművész alkotását. A folytatásban nemzetközi tudományos konferenciát tartottak *Az óvodáskorú gyerekek személyiségfejlődésének lehetőségei multikulturális közegben, az uniós tapasztalatok tükrében* címmel, lezajlott a Felsőoktatási Intézmények IV. Nemzetközi Kórustalálkozója és az Öregdiákok III. Találkozója. Az intézmény könyvtárában bemutatatták a Rákóczi-füzetek című könyvsorozat 11 új kötetét.

❖ A Nagyszőlősi Perényi Zsigmond Középiskolában a KMPSZ és a beregszászi főiskola közösen rendezte meg a 14. Kárpátaljai Megyei Népdalversenyt, amelyen a helyi, a verbőci, a nagymuzsalyi, a mezővári, a nagypaládi és az aknaszlatinai középiskola diákjai mérték össze énektudásukat.

❖ **Husztí Iлона** és **Fábián Márta**, a beregszászi főiskola angoltanárai, valamint **Bárány Erzsébet** ukrántanár előadást tartottak a TESOL (Teachers of English to Speakers of Other Languages) New Yorkban összehívott 42. világtalálkozóján.

❖ Tizenöt kárpátaljai és három magyarországi verskedvelő fiatal részvételével a KMPSZ és a Bányai Középiskola tizenkettedik alkalommal rendezte meg a középiskolások költésznapi vers- és prózamondó versenyét.

❖ A beregszászi főiskola költésznapi rendezvényén bemutatkozott a *Partium* című kelet-magyarországi irodalmi és művészeti folyóirat munkatársainak és szerzőinek egy csoportja: **Felhős Szabolcs** főszerkesztő, **Dusa Lajos**, **Kürti László**, **Mátyus Attila** és **Oláh András** költők, valamint **Bakos Kiss Károly**, a lap kárpátaljai szerzője. Ugyanitt megrendezték a *Hitel* című irodalmi, művészeti és társadalmi folyóirat munkatársainak – **Görömbei András** főszerkesztő-helyettes, **Ágh István**, **Falusi Márton** és **Papp Endre** szerkesztők – találkozóját a főiskola érdeklődő közönségével.

❖ A Tiszaásványi Általános Iskolában játékos irodalmi vetélkedő keretében méltatták a Magyar Költészet Napját.

❖ A MÉKK és a helyi könyvtár szervezésében, **Dupka György**, **Horváth Sándor** és **Bagu Balázs** részvételével író-olvasó találkozót tartottak a Beregsomi Általános Iskolában.

❖ A Költészet Napja és a Reneszánsz Év jegyében nyolc ország – Ukrajna, Magyarország, Szlovákia, Románia, Csehország, Bosznia-Hercegovina, Horvátország és Szlovénia – képviselőinek részvételével a MÉKK hetedik alkalommal rendezte meg a Civil Akadémiát. A fórumon **Romhányi András**, a magyarországi Művelődési Intézet tanácsosa beszélt a Civil Akadémia létrehozásának körülményeiről, **Dupka György** ismertette az Intermix Kiadó tevékenységét, bemutatta a legújabb köteteket. A szerzők közül **Ivaskovics József**, **Fedák Anita** és **Lusztig Károly** szólt a kiadványok megjelenésének előzményeiről. A Credo verséneklő együttes **Ivaskovics József Aranyág** című kötetéből adott elő megzenésített verseket, végül a jelenlévők megtekinthették **Klisza János** képzőművész és **Klisza Krisztina** festőművész-restaurátor munkáinak tárlatát. A fórum beregszászi folytatásaként előadást tartott **Halász Péter**, a *Honismeret* című folyóirat szerkesztője, **Kenyeres Mária**, a MÉKK Beregszászi Járási Szervezetének elnöke. Az előadások témakörével kapcsolatban

többek közt **Punykó Mária**, az *Irka* című gyermeklap főszerkesztője, **Szabó Tibor**, az eszenyi Ritmus néptánc-együttes vezetője és **Bagu Balázs** helytörténész fejtette ki véleményét. A rendezvényen jelen volt **Mecseki István** konzul.

❖ A beregszászi főiskolán irodalmi vetélkedőt rendeztek **Doris Lessing** Nobel-díjas kortárs brit író munkásságából.

❖ A Tiszacsomai Középiskolában 40 fiatal részvételével megrendezték a Beregszászi Görög Katolikus Esperesi Kerület hittanosainak szavalóversenyét.

❖ **Vári Fábián László** és **Bakos Kiss Károly** költők részvételével író-olvasó találkozót rendeztek a Gáti Kovács Vilmos Középiskolában. **Vári Fábián László** előadást tartott **Kovács Vilmos** életéről és munkásságáról, szólt az ungvári Forrás Stúdióról, majd értékes könyvesmagot ajándékozott az iskola könyvtárának, végül a meghívott vendégek válaszoltak a diákok kérdéseire.

❖ A MÉKK szervezésében Mátyás király mesemondó verseny zajlott le a Csapi Széchenyi

Középiskolában. A győzteseknek **Pap Ildikó** író, a MÉKK csapi képviselője adta át az elismerő okleveleket.

❖ **Dupka György** közíró, **Barzsó Tibor** szerkesztő és **Kovács Gábor** esszéíró részvételével író-olvasó találkozót tartottak a Kijevei Szlavisztikai Egyetem Ungvári Tagozatának magyar–angol szakán.

❖ Az Ungvári Dayka Gábor Középiskolában, a MÉKK szervezésében rendezvénysorozat zajlott le a Reneszánsz Év jegyében.

❖ Kovács Vilmos-versmondó versenyt szervezett a MÉKK a Gáti Kovács Vilmos Középiskolában. A győzteseket az Intermix Kiadó könyveivel jutalmazták meg. A vetélkedő záróakkordjaként **Kovács Gábor**, Kovács Vilmos fia, valamint **Dupka György** és **Weinrauch Katalin** író-költő megkoszorúzta a költő emléktábláját.

D. GY.

Megjelent

- Bagu Balázs: **Hosszú lábú gólya...** Bátyúi gyermekjátékok. *Intermix Kiadó, 2008.*
 Ivaskovics József: **Aranyág.** Megzenésített versek. *Intermix Kiadó, 2008.*
 Zubánics László: **Boszorkányok pedig nincsenek?** Tanulmányok. *Intermix Kiadó, 2008.*
Kongózás, muzsákolás, gubázás Kárpátalján. Összeállította: Fedák Anita. *Intermix Kiadó, 2008.*
 Pilipkó Erzsébet: **Tanulmányok a néprajz köréből.** *Intermix Kiadó, 2008.*
 Mandrik Erzsébet: **A pokol tornácain.** Visszaemlékezések. *Intermix Kiadó, 2008.*
 Király Benedek Lőrinc: **Tündérsziget.** Ifjúsági kisregény. *Intermix Kiadó, 2008.*

A Rákóczi-füzetek sorozatban:

- Szemrád Emil–Csoma Zoltán–Melnycsuk Adrien: **Általános és szeretlen kémia.**
 Krocskó Gyula: **Állattan és biogeográfia.**
 Izsák Tibor: **Ukrajna természeti földrajza.**
 Kulin Judit–Pákh György: **Matematikai analízis feladatokban.**
 Orosz Ildikó: **A felső-Tisza-vidéki magyarok anyanyelvi-oktatási helyzete egy kutatás tükrében.**
 Kótyuk István: **Mondattani elemzések.** Segédkönyv a magyar nyelvtan tanulmányozásához.
 Csernicskó István–Márku Anita: **Hiába repülsz te akárhová.** Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához.
 Karmacsí Zoltán: **Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás.**
 Huszti Ilona–Csorba Marianna–Ivancso Viktória: **The Theory of English.**

Előkészületben

- Kovács Gábor: **Az önvaló dicsérete.** Esszék. *Intermix Kiadó.*
 Pap Ildikó: **Táltosok.** Regény. *Intermix Kiadó.*
 Nagy Zoltán Mihály: **Messze még az alkonyat.** Verses regény. *Intermix Kiadó.*
 Lengyel János: **Fallal az arcnak.** Karcolatok. *Intermix Kiadó.*
 Bartha Gusztáv: **Sajgás.** Regény. *Intermix Kiadó.*

SZERZŐINK

Bakos Kiss Károly (1977) Beregújfalu	Sz. Molnár Ferenc (1986) Zápszony
Bartha Gusztáv (1963) Nagyberég	Molnár Georgina (1984) Beregújfalu
Becske József Lajos (1965) Visk	Nagy Emese (1990) Tiszapéterfalva
Czébely Lajos (1951) Visk	Nagy Zoltán Mihály (1949) Csonkapapi
Csernicskó István (1973) Beregszász	Nyilas Attila (1965) Budapest
Cséka György (1972) Budapest	Oláh András (1959) Mátészalka
Dupka György (1952) Ungvár	Pap Ildikó (1963) Csap
Ferenczi Imre (1940) Nyíregyháza	Penckófer János (1959) Beregszász
Fodor Géza (1950) Dercen	Réti János (1949) Ungvár
Ivaskovics József (1950) Ungvár	Szilágyi Sándor (1986) Csetfalva
Kovács Gábor (1970) Ungvár	Vári Fábán László (1951) Mezővári
Lengyel János (1973) Beregszász	Zselicki József (1949) Kisgejőc

E számunkat Réti János festőművész munkáival illusztráltuk.

VÉSZMADÁR SZÁLL ÁGRÓL ÁGRA

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ VERSE

IVASKOVICS JÓZSEF ZENÉJE

Adagio

S
A

Vész - ma - dár száll ág - ról ág - ra, zso - lozs - máz - nak a sze - gény szen - tek.

T
B

Sá - padt - ar - cú Pan - nó - ni - á - ban bar - bár le - gé - nyek lé - pe - get - nek.

Is - ten vi - ze part - ra szök - ken, vil - lám csap le a ha - di út - ra.

Is - ten vi - ze part - ra szök - ken, vil - lám csap le a ha - di út - ra.

Baj - jal, bé - ké - vel jön a tél, a tál - tos el - ré - vül al - ko - nyat - ra.

*Vésmadár száll ágról ágra,
zsolozsmáznak a szegény szentek.
Sápadtarcú Pannóniában
barbár legények lépegetnek.*

*Isten vize partra szökken,
villám csap le a badi útra.
Bajjal, békével jön a tél,
a táltos elrévül alkonyatra.*

BERZSENYI DÁNIEL

A MAGYAROKHOZ

*Forr a világ bús tengere, ó magyar!
 Ádáz Erynnis lelke uralkodik,
 S a föld lakóit vérbe mártott
 Tőre dübös viadalra készíti.*

*Egy nap lerontá Prusszia trónusát,
 A balti partot s Ádria öbleit
 Vér festi, s a Cordillerákat
 S Haemusokat zivatar borítja.*

*Fegyvert kiáltnak Baktra vidékei,
 A Dardanellák bércei dörgenek,
 A népek érckorláti dőlnek,
 S a zabolák s kötelek szakadnak.*

*Te Titusoddal bajdani őseid
 Várába gyűltél, hogy lebegő hajónk
 A bölcs tanács s kormány figyelmén
 Állni-tudó legyen a habok közt.*

*Ébreszd fel alvó nemzeti lelkedet!
 Ordítson orkán, jöjjön ezer veszély:
 Nem félek. A kürt harsogását,
 A nyibogó paripák szökését*

*Bátran vigyázom. Nem sokaság, hanem
 Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat.
 Ez tette Rómát föld urává,
 Ez Marathont s Budavárt hiressé.*

1807

EGYÜTT